

ΤΕΥΧΟΣ 1.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1900

ΑΡΜΟΝΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΣΥΝΤΑΞΙΣ: ΟΔΟΣ ΟΜΗΡΟΥ 9

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΙΣ: ΟΔ. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 53

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ 1^{ου} ΤΕΥΧΟΥΣ

Πίστις καὶ ἐπιστήμη, ὑπὸ Ἰω. Μάμου	Σελ. 1
Ἀρχαιολογικὰ ζητήματα. 1. Τὸ ταύρειον αἷμα, ὑπὸ Γουλ. Μπάρτ.	» 6
Ἀνέκδοτοι ἐπιγραφαὶ ἐπιτύμβιοι χριστιανικῶν χρό- νων, ὑπὸ Κ. Μ. Κωνσταντοπούλου	» 19
Ῥωμαϊκὴ καὶ Βυζαντινὴ σύγκλητος ἐν τῷ Ἀγίῳ "Ὀρει, ὑπὸ Π. Καρολίδου	» 38
Αἱ πρόοδοι τῶν ἐπιστημῶν ἀήγοντος τοῦ 10 ^{ου} αἰῶ- νος. Γενικὴ ἐπισκόπησις. (Μετάφρασις ἐκ τῶν Études Franc. T. A' τ. 4)	» 42
Αἱ τελευταῖαι ἀνασκαφαὶ καὶ εὐρήματα ἀρχαιολο- γικὰ ἐν Ἑλλάδι. (Μετάφρασις ἐκ τῶν Mitth. d. K. D. Arch. Instituts T. XXIV, 3)	» 51
Τὰ τῶν Βαυαρῶν φιλελλήνων ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὰ ἔτη 1826—1829. (Μετάφρ. ἐκ τῶν Ἀπομνημονευ- μάτων τοῦ Κ. βαρώνου "Αἰδεκ)	» 55
Ἑλληνικαὶ σελίδες	» 61

ΕΙΚΟΝΕΣ ΕΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΙ

- Πίναξ Α': Πίστις.
» Β', Γ', Δ': Ἀνέκδοτοι χριστιανικαὶ ἐπιγραφαί.
» Ε': Ὁ ἐν Ἀθήναις ναὸς τοῦ Ἀγ. Ἐλευθερίου.

ΕΙΣ ΤΑ ΠΡΟΣΕΧΗ ΤΕΥΧΗ

θέλουσι δημοσιευθῆ μεταξὺ ἄλλων :

Ἀττικὸν λαϊκὸν ἡμερολόγιον, ὑπὸ Ἰω. Σβορώνου (μετὰ πινα-
κων).—Περὶ τῆς σχέσεως μεταξὺ κομπτῶν, βολίδων καὶ διατ-
τόντων, ἐπιστολὴ τοῦ Ρ. Φάλμπ. — Ἄγνωστος ἐν Ἀθήναις λοι-
μὸς κατὰ τοὺς μέσους χρόνους, ὑπὸ Μ. Κ. Κωνσταντοπούλου.—
Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ Ἀδ. Κοραῖ, ὑπὸ Ν. Κωστή. — Ὠδὴ
Πινδάρου, μετάφρ. ὑπὸ Στ. Βάλλη. — Περὶ πρακτικῆς ἐκπαι-
δεύσεως ἐν Ἑλλάδι, ὑπὸ Ὁ. Ρουσοπούλου. — Ἀρχαιολογικὰ
ζητήματα: 2. Ἡ ἐλικήδειος σπονδὴ, ὑπὸ Γ. Μπάρτ. — Διά-
φοροι διατριβαὶ τῶν κ.κ. Ν. Γ. Πολίτου, Α. Κουρτίδου, Γ. Στρέιτ,
Κλ. Στεφάνου, Γ. Θωβιδοπούλου, Ἰω. Πρωτοδίου κλπ. κλπ.

Κύριος καὶ πρῶτιστος σκοπὸς τῆς « Ἀρμονίας » εἶναι ἡ διάδοσις τῆς
ἀληθείας διὰ πρωτοτύπων ἐπιστημονικῶν μελετῶν, ἀναγομένων ἰδίᾳ εἰς
τὴν φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν, τὴν ἱστορίαν καὶ γεωγραφίαν, τὴν ἐθνι-
κὴν καὶ χριστιανικὴν ἀρχαιολογίαν, τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐν γένει, ὡς
καὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας.

Κατὰ δεύτερον λόγον σκοπεῖ νὰ καθιστᾷ προσιτὰ εἰς τοὺς Ἑλληνας
δι' ἐπιτυχῶν μεταφράσεων πάνθ' ὅσα γραφόμενα ξένη φωνὴ συνάδουσι

πρὸς τὸν ἄνω ἕνεκα τῆς ἀγνοίας τῶν ξένων γλωσσῶν ἢ
καὶ δι' ἄλλους ἵ περιέρονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς γνῶσιν
πάντων ἡμῶν.

Πρὸς ὅσον ἔνεστι τελειότεραν ἐπίτευξιν τούτων ἡ « Ἀρμονία » μετ'
ἰσῆς προσοχῆς θὰ παρακολουθεῖ τὴν φιλολογικὴν κίνησιν τῆς τε Ἑλλά-
δος καὶ τῆς ἀλλοδαπῆς, οὐ μόνον ἀναγράφουσα τὰ ἐκάστοτε ἐκδιδόμενα
συγγράμματα ὅσα ἀνάγονται εἰς τὸ πρόγραμμα αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἀνα-
πτύσσουσα ἢ καὶ κρίνουσα τὰ περιεχόμενα τῶν μᾶλλον ἀξίων λόγου.
Ὅθεν καὶ πᾶσι ἔσονται ἄνεστι πάντα ἐκδιδόντα νέον σύγγραμμα ὅπως πέμπη
ἡμῖν ἐν ἀντί τοῦ, ἢ ὅταν πρόκειται περὶ δαπανηροῦ πως δημο-
σιεύματος, ν' ἀγγελη ἡμῖν τοῦλάχιστον τὴν ἔκδοσιν.

Ἡ « Ἀρμονία » ἐλεῖ φιλοξενεῖ ἐν ταῖς στήλαις αὐτῆς πᾶσαν ἐπι-
στημονικὴν διατριβὴν ἐγκρινομένην προηγουμένως ὑπὸ τῆς πρὸς τὸν
σκοπὸν τούτον συσταθείσης εἰδικῆς ἐπιτροπῆς καὶ μὴ προσκρούουσαν
εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως πρὸς τὰς χριστιανικὰς ἀληθείας καὶ τὰ διδά-
γματα τοῦ Εὐαγγελίου.

Ἡ « Ἀρμονία » ἐκδίδεται κατὰ μῆνα εἰς τεύχη ἀποτελούμενα ἐκ 4
τυπογραφικῶν φύλλων εἰς μέγα 8^{ον} μετ' εἰκόνων καὶ πινάκων ἐν παραρ-
τήματι ἢ καὶ ἐντὸς τοῦ κειμένου.

Ἐκαστον τεύχος τιμᾶται δραχμῆς (ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φράγκου χρο-
σοῦ), ἢ δ' ἑξάμηνος συνδρομῆ δραχ. 5 (ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φρ. χρ. 5)
καὶ ἡ ἔτησίᾳ δραχ. 10 (ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φρ. χρ. 10).

**Εἰς τοὺς καταβάλλοντας τὴν ἐτησίαν συνδρομὴν αὐτῶν μέχρι
τῆς 1 Φεβρουαρίου 1900 παρέχομεν τὸ**

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ

ἀποτελούμενον ἐξ 6 μεγάλων τόμων ἧτοι 5760 σελ. μετὰ 180 πινάκων ἐν παραρτήματι,

ὅπερ ἐτιμᾶται ἀρχικῶς δραχ. 162,

**ἐν μὲν τῇ Ἑλλάδι ἀντὶ δραχμῶν 78,
ἐν δὲ τῷ Ἐξωτερικῷ ἀντὶ φρ. χρ. 60.**

Πρὸς μείωσιν δὲ εὐκολίαν τῶν συνδρομητῶν μας τὸ ποσὸν τοῦτο δύνα-
ται ν' ἐπιβληθῆ εἰς 6 δόσεις ἐκ δραχ. 13 (διὰ τὸ ἐξωτερικὸν ἐκ φρ. χρ.
10) ἐν ἑκάστη. Ἐπὶ τῇ λήψει ἐκάστης δόσεως πέμπεται εἰς τόμος τοῦ
Λεξικ. δὲ ἀποστολὴ ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 5^{ου} τόμου. Πάντως ὅμως ἡ
συνδρομὴ τοῦ ὅλου ἀντιτίμου πρέπει νὰ τελειώσῃ ἐντὸς τοῦ ἔτους
1900 μετὰ τὴν λήξιν τοῦ ὁποῦ οἱ ἕκτακτοι οὗτοι ὄροι ἀκυροῦνται
καὶ ἡμεῖς ὑποχρεούμεθα πλέον νὰ παρέχωμεν τοὺς τόμους ἀντὶ τῆς εἰρη-
μένης τιμῆς.

Διὰ τῆς προσθήκης δρ. 4 (ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φρ. χρ. 3) εἰς τὴν τιμὴν
ἐν ἑκάστου τόμου δύναται ὁ συνδρομητὴς νὰ λαμβάνῃ αὐτοὺς δεδεμένους.

Πᾶν τὸ ἀφορῶν εἰς τὴν σύνταξιν τῆς « Ἀρμονίας » ἀπευθυντέον πρὸς
τὴν **Σύνταξιν τῆς Ἀρμονίας**, ὁδὸς Ὀμήρου 9,

πᾶν δὲ τὸ ἀφορῶν εἰς τὴν διαχείρισιν πρὸς τὸν κ. ΓΟΥΔΙΕΛΜΟΝ
ΜΠΑΡΤ, ἐκδότην, ὁδὸς Πανεπιστημίου 53.

ΠΑΡΑ ΤΩΙ ΕΚΔΟΤΗΙ ΓΟΥΛΙΕΛΜΩΙ ΜΠΑΡΤ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 53

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΤΑ ΝΕΩΣΤΙ ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ ΒΙΒΛΙΑ
ΕΚ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΜΑΡΑΣΛΗ

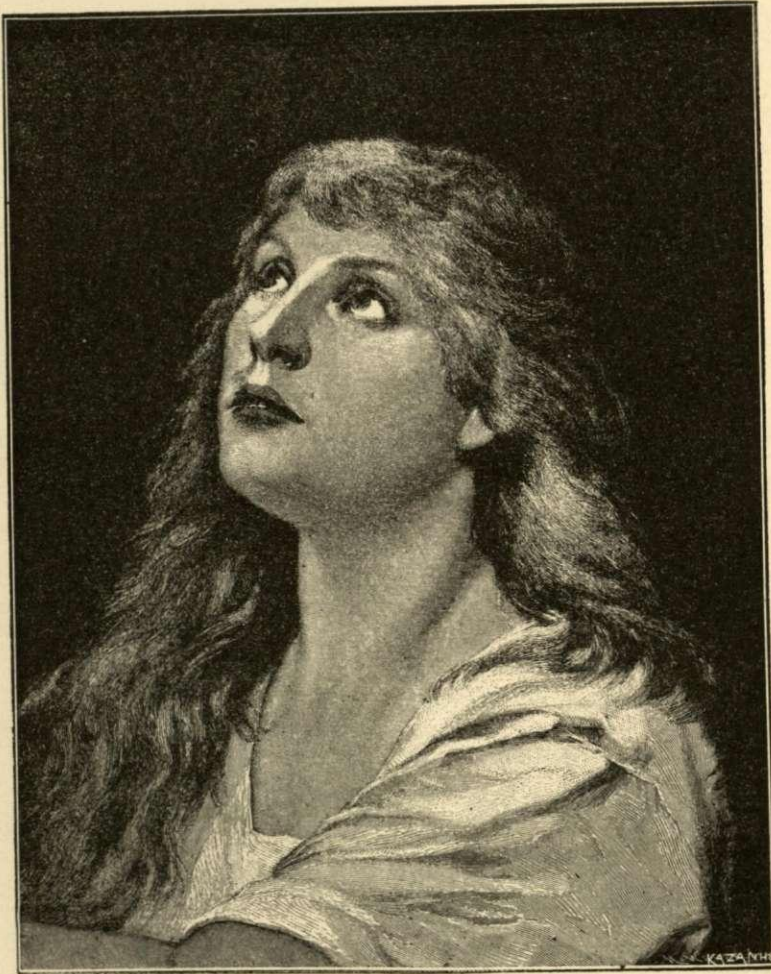
- Κουρτίου Ἑλληνικὴ Ἱστορία, μεταφρ. Σπ. Λάμπρου. Τόμ. Α', Β' καὶ Γ' (τεύχην 9).
- Μακώλεϋ Ἱστορία τῆς Ἀγγλίας, μεταφρ. Ε. Ροΐδου. Τόμ. Α', Β' καὶ Γ' (τεύχην 9).
- Ρίββεκ Ἱστορία τῆς Ῥωμαϊκῆς ποιήσεως, μεταφρ. Σ. Κ. Σακελλαροπούλου. Τόμ. Α' καὶ Β' (τεύχην 6).
- Δρούσεν Ἱστορία τῶν Διαδόχων, μεταφρ. Ἰω. Πανταζίδου. Τόμ. Α' (τεύχην 4).
- Δρούσεν Ἱστορία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, μεταφρ. Ἰω. Πανταζίδου. Τόμ. Α' (τεύχην 4).
- Γίλβερτ Ἐγχειρίδιον ἀρχαιολογίας τοῦ δημοδίου βίου τῶν Ἑλλήνων, μεταφρ. Ν. Γ. Πολίτου. Τόμ. Α' (τεύχην 3).
- Κρουμβάχερ Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς λογοτεχνίας, μεταφρ. Γ. Σωτηριάδου. Τόμ. Α' (τεύχην 5).
- Σαμμάρκου Γιραρδίνου Μαθήματα δραματολογίας, μεταφρ. Α. Βλάχου. Τόμοι 4 (τεύχην 12).
- Whitney καὶ Jolly Ἀναγνώσματα περὶ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῆς συγκριτικῆς γλωσσικῆς, μεταφρ. Γ. Ν. Χατζιδάκι. 4 Τόμοι (τεύχην 4).

Ἐκαστον τεῦχος τιμᾶται δρ. 1.50, ταχυδρομικῶς δὲ ἀποστέλλόμενον δρ. 1.80.

- Head Ἱστορία τῶν Νομιμμάτων, ἥτοι Ἐγχειρίδιον Ἑλληνικῆς Νομιματικῆς, μεταφρ. Ἰω. Ν. Σβορώνου. Τόμοι 2, μετὰ τεύχους 35 πινάκων. Τιμᾶται δρ. 25, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δρ. 26, ἐν δὲ τῷ ἐξωτερικῷ δρ. 28.
- Ν. Γ. Πολίτου Μελέται περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Παροιμίαι. Τόμος Α'. Τιμᾶται δρ. 8, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δρ. 9, ἐν δὲ τῷ ἐξωτερικῷ φρ. χρ. 8.

Τύπ. Έστίας

Π Ι Σ Τ Ι Σ

ΠΙΣΤΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

‘Ολόκληρος αιών διέρρευσεν ἤδη ἀφ’ ἧς ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια μετὰ σατανικῆς θρασύτητος ἐπαρθείσα ὑπὲρ ἑαυτὴν καὶ ἐκτοξεύσασα βλέμμα βέβηλον κατὰ τοῦ Θεοῦ ἐξήμεσε τὴν παλαιὰν ὕβριν : *Εἰς τὸν Οὐρανὸν ἀναβήσομαι, ἐπάνω τῶν ἀστέρων θήσω τὸν θρόνον μου, ἔσομαι ὁμοία τῷ Θεῷ* (‘Ησαίας ΙΔ’ 14).

Εἰς ἐπικουρίαν αὐτῆς ἐκάλεσε τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον καὶ πρὸ τῶν ἀναπηδωσῶν κεφαλῶν καὶ τῶν ἀχνιζόντων ἐτι πτωμάτων ἢ φαῦλος θεὰ προεκήρυξε τὸ μέγα διαζύγιον μεταξὺ τῆς *Πίστεως* καὶ τῆς *Ἐπιστήμης*.

‘Ας ἐπιστραφῶσιν, εἶπεν, εἰς τὰ σκότη, ἀφ’ ὧν ἐξῆλθον, πᾶσαι αἱ μεσαιωνικαὶ προλήψεις, αἱ ἀπαρτίζουσαι τὸ κοινῶς λεγόμενον *Σύμβολον τῶν Ἀποστόλων*, αἱ χαλιναγωγοῦσαι πᾶσάν μου ἐνέργειαν καὶ δεσμεύουσαι τὰς πτήσεις μου πρὸς τὸ ἄπειρον. Ἡ θρησκεία μου οὐδὲν περιέχει *μυστήριον*, εἰς τὸ Εὐαγγελίόν μου δὲν εἰσχωρεῖ ἡ ἄπαισία λέξις *Πιστεύω* καὶ ἐπὶ τῆς μετώπης τοῦ ἱεροῦ μου τεμένους διαλάμπουσιν αἱ λέξεις : *Γενηθήτω φῶς!* Τοῖς ὀπαδοῖς μου ἐπαγγέλλομαι τὴν εὐδαιμονίαν.

Περὶ τὸν νὰ προσθέσωμεν ὅτι ὑπὸ τοιούτων δελεαστικῶν ὑποσχέσεων σαγηνευθεῖσα ἡ ἀνθρωπίνη ὑπεροψία ἔδραμεν ἀκάθεκτος ὀπισθεν τοῦ ἄρματος τῆς γοήσεως θεᾶς μετὰ τὴν πρόθεσιν ν’ ἀνέυρῃ μόνη τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ ἐπιχύσῃ ἐπὶ παντὸς μυστηρίου ἄπλετον φῶς καὶ λάμπην ἀνέσπερον.

Τὴν ἐνδοξὸν ταύτην ἐποχὴν οἱ νέοι Τιτᾶνες ἐβάπτισαν, κατ’ εὐφημισμὸν ἴσως, ἐποχὴν *ἀναγεννήσεως*, ἐνῶ φεῦ! ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη, ὑπῆρξε πράγματι ἐποχὴ γενικῆς *καταπτώσεως*, καθόσον ἐπὶ μὲν τῶν διανοιῶν ἐκυριάρχησαν διὰ κυριαρχίας δεσποτικῆς καὶ ἀπολύτου τὸ ψεῦδος καὶ ἡ *πλάνη*, ἐπὶ δὲ τῆς καρδίας ἐπεκάθισε ζοφερὰ ὡς νεφέλη ἡ *ἀπογοήτευσίς* καὶ μετὰ ταύτην ὡς μὲν βδοσ βαρεῖα ἡ *ἀπόγνωσις*.

Ποῦ αἱ χρυσαὶ ἐπαγγελίαι τῶν σακπανέων τῆς νέας ταύτης μεταρ-

ρυθμίσεως; Ποῦ αἱ περιφανεῖς κατακτήσεις καὶ τὰ διασαλπισθέντα τρόπαια τῆς διανοίας, ἀποτιναξάσης τὸν κατ' αὐτοὺς ἐπαίσχυντον ζυγὸν τῆς θείας ἀποκαλύψεως; Πάντα ταῦτα πομφόλυγες ἦσαν καὶ διερράγησαν, καπνὸς ἦν καὶ διελύθη καὶ μετὰ τὸν διαλυθέντα καπνὸν ἐπεφάνη ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς γῆς ἡ **κακοδαιμονία**, ὑπὸ τὴν ἀπαισιωτέραν αὐτῆς μορφήν, μαστίζουσα τὴν ἀνθρωπότητα.

Οἱ νέοι λυτρωταὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, διαρρήξαντες μετ' ἀνηκούστου τόλμης τοὺς δεσμοὺς καὶ τὰς σχέσεις αἰτινες συνδέουσι τὸ κτίσμα πρὸς τὸν ἑαυτοῦ κτίστην καὶ ἀποτρέψαντες τὸ βλέμμα αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Οὐρανοῦ, προσήλωσαν φυσικὰ αὐτὸ ἐξ ὀλοκλήρου πρὸς τὴν γῆν. Ἐκαλλιέργησαν μετὰ περισσῆς ἐπιτυχίας τὴν ὕλην καὶ ἤραντο περιφανεῖς θριάμβους ἐπ' αὐτῆς. Πλὴν ὁμῶς ἀπὸ ψυχῆς ἀφοσιωθέντες εἰς τὴν μελέτην τῆς ὕλης, ἐγκατέλιπον στείρον τὸ πνεῦμα.

Καὶ εἴθε νὰ ἴσταντο μέχρι τοῦ σημείου τούτου οἱ περιδοξοὶ ἀναμορφωταί. Ἐξ ἐναντίας ἐν τῇ κουφότητι αὐτῶν ἐπειράθησαν νὰ διεισδύσωσι καὶ εἰς αὐτὴν τὴν σφαῖραν τῶν διανοητικῶν ἀληθειῶν, ἃς ἠθέλησαν νὰ διευκρινήσωσιν ἐρειδόμενοι ἐπὶ μόνου τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Ἐδοκίμασαν πρὸς τούτοις νὰ διαφωτίσωσιν, ἔστω καὶ ἀμυδρῶς, τὴν πληθὺν τῶν μυστηρίων τῶν ἀναγομένων εἰς αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν τοῦ ἀνθρώπου, **ιδίᾳ δ' εἰς τὴν προέλευσιν καὶ τὸν προορισμὸν αὐτοῦ**. Πλὴν τί συνέβη; Στερούμενοι τοῦ φωτὸς τῆς ἀποκαλύψεως, **τυφλοὶ αὐτοί**, ἐγένοντο συγχρόνως **τυφλῶν ὁδηγοί**. Ἐὰν ὁ ὀρθολογισμὸς ὑπῆρξε τὸ πρωτότοκον τῆς **ἀθεΐας** τέκνον, ὁ **σκεπτικισμὸς** εἶναι ἐπίσης τέκνον τοῦ ὀρθολογισμοῦ γνήσιον. Ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι ἡ νεωτέρα φιλοσοφία ἀπεκδυθεῖσα τῆς θείας ἀποκαλύψεως ἀναγκάζεται σήμερον ν' ἀγωνιᾷ καὶ τύπτηται μετὰ τῆς **ἀθεΐας**, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν βάσιν, καὶ τοῦ **σκεπτικισμοῦ**, ἀποτελοῦντος τὴν τελευταίαν λέξιν καὶ τὸ ἐπιστέγασμα τοῦ **σαθοῦ** τῶν **ὀρθολογιστῶν** οἰκοδομήματος.

Παραλείπομεν τὰς ὑπερφυσικὰς ἀληθείας, ἐφ' ὧν πᾶσα μελέτη καὶ ἔρμηνεια ἄνευ τῆς θείας ἀποκαλύψεως οὐ μόνον καθίσταται ἐντελῶς ἄγονος, ἀλλὰ καὶ καταλήγει εἰς λαβύρινθον ἀδιέξοδον, καὶ περιοριζόμεθα εἰς τὸν κύκλον τῶν ἀληθειῶν ἐκείνων αἰτινες δὲν ἐξέρχονται τῶν ὀρίων τῆς διανοητικῆς ἡμῶν ἀντιλήψεως. Καὶ τούτων ἀκόμη ἡ κατάκτησις ἀποβαίνει ἀνέφικτος ἄνευ τῆς προϋποθέσεως καὶ παραδοχῆς μιᾶς **πρώτης οὐσιαστικῆς ἀληθείας**, ἀφ' ἧς πηγάζουσι πᾶσαι αἱ λοιπαὶ ἀλήθειαι, καθ' ὃν τρόπον ἀποβαίνει ἀνέφικτος πᾶσα περὶ φωτὸς μελέτη ἀσχετῶς

πρὸς τὸν μέγαν ἀστέρα, ἀφ' οὗ ἐκπορεύονται πᾶσαι αἱ καταυγάζουσαι τὴν γῆν ἀκτίνες.

Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἠναγκάσθησαν νὰ ὁμολογήσωσι καὶ αὐτοὶ οἱ ἀντίπαλοι ἡμῶν. Ὁ πολὺς Descartes, ὁπαδὸς θερμότητος τῶν **ιδεϊστῶν**, τίθησιν ὡς βάσιν τοῦ συστήματος αὐτοῦ τὴν γνώσιν τοῦ Θεοῦ. **Ἀναγνωρίζω**, λέγει, **φαεινότερα ὅτι ἡ βεβαιότης καὶ ἡ ἀλήθεια πάσης ἐπιστήμης ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ, εἰς τὸν ὅσον ὥστε πρὶν ἢ γνωρίσω Αὐτὸν οὐδὲν δύναμαι νὰ γνωρίσω**. Καὶ ὄντως. Ἐν τῇ κατακτῆσει τῆς ἀληθείας, πρὸς ἣν τείνουσιν αἱ ἐπιστῆμαι ἄπασαι, ὀφείλομεν νὰ σημειώσωμεν, ὅτι δὲν πρόκειται ἀπλῶς περὶ ἐπιγνώσεως **ἀβεβαίας, ἀορίστου, συγκεχυμένης, ἐπιπολαίας καὶ ἐφημέρου**, καθόσον τοιαύτη τις ἐπίγνωσις ἐπ' ὀλίγον διαφέρει τῆς παντελοῦς ἀγνοίας. Τούναντίον ἐν τῇ μεγάλῃ ἐπιχειρήσει περὶ ἐπιγνώσεως τῆς ἀληθείας, λέγει ὁ ὁσιος Θωμᾶς, ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ συλλάβῃ καὶ νὰ γνωρίσῃ πᾶν ὅ,τι ἐγγύτατα ἐνδιαφέρει αὐτόν δι' ἐπιγνώσεως **φαεινῆς, ὠρισμένης, πάσης πλάνης ἀμυγῶς, βεβαίας καὶ ἀδιασειέστου**, εὐχερῶς δυναμένης νὰ προσελκύσῃ τῆς διανοίας τὴν **πλήρη** προσκόλλησιν καὶ παραδοχὴν. Τούτου τεθέντος, ἰσχυρίζομεθα ὅτι τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἐφ' ὅσον εἶναι ἰκανόν, δυνάμει τῆς ὑπερόχου ἐκείνης ιδιότητος ἦν κατέχει καὶ ἦν οἱ φιλόσοφοι ἀποκαλοῦσι **νοῦν ἐνεργόν**, νὰ μορφώσῃ ἀφ' ἑαυτοῦ γενικὰς τινὰς ιδέας περὶ τῆς οὐσίας καὶ τοῦ κατὰ συμβεβηκός, περὶ τῆς **αἰτίας** καὶ τοῦ **αἰτιατοῦ**, τοῦ **ἀτόμου** καὶ τοῦ **εἶδους**, ἐξ ἐναντίας τυγχάνει ἀνεπαρκέστατον ἵνα προσκτήσῃται ἀφ' ἑαυτοῦ ἀκριβῆ καὶ τελείαν γνώσιν περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ιδιοτήτων αὐτοῦ, περὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ αὐλοῦ αὐτῆς, ὡς καὶ περὶ τῶν τόσων ἄλλων μυστηρίων ἅτινα ἀπαρτίζουν τὰ αἰνίγματα τοῦ παρελθόντος καὶ ἀποτελοῦσι τὰ οὐχ ἤττον γριφώδη τοῦ μέλλοντος προβλήματα. Ὡστε ἐν τῇ ἐρεύνη τῆς ἀληθείας **φιλοσοφία** καὶ **ἀποκάλυψις** ἀδύνατον ν' ἀποχωρισθῶσιν ἀλλήλων.

ὑπὸ τῶν ἀγιογράφων ἡ θεία ἀποκάλυψις παραβάλλεται συνήθως πρὸς τὸ φῶς τὸ καταυγάζον τὰ ὕλικα ἀντικείμενα. Ἐξ οὗ προκύπτει ἐναργῶς ὅτι αὕτη ἐνεργεῖ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ πνεύματος ὅπως ἐπὶ τῆς ὀράσεως ἐνεργεῖ τὸ φῶς τὸ αἰσθητόν. Ἴνα ὁ ἄνθρωπος διακρίνῃ τὰ ὕλικα ἀντικείμενα, ἔχει ἀνάγκην τόσον τοῦ φωτὸς ὅσον καὶ τοῦ ὄργάνου τῆς ὀράσεως. Παρομοίως ἵνα ὁ ἄνθρωπος γνωρίσῃ τὰς ἀληθείας τὰς ἀναγομένας εἰς τὴν σφαῖραν τὴν διανοητικὴν, χρῆζει τῆς θείας ἀποκαλύψεως οὐχ ἤττον ἢ τῆς διανοίας καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου.

Ὁ αὐτὸς θεὸς ὅστις ἐποίησεν ἵνα ὁ ἄνθρωπος ἄπτηται καὶ γεύηται ἀμέσως, ἄνευ ἄλλου τινὸς μεσάζοντος, τῶν αἰσθητῶν ἀντικειμένων, ἐξ ἑναντίας ἐπλασε τὸν ἐξωτερικὸν ἄνθρωπον οὕτως ὥστε μὴδὲν νὰ καθορᾷ ἄνευ τοῦ φωτός, ἵνα διδάξῃ ἡμᾶς ὅτι ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος οὐδὲν οὐδέποτε θὰ δυνηθῇ νὰ γνωρίσῃ ἀκριβῶς καὶ τελείως ἄνευ τῆς ἐκ τῶν ἄνω ἀρωγῆς τῆς παρεχομένης διὰ τῆς θείας ἀποκαλύψεως. Ὡστε οἱ πειρώμενοι νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας ἀσχετῶς πρὸς *οἰανδήποτε* ἀποκάλυψιν πράττουσιν ὁμοίως πρὸς ἐκείνους οἵτινες προσπαθοῦσι νὰ συλλάβωσι τὰ φυσικὰ ἀντικείμενα ἄνευ τῆς συνδρομῆς τοῦ φωτός.

Ἐξ ἄλλου ἡ ἐπίγνωσις τῆς ἀληθείας εἶναι τὸ τιμαλφέστατον καὶ ἀθάνατον ἐκεῖνο γέρας ὅπερ κατὰ θεῖαν οἰκονομίαν δίδεται μόνον εἰς τὴν διάνοιαν ἣτις δυσπιστεῖ πρὸς ἑαυτὴν, ταπεινοῦται καὶ ὑποτάσσεται.

Τὴν θεωρίαν ἡμῶν ταύτην ἐπιβεβαιοῦσιν ἀθηντικώτατα καὶ αὐτὴ ἡ πείρα ὄλων τῶν χρόνων καὶ πασῶν τῶν χωρῶν. Ἀντὶ λοιπὸν νὰ ἐλέγχωσιν ἡμᾶς ὡς ἐπιζητοῦντας τοῦ ὀρθοῦ λόγου τὴν ἐκμηδένισιν, εὐχῆς ἔργον ἠθέλον πράξει οἱ τὰ ἀντίθετα φρονοῦντες, ἂν ἠδύναντο ν' ἀποδείξωσιν ἡμῖν διὰ *γεγονότων* ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια ὀδεύουσα μόνη καὶ ὄλως ξένη πρὸς τὰς ἐπικρατούσας παραδόσεις καὶ τὰς γενικὰς πεπειθήσεις κατώρθωσεν οὐχ ἤττον νὰ φθάσῃ εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας ἀγνήν, ἀκριβῆ καὶ βεβαίαν. Ἐφ' ὅσον καὶ ἂν προσπαθήσωσιν οὐδεμίαν δύνανται ν' ἀναφέρωσιν ἀλήθειαν, ἣν *ἐντελῶς* ἀγνωστον εἰς τὸν κόσμον οὐσαν ἀνεκάλυψε πρώτη ἡ φιλοσοφία. Ἐὰν ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν παλαιῶν φιλοσόφων ἐξαιρέσωμεν *πάν ὅτι ἠρύσθησαν οὗτοι ἐκ τοῦ μεταλλείου τῶν καθολικῶν παραδόσεων*, κατὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἔκφρασιν τοῦ μεγάλου Αὐγουστίνου, ὡς ἐπίσης, ἐὰν ἀφαιρέσωμεν τὰς ἀληθείας ἐκείνας ἃς οὗτοι ὑπέκλεψαν ἐκ τῶν γενομένων οὐρανόθεν τοῖς Ἑβραίοις ἀποκαλύψεων, τὰ λοιπὰ πάντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστόν εἰσι μῦθοι εὐφυεῖς καὶ ἀπικυήματα νοσοῦντων ἐγκεφάλων.

Ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὰς ἀκόμη τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ἡ πίστις προσῆλθε πάντοτε ἀρωγὸς πολυτιμοτάτη. Ὡς ἄλλοτε τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, φερόμενον ἐπὶ τῶν ὑδάτων, κατηύγαζε τὸ χάος γονιμοποιοῦν, πλάττον καὶ παράγον τὴν τάξιν καὶ τὴν ἁρμονίαν τῶν κτισμάτων, τοιοῦτοτρόπως καὶ νῦν ἐξακολουθεῖ φερόμενον ἐφ' ὅλης τῆς κτίσεως καὶ περιβάλλον τὴν ὕλην διὰ τῶν ἀκτίων αὐτοῦ, ὑποβοηθεῖ τοὺς περὶ αὐτὴν ἐργαζομένους καὶ ἀποκαθιστᾷ ὁμαλὴν τὴν ὁδὸν εἰς τοὺς μετὰ πίστει διερευνῶντας τὰς δυνάμεις τῆς ὕλης καὶ τὰ μυστήρια ὅσα κυοφοροῦνται ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς.

Οἱ αὐτοκαλούμενοι σοφοὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἐκτοξεύουσι τὰς πλέον βαναύσους ὕβρεις κατὰ τοῦ Θεοῦ, ἐπιλήσμονες τοῦ ἀληθῶς σοφοῦ ῥήματος: *Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου* (Ψαλ. 110, 10). Ὁ Νεύτων ἐξ ἑναντίας, ἀληθῆς ἐπιστήμων, ἀπεκαλύπτετο ὁσάκις ἤκουε προφερόμενον τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἀμπέρως, ἀληθῆς σοφος, ἀνέκραζε συχνάκις: *ὦ Θεέ! πόσον εἶσαι μέγας καὶ πόσον ὠραία εἶναι ἡ θρησκεία Σου!* Καὶ σήμερον ἔτι ὁ πολὺς Ἐδισσων πρὶν ἢ ἐπιδοθῆ εἰς τὰς ἐρεῦνας αὐτοῦ γονυκλινῆς ἐπικαλεῖται τὴν θεῖαν ἀντίληψιν καὶ ὁ Ἴταλὸς ἐφευρέτης τοῦ νέου τηλεγραφικοῦ συστήματος μετὰ τὴν θαυμασίαν αὐτοῦ ἀνακάλυψιν ὑψοῖ τὸ βλέμμα του πρὸς τὸν Οὐρανὸν καὶ μετὰ κατανύξεως εὐχαριστεῖ τὸν Θεὸν τὸν καθοδηγήσαντα τὴν διάνοιαν αὐτοῦ εἰς τόσον ἐπιτυχῆ πορίσματα.

Πρὸς τί λοιπὸν ἡ ἀπαισία διάζευξις μεταξὺ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιστήμης; Μήπως δὲν ἀποτελοῦσιν ἀμφοτέραι δύο ῥύακας ἀπορρέοντας ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς, δύο ἀκτίνας ἐκπορευομένας ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἡλίου; Ἡ μήπως ὁ Θεὸς δὲν καλεῖται κατ' ἐξοχὴν *Θεὸς ἐπιστημῶν*; (Α' Βασ. 2, 3).

Ἄς ἐρησυχάσῃ λοιπὸν πᾶσα διαπάλη μεταξὺ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιστήμης. Ἄς κοπάσῃ τὰ σχίσματα τὰ κατασχύνοντα τὸν ἄνθρωπον καὶ παριστῶντα αὐτὸν ἀγνώμονα ἐνώπιον τοῦ δοτῆρος Θεοῦ, περὶ οὗ λέγει ὁ Ἀπόστολος Ἰάκωβος: *Πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθεν ἐστὶ, καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων* (Ἐπ. Α' 1, 17). Καιρὸς πλέον ἵνα ἡ ἐπαρθεῖσα διάνοια ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προσήκουσαν αὐτῇ θέσιν, καὶ τότε *πίστις καὶ ἐπιστήμη* συνδεδεασμένα ἐν φιλήματι ἀδελφότητος ἃς ἐνεργήσωσιν ἀπὸ κοινοῦ ὑπὲρ τοῦ θριάμβου τῆς ἀληθείας καὶ πρὸς εὐημερίαν τῆς ἀνθρωπότητος.

I. ΤΟ ΤΑΥΡΕΙΟΝ ΑΙΜΑ

Ἐν τῶν περιεργωτάτων αἰνιγμάτων ἅτινα παρεδόθησαν ἡμῖν ἐκ τῆς ἀρχαιότητος εἶναι καὶ τὸ ζήτημα τῆς δηλητηριάσεως διὰ ταυρείου αἵματος. Γνωστὸν τοῖς πᾶσι τυγχάνει ὅτι εἰς τῶν μεγίστων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὁ Θεμιστοκλῆς, λέγεται ὅτι διὰ ταυρείου αἵματος ἔθηκε τέρμα εἰς τὸν πλήρη δόξης ἀλλὰ καὶ περιπετειῶν βίον αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ δίδει τῷ ζητήματι, ὅπερ ἤδη καθ' ἑαυτὸ θὰ ἦτο ἄξιον ἐρεύνης, ἐκτακτον ὄλως σπουδαιότητα. Οὐδεὶς, νομίζομεν, ἀνέγνωσέ ποτε τὴν ἱστορίαν τοῦ Θεμιστοκλέους χωρὶς νὰ ἐρωτήσῃ ἑαυτὸν: ἄρα τὸ ταύρειον αἷμα εἶναι δηλητηριῶδες; ἂν δὲ δὲν εἶναι, τότε τί συμβαίνει; Ἴδωμεν λοιπὸν ἂν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν εἰδήσεων ἃς κατέχομεν παρὰ τῶν ἀρχαίων διὰ συμπερασμάτων δυνάμεθα, εἰ μὴ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν λύσιν τοῦ αἰνιγματος, ἀλλὰ τοῦλάχιστον νὰ πλησιάσωμεν πρὸς αὐτήν.

Πρῶτος ὁ Ἡρόδοτος (Γ' 15) ἀναφέρει θάνατον ἀποδιδόμενον εἰς τὴν πόσιν ταυρείου αἵματος. Ἐν τοῖς περὶ Αἰγύπτου δὴλα δὴ διηγείται ὅτι Ψαμμμήνιτος, ὁ τῷ 525 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Καμβύσου στερηθεὶς τὸν θρόνον βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, παρεσκεύασεν ἐπανάστασιν τῶν Αἰγυπτίων κατὰ τοῦ κατακτητοῦ, ἅμα δ' ὡς ἐγένετο τοῦτο γνωστὸν τῷ Καμβύσῃ, «αἷμα ταύρου πῶν ἀπέθανε παραχρῆμα». Ἄλλ' ἤδη πρὸ τῶν χρόνων καθ' οὓς ἔγραψεν ὁ Ἡρόδοτος τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἱστορίας του, ὅπερ ἀσφαλῶς μὲν μετὰ τὸ 445 π. Χ. συνετάχθη, εἶχε διαδοθῆ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐπιστεύετο ὑπὸ τῶν πλείστων, τοῦλάχιστον ἐν Ἀθήναις, ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς ἐν Μαγνησίᾳ ἠτοκτόνησε διὰ ταυρείου αἵματος. Τοῦτο γινώσκουμεν ἐκ τίνος χωρίου τῶν Ἰππέων τοῦ Ἀριστοφάνους (στ. 83-84), ἐν ᾧ ὁ ἕτερος τῶν δούλων, φοβούμενος τὴν ὑπὸ τοῦ Κλέωνος τιμωρίαν, λέγει:

βέλτιστον ἡμῖν αἷμα ταύρειον πιεῖν·

ὁ Θεμιστοκλέους γὰρ θάνατος αἰρετώτερος.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι οἱ Ἰππῆς ἐδιδάχθησαν μὲν τῷ 424 π. Χ.,

ἐνῷ ὁ θάνατος τοῦ Θεμιστοκλέους συνέβη τῷ 459. Ὡς γνωρίζομεν ὁμοίως πάντες ἐξ ἰδίας πείρας, τοιαῦτα διαδόσεις γεννῶνται μᾶλλον ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατόν τινος. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, πολλοὶ ἐπίστευσαν τὸ διαδιδόμενον περὶ τοῦ Θεμιστοκλέους. Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ οἱ ἐκ τῆς Ἑλένης τοῦ Σοφοκλέους σφζόμενοι στίχοι:

ἔμοι δὲ λῶστον αἷμα ταύρειον πιεῖν

καὶ μὴ τι πλείους τῶνδ' ἔχειν δυσφημίας.

ἀναφέρονται εἰς τὴν αὐτοκτονίαν τοῦ ἀνδρός, ἐκτὸς ἐὰν θελωμεν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐν αὐτοῖς δηλοῦται ἀπλῶς ἡ γενικὴ γνώμη ὅτι τὸ ταύρειον αἷμα εἶναι δηλητηριῶδες καὶ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς αὐτοκτονίαν.

Ἄλλως ἔκρινε περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Θεμιστοκλέους ὁ Θουκυδίδης. «Νοσῆσας, λέγει (ἐν Α', 138), τελευτᾷ τὸν βίον». Ἄλλὰ καὶ αὐτὸς προσθέτει: «λέγουσι δὲ τινες καὶ ἐκούσιον φαρμάκῳ ἀποθανεῖν αὐτόν, ἀδύνατον νομίσαντα εἶναι ἐπιτελεῖσαι βασιλεῖ ἃ ὑπέσχετο». Οἱ «τινές» οὗτοι ἐπεκράτησαν ἐν τοῖς ὕστερον, πολλοὶ δὲ συγγραφεῖς προσπαθοῦσι νὰ περιγράψωσι καὶ τὰς λεπτομερείας τῆς αὐτοκτονίας. Οὕτως ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφάνους διηγείται ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς προφασιζόμενος ὅτι θὰ τελέσῃ θυσίαν εἰς τὴν Ἄρτεμιν, ἔσφαξε ταῦρον καὶ δεξάμενος τὸ αἷμα τούτου ἐν κύλικι ἐξέπιεν αὐτὸ ταχέως καὶ ἀμέσως ἐξέπνευσε. Τὰ αὐτὰ δὲ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Κικέρωνος ἔγραψαν ἤδη οἱ σύγχρονοι Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου Στρατοκλῆς καὶ Κλείταρχος, εἶτα δὲ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης καὶ ἄλλοι.

Τρίτον παράδειγμα τοιοῦτου θανάτου διηγείται ὁ Κτησίας ἐν τοῖς Περσικοῖς, ὃν κατέχομεν περιληψὶν ὑπὸ τοῦ Φωτίου. Ὁ Κτησίας, ὅστις περὶ τὸ 415 ἐγένετο αἰχμάλωτος τῶν Περσῶν καὶ εἶτα ἐπὶ 17 ἔτη ἔζησεν ἐν τῇ αὐλῇ τῶν βασιλέων τῆς Περσίας ὡς ἰατρός, λέγει περὶ τοῦ Σμέρδιος ἢ Τανουζάρκου, τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Καμβύσου, ὅτι «αἷμα . . . ταύρου. ὃ ἐξέπιεν, ἀναίρειται». Ἐν τοῖς ὕστερον τοιοῦτος θάνατος ἀπεδίδετο εἰς μυθικοὺς ἀνδρας. Οὕτως ὁ Στράβων καὶ μετ' αὐτόν πολλοὶ ἄλλοι λέγουσιν ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Φρυγίας Μίδας ὑπ' ἐνυπνίων τοσοῦτον ἐβασανίζετο ὥστε «αἷμα ταύρου πιῶν» ἠτοκτόνησεν. Ἀπολλώνιος δὲ ὁ σοφιστὴς ἐν τῷ Ὀμηρικῷ λεξικῷ μνημονεύει τοῦ Ἰάσωνος ὡς ἀποθανόντος οὕτως, ἐνῷ ὁ Ἀπολλόδωρος ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ ἀντὶ τοῦ Ἰάσωνος ἀναφέρει τὸν πατέρα τούτου Αἴσωνα. Τέλος, ὡς μανθάνομεν

ἐκ τοῦ Πλουταρχείου βίου τοῦ Φλαμινίου, τινὲς ἐνόμιζον ὅτι καὶ ὁ Ἄννιβας διὰ ταυρείου αἵματος ἠτύκτονησεν.

Ἐὰν νῦν συγκρίνωμεν τὰς παραδόσεις ταύτας πρὸς ἀλλήλας, παρατηροῦμεν ἀμέσως ὅτι ἔχουσι τοῦτο τὸ κοινὸν ὅτι ἐν ἀπάσαις γίνεται λόγος περὶ αὐτοκτονίας, ἐξαιρουμένης τῆς περὶ τοῦ Σμέρδιος, ὅστις, ὡς λέγει ὁ Κτησίας ἢ μᾶλλον ὁ συντεμῶν αὐτὸν Φώτιος, «ἀναιρεῖται» διὰ ταυρείου αἵματος, τ. ἔ. φονεύεται. Ἄλλὰ καὶ τοῦτον τὸν φόνον, ἐὰν ἡ διήγησις τοῦ Κτησίου ἦτο ἐν γένει ἀξιόπιστος, θὰ ἐδυνάμεθα νὰ ἐκλάβωμεν ὡς αὐτοκτονίαν, καθ' ὅσον ὁμοιάζει πρὸς τὸν κυρίως παρὰ δεσπόταις τῆς Ἀνατολῆς (ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις) συνηθέστατον τρόπον νὰ ἀναγκάζεται ὁ εἰς θάνατον καταδικασθεὶς νὰ εἶναι ὁ ἴδιος καὶ ἐκτελεστής τῆς ποινῆς, εἴτε διὰ μαχαίρας εἴτε μεταξίνης μηρίνου εἴτε καὶ δηλητηρίου. Ἀνάλογα εἶναι καὶ τὰ περὶ τοῦ Αἴσονος ὑπὸ τοῦ Ἀπολλοδώρου λεγόμενα: «Πελλίας δὲ ἀπογνούς τὴν ὑποστροφὴν τῶν Ἀργοναυτῶν τὸν Αἴσονα κτείνειν ἤθελεν» ὁ δὲ αἰτησάμενος ἑαυτὸν ἀνελεῖν θυσίαν ἐπιτελῶν ἀδεῶς τὸ τοῦ ταύρου αἷμα σπασάμενος ἀπέθανεν». Ὅτι δὲ τοιαύτην γνώμην εἶχον καὶ οἱ ἀρχαῖοι περὶ τοῦ πράγματος, δηλοῦται διὰ τῶν λέξεων τοῦ σχολιαστοῦ τοῦ Νικάνδρου (εἰς στίχον 312): «τινὲς ἀποκαρτεροῦντες πίνουσιν αὐτὸ καὶ τελευτῶσι».

Πολὺ μείζονος ὅμως σπουδαιότητος εἶναι τὸ ζήτημα, κατὰ πόσον αἱ διάφοροι παραδόσεις εἶναι βᾶσιμοι. Καὶ τὰς μὲν περὶ μυθικῶν προσώπων καὶ περὶ τοῦ Ἄννιβα δυνάμεθα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ν' ἀποκλείσωμεν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, καθ' ὅσον εἶναι ὄλως ἀστήρικτοι. Δικαιούμεθα δὲ καὶ ὡς πρὸς τὴν διήγησιν τοῦ Κτησίου περὶ τοῦ Σμέρδιος νὰ ἀμφιβάλλωμεν, διότι ὁ ἀνὴρ καίπερ ζήσας τοσαῦτα ἔτη ἐν Περσίᾳ κινδυνεύει νὰ εἶναι ὄλως ἀνάξιος πίστεως. Ἀρκεῖ ν' ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα τὴν περὶ αὐτοῦ γνώμην εἰς ἣν κατέληξεν ὁ μετὰ μεγίστης ἐμβριθείας ἐσχάτως ἐξετάσας τὰ Ἀσσυριακὰ τοῦ Κτησίου Krumbholz (ἐν Rhein. Museum τόμ. 52, 1897): «Ὁ Κτησίας ψεύδεται περὶ τῶν πηγῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ περιεχομένου τούτων, συμμιγνύει τὰ μάλιστα ἑτερογενῆ πράγματα, ἵνα κηλίσῃ τοὺς ἀναγνώστας, ἐλληνικὰς δὲ παραδόσεις συγχωνεύει ἄνευ ἐτέρου μετ' ἀσσυριακῆς ἱστορίας καὶ πλάττει καὶ νέα πράγματα πρὸς στολισμὸν τῆς δῆθεν ἱστορίας του». Τὰ μάλα ὑποπτον εἶναι καὶ τὸ ὅτι ὁ Ἡρόδοτος, ὅστις κατὰ τὰ ἄλλα λεπτομερῶς διηγείται τὰ τοῦ Σμέρδιος, σιωπᾷ ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς θανατώσεως αὐτοῦ· αὐτὸς τε καὶ αἱ σφηνοειδεῖς ἐπιγραφαὶ βεβαιοῦσιν ὅτι ὁ θάνατος

τοῦ Σμέρδιος διετάχθη ὑπὸ τοῦ Καμβύσου, τὴν δὲ εἶδῃσιν ὅτι συνέβη διὰ πόσεως ταυρείου αἵματος ἔχει μόνος ὁ Κτησίας. Καὶ προσπαθεῖ μὲν οὗτος πανταχοῦ τοῦ ἔργου αὐτοῦ νὰ χαρακτηρίσῃ τὸν Ἡρόδοτον ὡς ψεύστην, ἀλλ' αἱ νεώτεροι ἔρουναι ἀπέδειξαν εἰς πολλὰς περιπτώσεις ὅτι αὐτὸς μὲν ἐψεύδετο, ὁ δ' Ἡρόδοτος ἦτο εἰλικρινής. Ἄρα καὶ ἡ περὶ Σμέρδιος διήγησις ἀποδείκνυται λίαν ἀμφίβολος, ἅτε στηριζομένη μόνον ἐπὶ τῆς ὑπόπτου μαρτυρίας τοῦ Κτησίου, ὅστις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ ἐνταῦθα ἠθέλησε νὰ κοσμήσῃ τὴν διήγησιν διὰ περιέργου εἰδήσεως καὶ νὰ ἐπιδείξῃ πολυμαθίαν. Τοῦτο δὲν δυνάμεθα μὲν νὰ εἰπώμεν περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ψαμμηνήτου. Ἄλλ' ὁ Ἡρόδοτος ὡς πρὸς τοῦτον ἴσως μόνην πηγὴν εἶχε τὰς διηγήσεις τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Ἑλλήνων, οἵτινες περὶ πράγματος συμβάντος πρὸ 80 ἐτῶν δὲν ἦσαν πολὺ ἀξιόπιστοι μάρτυρες. Ἄν δὲ καθ' ὑπόθεσιν τὰ τοῦ θανάτου ἔμαθε παρὰ τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων, πάλιν δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν πεποιθήσιν ὅτι οὗτοι ἀληθῆ εἶπον καὶ ὅτι ὁ διερμηνεὺς μετέφρασε ταῦτα πιστῶς. Μᾶλλον δὲ κλίνομεν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι αἱ παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ἀπανταχοῦ διαδεδομένοι ἰδέαι περὶ τῆς τοιαύτης αὐτοκτονίας τοῦ Θεμιστοκλέους ἐπέδρασαν καὶ ἐπὶ τὰς περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ψαμμηνήτου, μετηνέχθησαν δῆλα δὴ οἱ περὶ τοῦ ἐνὸς μυστηριώδους θανάτου θρύλοι εἰς τὸν ἕτερον.

Τέλος ὡς πρὸς τὸν Θεμιστοκλέα πρέπει πρὸ παντός νὰ ἐξετάσωμεν ἂν ἐν γένει εἶναι πιθανὸν ὅτι ἠτύκτονησεν. Ἐὰν παρέχωμεν πίστιν εἰς τὴν παράδοσιν ἣν καὶ ὁ Θουκυδίδης ἀναγράφει: «λέγουσι δὲ τινες καὶ ἐκούσιον φαρμάκῳ ἀποθανεῖν αὐτόν, ἀδύνατον νομίσαντα εἶναι ἐπιτελεῖσαι βασιλεῖ ἃ ὑπέσχετο», καὶ εἰς τὰς λεπτομερεστέρας πληροφορίας ἄλλων ὅτι αἱ ὑποσχέσεις αὗται ἐστρέφοντο περὶ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος, εὐρισκόμεθα πρὸ τοῦ ζητήματος, ἂν αἱ ὑποσχέσεις αὗται ἦσαν εἰλικρινεῖς ἢ οὐχί. Ἡθέλησε τῷ ὄντι ὁ Θεμιστοκλῆς νὰ προδώσῃ τὴν πατρίδα ἢ μόνον προσεποιεῖτο τοῦτο, ἵνα τύχῃ τῆς προστασίας τοῦ Πέρσου; Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ἐζήτηε ἐκδίκησιν διὰ τοὺς διωγμοὺς οὓς ὑπέστη ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων, πεισθεὶς δ' ὅτι δι' οἷους δήποτε λόγους ἡ ἐκδίκησις κατέστη ἀδύνατος, ἠτύκτονησεν. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι λογικόν. Ὁ ἐπιδιώκων τοιοῦτους σκοποὺς, ὁ πνέων μῖσος κατὰ τῶν ἀδικησάντων καὶ ζητῶν νὰ ἐκδικηθῇ, συνήθως δὲν αὐτοκτονεῖ ὅταν βλέπῃ δυσκολίας, ἀλλὰ τὸναντίον θέλει νὰ ζήσῃ, ἵνα ἐπιτύχῃ καθ' οἷον δήποτε τρόπον τῆς ἐκδικήσεως, ἐν ἀνάγκῃ δὲ ἀναμένει πολὺν χρόνον καιροσκοπῶν. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς ἐζήσεν ἐν Μαγνησίᾳ τὸ πολὺ ἐξ ἔτη

(464—459), ἴσως δὲ καὶ πολὺ ὀλιγώτερον χρόνον, ἐὰν αἱ παρ' Ἀριστοτέλει εἰδήσεις (ἐν Πολιτ. Ἀθην. 25) εἶναι βάσιμοι. Τί σημαίνουσιν ἐξ ἑτῆ διὰ τηλικούτου σχεδίου οἷον τὸ τῆς ὑποδουλώσεως τῆς Ἑλλάδος; Ἀλλὰ καὶ οὐδὲν ἀκούομεν περὶ παρασκευῶν ἢ ἐνεργειῶν τοῦ Θεμιστοκλέους τεινουσῶν πρὸς ταύτην. Τούναντίον ὅσα ἀναφέρουσιν οἱ συγγραφεῖς ἐμφαίνουσιν ὅτι αὐτὸς οὐδόλως ἐνήργη: ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ὅθεν ἡ ὑπόθεσις αὕτη οὐδεμίαν ἔχει βάσιν. Ὑπολείπεται ἡ ἄλλη, καθ' ἣν ὁ Θεμιστοκλῆς προσεποιεῖτο μόνον ὅτι εἶχεν ἐν τῷ νῶ νὰ καταστήσῃ τὸν Πέρσῃ κύριον τῆς Ἑλλάδος. Τότε ἀνάγκη εἶναι νὰ πιστεῦσωμεν ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐπέβλεπε αὐτὸν νὰ ἐκτελέσῃ τὰς ὑποσχέσεις, τοῦθ' ὅπερ καὶ λέγει ῥητῶς ὁ Πλούταρχος (Θεμιστ. 31, 3), ὅτι δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς μὴ δυνάμενος ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ διαφύγῃ τὰς πιέσεις τοῦ δεσπότη, μὴ θέλων δὲ ἀφ' ἐτέρου νὰ πολεμήσῃ πρὸς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἀπῆλθεν ἐκὼν τοῦ βίου. Ἀλλ' εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἀντιφάσκουσι κυρίως δύο τινά, τοῦτο μὲν ἡ μαρτυρία τοῦ Θουκυδίδου, τοῦτο δὲ ὁ χαρακτήρ τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ ὅλος ὁ πρότερος βίος αὐτοῦ. Ὁ Θουκυδίδης δὲν γινώσκει οὐδὲν περὶ τοιούτων πιέσεων ἐκ μέρους τοῦ Πέρσου, ἐὰν δὲ οἱ μεταγενέστεροι γράψωσι περὶ αὐτῶν, τοῦτο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν βασιζέται ἐπὶ ἀκριβεστέρων ἐρευνῶν, ἀλλ' εἶναι ἀπλῆ εἰκασία, δι' ἧς προσεπάθουν νὰ καταστήσωσι πιστευτὴν τὴν περὶ τοῦ Θεμιστοκλέους φήμην. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς οὐδόλως ἦτο ἄνθρωπος ὥστε νὰ φοβῆται τὰς ἀπειλὰς τοῦ Πέρσου· αὐτὸς, ὅστις καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ὡς ἄγριον θηρίον δὲν ἀπεκαρτέρησεν, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἐξόχου πνεύματός του πάσας τὰς δυσκολίας ἐξενίκησε καὶ ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων διέφυγεν, αὐτὸς οὗτος οὐδεμίαν θὰ ἐποιεῖτο ἀπόπειραν ν' ἀποτινάξῃ τὸν ὄχληρόν δεσπότην, πρὸ πάντων δ' ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις ἐν οἷς ὁ Κίμων νικηφόρως κατετρόπου τοὺς Πέρσας καὶ ἐξησφάλιζε μάλιστα ἐπὶ τινά ἑτῆ τὴν αὐτονομίαν τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλληνίδων πόλεων; Τὸ τοιοῦτον εἶναι ἐντελῶς ἀπίθανον.

Ἐν τούτοις ἡδύνατό τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἴσως ἄλλοι λόγοι ὑπῆρξαν αἰτίαι τῆς αὐτοκτονίας. Τίνες ὅμως ἦσαν οὗτοι;

Βεβαίως οὐχί οἱ συνήθεις. Διότι ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο ἀληθῆς τύραννος ἢ δεσπότης τῆς Μαγνησίας, ὡς ἀποδείκνυται ὑπὸ τῶν νομισμάτων ἄτινα ἔκοπτε καὶ ὧν παραθέτομεν εἰκόνα· τὰ εἰσοδήματα τῆς πόλεως, ἅπερ

ὑπελογίζοντο εἰς 50 τάλαντα κατ' ἔτος, ἀνῆκον αὐτῷ· περιστοιχίζετο ὑπὸ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ· ἐτιμᾶτο μεγάλως ὑπὸ τῶν Μαγνητῶν, ὡς δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τοῦ λαμπροῦ μνημείου ὅπερ αὐτῷ ἱδρυσαν. Ποῦ εἶναι λοιπὸν οἱ λόγοι αὐτοκτονίας; Ἡμεῖς τουλάχιστον οὐδένα βλέπομεν.

Ἄλλ' ἔστω· παραδεχθῶμεν πρὸς στιγμὴν ὅτι ἠυτοκτόνησε. Λέγουσι, διὰ ταυρείου αἵματος. Ἄλλ' εἶναι τοῦτο δηλητηριῶδες, ὥστε νὰ δυνηθῇ τις ν' αὐτοκτονήσῃ πίνων αὐτό; Ἴδου τὸ ζήτημα εἰς ὃ ἀναγκαιῶς καταλήγομεν. Ὅτι οἱ ἀρχαῖοι εἶχον ὄντως τὴν γνώμην ταύτην, διδάσκουσιν ἡμᾶς ἤδη αἱ παραδόσεις ἄς ἀπρηριθμήσαμεν ἀνωτέρω. Προσερχονται δὲ εἰς ταύτας καὶ αἱ μαρτυρίαι τῶν ἀρχαίων ἰατρῶν, αἵτινες ἀναγόνται μέχρι τῶν μέσων τῆς Δ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Ὁ πρῶτος περιγράφας τὰ συμπτώματα τῆς τοιαύτης δηλητηριάσεως εἶναι κατὰ τὸν σχολιαστὴν τοῦ Νικάνδρου (εἰς Ἀλεξιφαρμ. στ. 312) ὁ Πραξαγόρας, ὁ διάσημος Κῶος ἰατρός: «τὸ ταύρειον αἷμα φησι Πραξαγόρας πινόμενον πῆγνυσθαι ἐν τῷ στήθει καὶ θρομβοῦσθαι, ἔπειτα συνεχόμενον τῶν πνοῶν (ἴσως διορθωτέον «συνεχομένων») τῶν πνοῶν τ. ἔ. ἐμφρασσομένων τῶν ἀναπνευστικῶν ὁδῶν) θνήσκειν ποιεῖ». Οἱ μεταγενέστεροι οὐδὲν κύριον σύμπτωμα προσέθηκον εἰς τὴν περιγραφὴν ταύτην τῆς δράσεως τοῦ αἵματος, πάντες δὲ νομίζουσιν ὅτι ἡ δηλητηρίασις ὀφείλεται εἰς τὴν ταχεῖαν πῆξιν καὶ ἀπόφραξιν τῶν ἀναπνευστικῶν ὁδῶν, εἰς πνιγμὸν δηλονότι. Φαίνεται δ' ὅτι καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἀπέβλεπεν εἰς τὴν τοιαύτην δηλητηρίασιν γράφων (Περὶ τὰ ζῷα ἰστ. Γ', 19): «τάχιστα δὲ πῆγνυται τὸ τοῦ ταύρου αἷμα πάντων». Μόνον παρὰ Πλινίῳ (28, 9, 41) λέγεται ῥητῶς ὅτι τὸ «πρόσφατον» (recens) ταύρειον αἷμα εἶναι δηλητηριῶδες, ἀλλὰ τὴν γνώμην ταύτην εἶχον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ οἱ προγενέστεροι ἰατροὶ καὶ φυσιοδίφαι, διότι λέγουσιν ὅτι ἡ πῆξις γίνεται ἐντὸς τοῦ σώματος, ἐπειδὴ δ' ἐπέρχεται αὕτη τάχιστα, καὶ ἡ πόσις πρέπει νὰ ὑποτεθῇ γινομένη ἀμέσως μετὰ τὴν σφαγὴν τοῦ ζώου.

Ὅσα ὅμως καὶ ἂν ἔγραψαν οἱ ἀρχαῖοι ἰατροὶ περὶ τοῦ ταυρείου αἵματος καὶ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, δὲν εἶναι ἱκανὰ νὰ πείσωσιν ἡμᾶς, τούναντίον δὲ πρέπει νὰ θεωρῶμεν αὐτὰ ἀποκυήματα τῆς φαντασίας. Ὁ κ. Roscher, ὅστις ἐδημοσίευσεν ἐν τοῖς Jahrb. f. klass. Phil. τ. 29 (1883) ἀξιόλογον διατριβὴν περὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος, ἐζήτησεν ὡς πρὸς τοῦτο τὴν γνώμην τοῦ διασήμου φυσιολόγου Ludwig, ἣν παραθέτομεν ἐνταῦθα ἐν περιλήψει: «Δυνάμεθα μετὰ πλήρους βεβαιό-

τητος να εἴπωμεν ὅτι αἷμα ταύρου πεπηγὸς εἶναι τροφή ὅλως ἀβλαβής· ἵνα δὲ κρίνωμεν περὶ μὴ πεπηγὸς, ἔπρεπε μὲν νὰ πειραματισθῶμεν ἐν σφαγείῳ, ἀλλὰ μετὰ πιθανότητος σχεδὸν ἴσης πρὸς βεβαιότητα δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ πρόσφατον ταύρειον αἷμα πινόμενον μᾶλλον θὰ ὠφέλει τὸν ἄνθρωπον ἢ θὰ ἐβλαπτεν». Εἰς ταῦτα ἐπιτρέπεται ἡμῖν νὰ προσθέσωμεν ὅτι μετὰ τοῦ αὐτοῦ κύρους μεθ' οὗ ἡ δρᾶσις ἄλλων οὐσιῶν ἐπὶ τοὺς κύνας λαμβάνεται ὡς βᾶσις ἵνα κριθῇ ἢ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους δρᾶσις αὐτῶν, ἢ ἀπληστία μεθ' ἧς οἱ κύνες λείχουσι τὸ αἷμα νεοσφαγῶν ταύρων ἄνευ βλάβης, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κριτήριον διὰ τὸ ἀβλαβές τοῦ αἵματος τούτου καὶ παρ' ἀνθρώποις. Ἐὰν δὲ ἐξετάσωμεν μετὰ προσοχῆς τὰ συμπτώματα τῆς δῆθεν δηλητηριάσεως, οἷα εἶναι κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἰατροὺς, παρατηροῦμεν ὅτι περιέχουσιν ἀντίφασιν ἐν ἑαυτοῖς, ἀποδεικνύουσιν ὅτι οὐδέποτε ἐμελετήθησαν ὑπ' αὐτῶν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σώματος δηλητηριασθέντος τινός· τὸ αἷμα καταποθὲν εἰσέρχεται εἰς τὸν φάρυγγα καὶ τὸν στόμαχον, πῶς λοιπὸν δύναται ν' ἀποφράξῃ τὰς ἀναπνευστικὰς ὁδοὺς τὰς χωριζομένας ἀπ' ἐκείνων; Αἱ δῆθεν δηλητηριάσεις ἀναφέρονται εἰς αὐτοκτονίας, εἰς ἃς συνήθως, ὡς λέγει ὁ κ. Roscher μετὰ λεπτῆς εἰρωνείας, δὲν προσκαλοῦνται ἰατροί. Οὗτοι ἄρα οὐδὲν δεδομένον εἶχον ἐφ' οὗ θὰ ἠδύναντο νὰ στηριχθῶσι, διὰ τοῦτο δὲ μὴ ἀγνοοῦντες τὸ εἰς πάντα τὰ εἶδη αἵματος κοινὸν τῆς ταχέως πήξεως ἐνόμιζον, οὐχὶ δὲ ἐγίνωσκον, ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀποδιδόμενος εἰς τὴν πόσιν τοῦ ταυρείου αἵματος θάνατος ὀφείλεται εἰς τὴν πῆξιν ταύτην, διότι δὲν ἠδύναντο κατ' ἄλλον τρόπον νὰ ἐρμηνεύσωσι τὴν καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων πιστευομένην θανατηφόρον ἐνέργειαν τοῦ αἵματος.

Ὁμοίως ὅλως ἀθαιρέτους προλήψεις τῶν ἀρχαίων κατέχομεν πολλὰς, ἀναφέρομεν δ' ἐνταῦθα μόνον δύο. Ἡ σαλαμάνδρα κατὰ τὸν Διοσκορίδην καὶ τὸν Νικάνδρον ἔχει δύναμιν σηπτικὴν, ἐλκωτικὴν, θερμαντικὴν κἄ., ληφθεῖσα δ' ἔσω φέρει φλεγμονὴν γλώσσης, διανοίας βλάβην, τρόμον μελῶν μετὰ τινος φρίκης ἢ νάρκης καὶ ἐκλύσεως· κατὰ δὲ τὸ σῶμα γεννῶνται κυκλοτερεῖς πελιδναὶ κηλίδες καὶ οἱ λαβόντες «ἐρπουσι τετράποδες ὡς τὰ βρέφη». Ἡ πρόληψις αὕτη περὶ σαύρας σφίξε-ται καὶ νῦν ἐτι παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, ὡς δηλοῦται διὰ τῆς παροιμίας:

Ἄν σε φάη τὰκονάκι,
τὸ τσαπί καὶ τὸ φτυαράκι,

ἣν εὐρίσκομεν ἐν τῇ νεωστὶ ἐκδοθείσῃ καλλίστῃ συλλογῇ τοῦ κ. Ν. Γ. Πολίτου (τόμ. Α' σ. 389). Οὗτος ἐρμηνεύει αὐτὴν ὡς ἐξῆς: «Τὰ δῆγματα

τῆς σαύρας, ἣτις κοινῶς λέγεται ἀκονάκι (Gongylus ocelatus Forskel) θεωροῦνται θανατηφόρα κακῶς, διότι ἡ σαύρα αὕτη δὲν εἶναι ἰσοβόλος· ὅθεν ὁ δηχθεὶς οὐδεμίαν ἐλπίδα σωτηρίας ἔχει, κατὰ τὴν παροιμίαν, καὶ χρειάζεται ἀξίνην καὶ πτυάριον διὰ νὰ ταφῇ». Τί δὲ λέγει ὁ Νικάνδρος περὶ τοῦ φρύνου καὶ τοῦ ἀφώνου ἐλείου βατράχου; Οὗτοι ληφθέντες ἐπιφέρουσιν οἰδήματα τοῦ σώματος μετ' ὠχρότητος ἐπιτεταμένης, δύσπνοιαν καὶ δυσωδίαν ἀπὸ τοῦ στόματος, οἷς παρέπεται λυγμός, νάρκη, ἐνίοτε δὲ καὶ ἄλλα τερατώδη, ἅπερ ἄς ἀναζητήσῃ ὁ τὰ τοιαῦτα ἀγαπῶν ἐν τοῖς Ἀλεξιφαρμάκοις αὐτοῦ, τέλος δ' ἐπιφέρουσι καὶ στεῖρωσιν παρ' ἀνδράσι τε καὶ γυναιξί. Νομίζομεν ὅτι ταῦτα ἀρκοῦσιν ἵνα πᾶς τις ἐννοήσῃ, ὅποσῃν πίστιν πρέπει νὰ παρέχωμεν εἰς τὰ περὶ δηλητηρίων ὑπὸ τῶν ἀρχαίων παραδοθέντα.

Ἄλλ' ἐὰν τὸ πρόσφατον αἷμα τοῦ ταύρου δὲν εἶναι δηλητηριῶδες, πῶς ἠδύνατο νὰ γεννηθῇ τοιαύτη παράδοσις; Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην διάφοροι ἤδη ἀπαντήσεις ἐδόθησαν. Καὶ τὴν μὲν πρώτην ἐξήνεγκεν ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Roscher, λέγων «ὅτι αἰτία τῆς παραδόσεως ἦσαν σποραδικαὶ δηλητηριάσεις δι' αἵματος ταύρων πασχόντων ἀνθρακα. Ἡ τοιαύτη ὑπόθεσις ἔχει τοῦτο τὸ κακὸν ὅτι εἶναι αὐτὸ τοῦτο ἀπλή ὑπόθεσις ἐπὶ οὐδενὸς διδομένου, ἐπὶ οὐδεμιᾶς βάσεως στηριζομένη. Λογικωτέρα πῶς καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως μᾶλλον ἀρέσκουσα εἶναι ἡ τοῦ Γερμανοῦ ἰατροῦ κ. von Oefele, ἣν οὗτος ἐδημοσίευσεν τῷ 1898 ἐν τῷ περιοδικῷ Pharmaceut. Post τῆς Βιέννης. Ἐν αἰγυπτιακῷ παπύρῳ ὑπάρχει κατάλογος μυστικῶν ὀνομάτων διαφόρων οὐσιῶν φαρμακευτικῶν, ἐν ᾧ ἀπέναντι τῶν ὀνομάτων τούτων σημειοῦνται τὰ ἀληθῆ καὶ τοῖς πᾶσι γνωστὰ ὀνόματα. Μεταξὺ τούτων λοιπὸν τίθεται τὸ μυστικὸν ὄνομα «γόνος ταύρου» ἴσον πρὸς τὸ κοινὸν ὄνομα «ὦν κανθάρου». Ἄρα, συμπεραίνει ὁ κ. von Oefele, γόνος (ἦτοι αἷμα) ταύρου σημαίνει «ἐκχύλισμα κανθαρίδος». Οἱ διὰ ταυρείου αἵματος δηλητηριασθέντες ἀπέθανον κατ' αὐτὸν τῇ ἀληθείᾳ διὰ κατασκευάσματος ἐκ κανθαρίδων· καὶ ἐφευρέται μὲν τοῦ μυστικοῦ ὀνόματος ὑπῆρξαν οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ δὲ Ἕλληνες παρέλαβον αὐτὸ παρὰ τούτων, ἀλλ' ἐν τοῖς ὕστερον δὲν ἐγίνωσκον πλέον τὴν ἀληθῆ σημασίαν αὐτοῦ. Κατὰ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἀντεπεξῆλθεν ὁ ἡμέτερος κ. Α. Δαμβέργης ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ (1899). Τὸ κοινὸν καὶ τοῖς πᾶσιν ἐν Αἰγύπτῳ καταληπτὸν ὄνομα «ὦν κανθάρου» δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ κατασκευάσμα ἐκ κανθαρίδων, διότι ἄλλο κἂνθαρὸς καὶ ἄλλο κανθαρίς. Καὶ κἂνθαρὸς μὲν εἶναι ὁ περίφημος σκαρα-

θαίος τῶν Αἰγυπτίων, ὅστις κατ' ἐξοχὴν «κάνθαρος» καλεῖται. Οὗτος θέτει τὸ ὄν αὐτοῦ εἰς κόπρον καὶ κυλίει τὸ πᾶν κατὰ τρόπον ὥστε νὰ σχηματισθῆ ἀρκούντως μεγάλη σφαῖρα, ἐξ ἧς εἶτα ἐκκολάπτεται τὸ νεογνόν· καὶ παρ' ἡμῖν ὑπάρχει εἶδος τι τοῦ κανθάρου τούτου κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον περιποιούμενος καὶ κυλίων τὴν σφαῖραν, τὸ «ὄν» αὐτοῦ. Κανθαρίς δὲ εἶναι τὸ γνωστὸν ἔντομον, ἡ ἰσπανικὴ μυῖα, ἐξ ἧς κατασκευάζεται μεταξὺ ἄλλων τὸ ἄλειμμα τῶν ἐκδορίων. Ἄρα τὰ ὀνόματα κάνθαρος καὶ κανθαρίς δὲν δύνανται νὰ τεθῶσιν ἐναλλάξ κατὰ βούλησιν· οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ὑπὸ τὸ ὄνομα «ὄν κανθάρου» ἐξ ἀνάγκης οὐδὲν ἄλλο ἐνόουν ἢ τὴν μεγάλην σφαῖραν ἣν κυλίει ὁ κάνθαρος, τὴν λεγομένην οὕτως ἀπὸ τοῦ σχήματος, διότι τὸ πάλαι ἐπιστεύετο ὅτι οἱ κάνθαροι ἔτικτον οὐχὶ ὡά, ἀλλ' εὐθύς κάμπας (σκώληκας). Ἐὰν δὲ ἀφ' ἐτέρου λάθωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἤδη αἱ πρῶται παρ' Ἑλλήσι γνωσταὶ εἰδήσεις περὶ τῆς προκειμένης δηλητηριάσεως καὶ πρὸ πάντων αἱ μαρτυρίαι τῶν ἰατρῶν ἀπὸ τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος ἀποδεικνύουσιν ὅτι τὰ ὑποτιθέμενα συμπτώματα αὐτῆς εἶναι ὅλως διάφορα τῶν τῆς διὰ κανθαρίδων δηλητηριάσεως, πρέπει νὰ ἀπορρίψωμεν ἀδιστακτικῶς ὡς ἀστήρικτον καὶ τὸ δεύτερον μέρος τῆς ὑποθέσεως τοῦ von Oefele ὅτι οἱ Ἕλληνες παρέλαβόν ποτε παρὰ τῶν Αἰγυπτίων τὸ μυστικὸν ὄνομα ὄφ' ὃ ἐκρύπτετο ἐκχύλισμα κανθαρίδων, ἐλησμόνησαν δ' ἐν τοῖς ὕστερον τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ σημασίαν.

Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων παρατηρήσεων ἐξάγεται καὶ τὸ γενικώτερον συμπέρασμα ὅτι οὐδεμία ἐν γένει οὐσία δηλητηριώδης εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκρύπτετο ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ταυρείου αἵματος. Πρέπει λοιπὸν νὰ ζητηθῆ ἡ λύσις δι' ἄλλης ὁδοῦ. Ὁ Πausanias (Z', 25, 30) διηγείται ὅτι ἐν ταῖς ἀρχαῖαις Αἰγαῖς ἡ ἱέρεια τῆς Γῆς ἐδοκιμάζετο διὰ ταυρείου αἵματος· ὀρκιζομένη ὅτι ἦτο παρθένος ἢ μόνον ἐνὶ ἀνδρὶ συνέζησεν ἔπινε τὸ αἷμα, καὶ ἂν μὲν ἠλήθευε, τοῦτο δὲν ἔβλαπτεν αὐτήν, εἰ δ' ἄλλως ἀμέσως ἀπέθνησκεν. Ἡ δοκιμασία αὕτη εἶναι εἶδος «θεοδικίας»· ἐπικαλεῖται δὴ ἡ δὲ ὀδοκιμαζόμενος τὴν κρίσιν τῶν θεῶν (ὅπως ἐν τῷ χριστιανικῷ μεσαίῳ τοῦ μόνου Θεοῦ), ἵνα δηλωθῆ διὰ θείας ἐνεργείας ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ δίκαιον. Στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς εἰδήσεως ταύτης τοῦ Pausanias περὶ χρήσεως τοῦ ταυρείου αἵματος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα παλαιότητος, εἴχομεν ἄλλοτε ὑποπτευθῆ ὅτι καὶ εἰς τὰς παραδεδομένας δηλητηριάσεις διὰ τοῦ αἵματος τούτου πρόκειται περὶ «θεοδικίας». Βλέπομεν δὲ νῦν ὅτι καὶ ὁ προῶρος διὰ τὴν ἐπιστήμην ἀποθανὼν F. Dümmler ἐν προγράμματι τοῦ ἐν Βασιλεῖα πανεπιστημίου ἐπιγραφομένου «Delphica» (1894)

ἐξετάσας τὸ προκειμένον ζήτημα εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα κατέληξεν. Ὁ ἀρχαιολόγος οὗτος ὀρθότατα τὸν ὄρκον ἐν τῇ ἀρχικῇ σημασίᾳ αὐτοῦ ἐκλαμβάνει ὡς θεοδικίαν, τὰ δὲ διάφορα ὑγρὰ ὡν ἐν ταῖς ὀρκωμοσίαις ἐγένετο χρήσις, ὡς σύμβολα τῆς καταστροφῆς, ἧτις ἐπίκειται τῇ ἐπιορκίᾳ. Ἡ ἔκχυσις (σπονδῆ) τοῦ οἴνου (Ἰλ. Γ', 103 κέ.) ἢ τοῦ αἵματος σημαίνει διὰ τὸν ὀμνύοντα ὅτι θέλει νὰ ἐκχυθῆ οὕτω καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἂν ἐπιορκῆ. Τοιαύτην σημασίαν ἔχει κατὰ τὸν Dümmler καὶ ἡ σφαγὴ ταύρου ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Δημαράτου, ἣν διηγείται ὁ Ἡρόδοτος (Σ', 67). Ὁ Δημαράτος θέλων νὰ μάθῃ ἀσφαλῶς ἂν εἶναι γνήσιος υἱὸς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, θύει τῷ Διὶ Ἐρκειῶ ταῦρον, βαλὼν δὲ τὰ σπλάγγνα τούτου εἰς τὰς χεῖρας τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἀπαιτεῖ παρὰ ταύτης νὰ βεβαιώσῃ ἐνόρκως τὴν ἀλήθειαν. Ἐνταῦθα ἡ ἀπλή ἐπίφασσις τοῦ θύματος ἀντικατέστησε τὴν πρότερον συνήθη πόσιν τοῦ αἵματος. Ἐπειδὴ δ' εἰς τοιαύτας ὀρκωμοσίας, συμπεραίνει ὁ Dümmler, συνήθως ἐθύοντο ταῦροι, ἀνεπτύχθη εἶτα ἡ ἰδέα ὅτι αὐτὸ τὸ κατ' ἀρχὰς συμβολικὴν μόνον σημασίαν ἔχον αἷμα τοῦ ταύρου εἶναι δηλητηριώδες. Οἱ θεοὶ ἐτιμῶρουν τοὺς ἐπιόρκους, τοὺς ἐπὶ σκοπῷ ἀπάτης πίνοντας ἢ ἐκχέοντας τὸ αἷμα καὶ καταρωμένους οὕτως ἑαυτῶν· ἐκεῖνο δὲ ὅπερ ἐχρησίμευε μόνον ὡς σύμβολον ἵνα ὑποδείξῃ τὴν ἐπικειμένην καταστροφὴν, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐθεωρεῖτο ὡς ἔχον ἐν ἑαυτῷ τὴν καταστρεπτικὴν δύναμιν.

Ὅσον πειστικὴ καὶ ἂν φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ ἐρμηνεία αὕτη, ἐξεταζομένη μετὰ προσοχῆς ἀπόλλυσι πολλὰ τῆς πειστικότητος. Διότι μία προϋπόθεσις σπουδαία, ἐφ' ἧς κυρίως στηρίζεται, εἶναι ἐσφαλισμένη· εἰς τὰς ὀρκωμοσίας δὲν ἐθύοντο συνήθως ταῦροι, ἀλλὰ καὶ κάπροι καὶ κριοὶ κᾶ. (πρβ. Stengel, Gr. Kultusaltert.² σ. 121 κέ.). Διατί λοιπὸν ἀκριβῶς τὸ αἷμα τοῦ ταύρου καὶ μόνον τοῦτο, οὐχὶ δὲ τὸ τοῦ κάπρου ἢ ἄλλων θυομένων ζώων, προσέλαθεν ἐν ταῖς παραστάσεσι τοῦ λαοῦ τὴν ιδιότητα τοῦ δηλητηρίου; Ὅθεν νομίζομεν πιθανώτερον ὅτι πρώτη ἀρχὴ τῆς προλήψεως εἶναι γενικώτεραι παραστάσεις, αἰτινες καὶ ἐν ἄλλαις ἐκδηλώσεσι τοῦ θρησκευτικοῦ τῶν Ἑλλήνων βίου ὑποφώσκουσι. Δὲν ἀρνούμεθα ὅμως παντάπασιν ὅτι εἰς τὴν γέννησιν τῆς προλήψεως συνετέλεσαν καὶ τὰ τῶν ὄρκων ἢ θεοδικιῶν. Ἴδου πῶς ἡδύνατο νὰ ὑπάρχῃ σχέσις μεταξὺ αὐτῶν.

Ὁ ὀμνύων ἐπεκαλεῖτο κατ' ἑαυτοῦ τὴν φοβερωτάτην καταστροφὴν ἂν ἤθελεν ἐπιορκῆσαι. Τὴν καταστροφὴν ταύτην, ὡς τιμωρίαν τῆς ψευδορκίας, ἐνόμιζον οἱ Ἕλληνες ὅτι ἐξετέλουν οἱ θεοὶ τοῦ Ἄδου καὶ κατ' ἐξο-

χῆν αἱ Ἐρινύες, αἱ θ' ὑπὸ γαῖαν ἀνθρώπους τίνονται, ὅτις κ' ἐπίορκον ὀμόσση» (Πλ. Γ', 259-260). Ἡ τοιαύτη ἰδέα ὑπόκειται καὶ τῷ ὄρκῳ τῶν θεῶν, διότι ἡ Στυξ εἰς ἣν ὀμνύουσι παρ' Ὀμήρῳ, εἶναι ποταμὸς τοῦ Ἄδου. Ἐν γένει δὲ δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι οὐδὲν ἐμποιεῖ τῷ Ἑλληνι μείζονα φόβον ἢ ὁ Ἄδης. Ἐὰν νῦν ζητήσωμεν, ὁποῖον τῶν ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς χώραις διαιτωμένων ζῶων ἡδύνατο κάλλιστα ἐνεκα τοῦ φόβου ὃν ἐμπνέει νὰ χρησιμεύσῃ ὡς προσωποποίησης τοῦ Ἄδου, οὐδὲν ἄλλο κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην θὰ εὔρωμεν πρὸς τοῦτο καταλληλότερον τοῦ ταύρου, τ. ἔ. τοῦ ζῶντος ἐν ἐλευθερίᾳ, ὡς καὶ σήμερον ἔτι εἰς τινὰ μέρη τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Τὸ φοβερόν τοῦ ζῶου τούτου, ὅταν ἐξωργισμένον ἐτοιμάζεται νὰ ὀρμήσῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, φλόγας οὕτως εἰπεῖν ἐκπέμπον ἐκ τῶν μεγάλων αἱματηρῶν ὀφθαλμῶν, κλίνον πρὸς τὰ κάτω τὴν τεραστίαν κεφαλὴν μετὰ τῶν τρομερῶν κεράτων, κροῦον τὸ ἔδαφος διὰ τῶν ποδῶν καὶ μαστιγοῦν διὰ τῆς οὐρᾶς τὰ πλευρά, οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῆ ὅστις ποτὲ εὐρέθη ἐνώπιον αὐτοῦ. Καὶ πράγματι ὁ ταῦρος ἀντιπροσωπεύει τὸν Ἄδην παρὰ ταῖς Ὀρφικοῖς ὁ Διόνυσος-Ἄδης τούτων, ὁ ἀναξ τῶν ψυχῶν καὶ τοῦ κάτω κόσμου, ἐν τοῖς μυστηρίοις αὐτῶν παριστάνετο ὑπὸ μορφήν ταύρου. Τὸ τοιοῦτον δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀπλῆ σύμπτωσης, ἀλλ' ὀφείλεται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὸν φόβον ὃν ἐμποιοῦσιν ἀμφότεροι, ὁ τε Ἄδης καὶ ὁ ταῦρος. Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ ἡ δοκιμασία τῆς ἱερείας τῆς Γῆς παρὰ Πausανίαν ἐπιρρυνεῖ τὴν γνώμην ταύτην, διότι ἡ Γῆ εἶναι ἐπίσης θεὰ τοῦ κάτω κόσμου. Ἄν ἐγινώσκωμεν ἀσφαλῶς ὅτι τὰ διδάγματα τῶν Ὀρφικῶν εἶναι πανάρχαια ἑλληνικά, ὡς θέλουσι νεώτεροί τινες ἀρχαιολόγοι, δὲν θὰ ἦτο ἴσως πολὺ τολμηρὸν νὰ εἰπώμεν ἀπλῶς ὅτι αἱ παραστάσεις αὐταὶ τοῦ Ἄδου ὡς ταύρου παρὰ τοῖς Ὀρφικοῖς ἐγέννησαν τὴν περὶ τοῦ ταυρείου αἵματος πρόληψιν: «ὁ τὸ αἶμα πίνων παραδίδει ἑαυτὸν τῷ Ἄδῃ». Δυστυχῶς ὅμως τὰ τῶν Ὀρφικῶν δὲν εἶναι ἀκόμη ἱκανῶς ἐξηκριβωμένα, διὸ καὶ μόνον ὡς ἀπλῆν εἰκασίαν λέγομεν ὅτι ἴσως ὑπάρχει σχέσηις τις.

Ἄλλὰ καὶ ἐὰν τυχὸν δὲν ἀληθεύῃ τοῦτο, ἐκ μόνου τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ ταῦρος εἶναι τὸ μᾶλλον ἐπικίνδυνον ζῶον τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, ἡδύνατο νὰ πηγᾶσῃ ἡ περὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ πρόληψις. Ὁ λαὸς μὴ ἐξετάζων ἀκριβῶς τὰ πράγματα ὀδηγεῖται εἰς τὰς πρόληψεις αὐτοῦ ὑπὸ τῶν συναισθημάτων ἅπερ δημιουργεῖ αὐτῷ τὸ διὰ τῶν αἰσθήσεων καταλαμβανόμενον. Εἶδομεν ἀνωτέρω τὰς περὶ σαλαμάνδρας καὶ φρύνου

προλήψεις. Ὅσα οἱ ἀρχαῖοι φυσιοδίφαι περὶ τῆς δῆθεν δηλητηριάσεως δι' αὐτῶν ἀναγράφουσι, πείθουσιν ἡμᾶς ὅτι κατὰ τὴν γέννησιν τῶν προλήψεων τὸ μᾶλλον δρῶν στοιχεῖον εἶναι ὁ φόβος. Χαρακτηριστικὸν ὡς πρὸς τοῦτο εἶναι καὶ τὸ ὅτι ιδιότητες τοῦ ζῶου μεταφέρονται εἰς τὸν δι' αὐτοῦ δηλητηριασθέντα, ὡς π. χ. αἱ κηλίδες τῆς σαλαμάνδρας, ἡ ὠχρότης καὶ ἡ δυσωδία τοῦ φρύνου, καὶ ἄλλαι, ἄς δὲν δυνάμεθα ἐνταῦθα νὰ διεξέλθωμεν. Ὅτι δὲ τὸ αἶμα τοῦ ταύρου, τοῦ φοβεροῦ τούτου ζῶου, ἡδύνατο εὐκόλως νὰ θεωρηθῆ ὡς θανατηφόρον ἐξ ἴσου ὡς τὸ ζῶον αὐτό, τοῦτο διδάσκει ἡμᾶς ἡ περὶ τοῦ αἵματος τῆς φρύνης πρόληψις ἣν ἀναγράφει ὁ Αἰλιανὸς (Περὶ ζῶων ΙΖ', 12): «Γένος τι φρύνης ἀκούω καὶ πιεῖν δεινὸν καὶ πικρὸν ἰδεῖν· πιεῖν μὲν, εἴ τις αὐτὴν συντρίψας εἶτα μέντοι τὸ αἶμα δοῖη τῷ πιεῖν, κατ' ἐπιβουλὴν ἐμβαλὼν εἴτε ἐς οἶνον εἴτε ἐς ἄλλα πώματα» κτλ. Ἐν γένει δὲ παρατηροῦμεν ὅτι ἄνθρωπος ὅπως δήποτε πεπολιτισμένος ἀποστρέφεται τὸ αἶμα, καὶ δὴ πρὸ πάντων τὸ ἐκ τοῦ τραχήλου σφαγέντος ζῶου ἐκρέον. Τίς ἐγεύσατό ποτε τοιοῦτου αἵματος; Ἄν δὲν εἶχεν οὕτως, θὰ ὑπῆρχεν ἀνάγκη νὰ ἐπανέλθωμεν σήμερον, μετὰ παρέλευσιν χιλιάδων ἐτῶν, εἰς τὸ ζήτημα; Παρὰ δὲ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλήσιν ἔτι εὐλογωτέρα ἦτο ἡ κατὰ τοῦ αἵματος ἀποστροφή, διότι ἐθεώρουν αὐτὸ ψυχὴν τοῦ ζῶου καὶ προσέφερον αὐτὸ κυρίως εἰς τοὺς ἀποθανόντας καὶ τοὺς χθονίους θεούς.

Εἶναι δὲ ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι καὶ τὴν σήμερον ἔτι ὑπάρχουσι παρ' ἡμῖν προλήψεις περὶ τοῦ ταύρου, αἵτινες κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀνάγονται εἰς τὴν ἀρχαιότητα. Ἐν μὲν ταῖς ἐπαρχίαις ἐν γένει δὲν συνειθίζουσι νὰ τρώωσι βόειον κρέας, διότι θεωρεῖται ὡς «ξενὸν» ἢ ἄλλως βλαβερὸν. Ἐν Θεσσαλίᾳ δὲ, ὡς ἐβεβαίωσεν ἡμᾶς φίλος γινώσκων τὰ τοιαῦτα ἀκριβῶς, ὅτε κατελήφθη ἡ χώρα ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἐσταυροκοποῦντο οἱ ἄνθρωποι βλέποντες τοὺς στρατιώτας νὰ τρώωσιν ἀφόβως τὸ κρέας τοῦτο. Παραπλήσια ἐμάθομεν καὶ περὶ Αἰτωλίας. Ὅτι δὲ πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ἀληθοῦς δεισιδαιμονίας, πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τοῦ ὅτι εἰς τινὰ μέρη ἀπομακρύνουσιν ἀμέσως τοῦ οἴκου νεογέννητον ταῦρον, ἵνα μὴ φέρῃ βλάβην εἰς τοὺς κατοίκους. Ὑπάρχει ὅμως παρὰ τῷ λαῷ καὶ ἰδίᾳ τοῖς νησιώταις τοῦ Αἰγαίου καὶ ἑτέρα γνώμη, ὅτι δηλαδὴ δὲν τρώγεται τὸ κρέας ἐξ εὐγνώμονος ἀναμνήσεως τοῦ ὅτι ὁ βουῦς ἦτο ἐξ ἀρχῆς ὁ πιστὸς σύντροφος τοῦ γεωργοῦ¹.

¹ Ἴσως εἰς διαφώτισιν τῶν ζητημάτων τούτων δύναται νὰ συντελέσῃ ἡ

Συμπεραίνοντες λέγομεν ὅτι ὁ φόβος, ὃν ἐμποιεῖ ὁ ταῦρος, ἐγέννησε διαφοροὺς παραστάσεις ἃς βλέπομεν ἐκδηλουμένας καὶ ἐν τῇ περὶ τοῦ αἵματος προλήψει καὶ ἐν θρησκευτικαῖς τελεταῖς· ἂν αἱ τελευταῖαι αὐταὶ ὑπῆρξαν ἄμεσοι πηγαὶ τῆς προλήψεως, δὲν δυνάμεθα ἐπὶ τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν βασιζόμενοι νὰ εἰπώμεν. Πότε ἐγεννήθη ἡ πρόληψις, καὶ τοῦτο ἀδυνατοῦμεν νὰ ὀρίσωμεν, βεβαίως ὅμως ὑπῆρξε πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Θεμιστοκλέους. Ὅτι οὗτος ἠτύχτησεν, εἶναι ὅλως ἀπίθανον, ἀλλ' ἡ φήμη αὕτη, διαδοθεῖσα ἴσως ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, διὰ τὸ διάσημον τοῦ ἀνδρὸς ἐγένετο ἀφορμὴ τοῦ ν' ἀποδοθῶσιν ἐν τοῖς ὕστερον καὶ ἄλλαι αὐτοκτονίαι, περὶ ὧν οὐδεμία ἀσφαλὴς εἰδήσις ὑπῆρχεν, ἐπίσης εἰς τὴν πόσιν ταυρείου αἵματος. Ἡ φράσις «ἐπιε ταυρείον αἷμα» ἀπέβη ἰσοδύναμος πρὸς τὴν «ἐδηλητηριάσθη» ἢ «ἠτύχτησεν». Τοῦτο διδάσκουσιν ἡμᾶς οἱ στίχοι τῆς Ἑλένης τοῦ Σοφοκλέους (σ. 7)· διότι ἂν δὲν εἶχεν οὕτως, θὰ ἦτο αὐτόχρημα γελοῖον ἢ Ἑλένη νὰ εἶπῃ «τὸ κάλλιστον δι' ἐμὲ εἶναι νὰ πῶ ταυρείον αἷμα», ὅπως καὶ σήμερον ἡ ἥρωϊς δράματος θὰ ἐκίνει ἀκατάσχετον γέλωτα λέγουσα «τὸ κάλλιστον δι' ἐμὲ εἶναι νὰ πῶ σουλιμᾶ». Τὴν σημασίαν ταύτην εὐρίσκομεν καὶ εἰς τὸ χωρίον τῶν Ἰππέων τοῦ Ἀριστοφάνους (σ. 6), ἐνθα ἄρα δὲν πρέπει νὰ μεταβληθῇ τὸ «αἰρετώτερος» εἰς «αἰρετώτατος», ὡς ἠθέλησάν τινες· διότι ὁ οἰκίτης δὲν ἐκλέγει ἐκ πολλῶν εἰδῶν θανάτου τὸ ἐλαφρότατον, ἀλλ' ἐκ δύο· εὐρισκόμενος πρὸ διλήμματος ἢ νὰ ὑποστῇ τὸν μετὰ βασάνων θάνατον ὃν θὰ ἐπιβάλλῃ αὐτῷ ὁ Κλέων, ἢ νὰ θέσῃ ὁ ἴδιος τέρμα εἰς τὸν βίον αὐτοῦ, προτιμᾷ τὴν αὐτοκτονίαν. Ἀλλὰ — δὲν ἐπιτρέπεται ἡμῖν νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι ὁ πανοῦργος Ἀριστοφάνης, ὁ ἐν ἐκάστῳ στίχῳ φανερῶν τὸ ἔξοχον πνεῦμα αὐτοῦ, ἐγίνωσκε κάλλιστα τὴν ἀληθῆ δύναμιν τοῦ ταυρείου αἵματος καὶ ἐσατύριζε ἐν τοῖς στίχοις τούτοις τὸν τε Σοφοκλέα καὶ τοὺς εὐπίστους ἀκροατάς, οἵτινες ὡς παῖδες παρεδέχοντο ἀθανάσιως τὰ παραμύθια τῆς ἀρχαίας Χαλιμᾶς;

ΓΟΥΓΙΕΛΜΟΣ ΜΠΑΡΤ

Ἐξέτασις τῶν ἐν Αἰτωλοκαρνανίᾳ ἐπικρατουσῶν προλήψεων περὶ τοῦ «Ἰταύρου»· ὅθεν καὶ παρακαλοῦμεν ὅσοι τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν γινώσκουσι τι περὶ αὐτῶν ν' ἀνακοινώσωσιν ἡμῖν τοῦτο.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΙ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν πρώτων χριστιανικῶν ἑκατονταετηρίδων αἱ ἐκ τῆς Ἑλλάδος προερχόμεναι δὲν ἐμελετήθησαν μέχρι τοῦδε συστηματικῶς, ὡς ἐγένετο δι' ἐπιγραφὰς χριστιανικὰς ἄλλων χωρῶν, μάλιστα τῆς Δύσεως. Αἷτιον τούτου κυριώτατον ὑπάρχει τὸ σχετικῶς εὐάριθμον τῶν τοιούτων ἐπιγραφῶν καὶ τὸ πενιχρὸν τῶν ὑπ' αὐτῶν παρεχομένων εἰδήσεων. Ἀληθῶς δὲ συγκρινόμεναι αἱ ἐκ τῆς Ἑλλάδος χριστιανικαὶ ἐπιγραφαὶ τῶν πρώτων χρόνων πρὸς τὰς ἐκ τῶν Μικρασιατικῶν χωρῶν καὶ τῶν τῆς Δύσεως προερχόμενας ἐλέγχονται πολλῶ ὑποδεέστεραι, στερούμεναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῦ σπουδαιότητος ἐκείνων πλεονεκτήματος, τῶν χρονολογικῶν σημειώσεων. Αἱ πλείσται τῶν ἐπιγραφῶν τούτων εἶναι ὀλιγόστιχοι, ἀπειροκάλως καὶ σκαιῶς κεχαραγμέναι ἐπὶ θραυσμάτων πλακῶν προγενεστέρως χρήσεως διαφόρου, ἔχουσαι δὲ ποικίλα καὶ παχυλὰ περὶ τὴν ὀρθογραφίαν ἀμαρτήματα μαρτυροῦντα ἐναργῶς τὴν κατάστασιν τῆς δημοσίας ἐν Ἑλλάδι παιδείας κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν χρονολόγησιν αὐτῶν, πολλαὶ ἀνήκουσιν εἰς τὴν Δ' ἑκατονταετηρίδα, πολυπληθέστεραι δ' εἶναι αἱ ἀναγόμεναι εἰς τὴν Ε', Σ' καὶ Ζ', ἀπὸ δὲ τῆς Η' ἀρχονται αἱ τοῦ Βυζαντιακοῦ τύπου. Τῶν ἐπιγραφῶν τούτων αἱ πλείους ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ Corp. Inscr. Graec. (τόμ. IV, 2), αἱ δ' ὑπόλοιποι βραδύτερον σποράδην εἰς ποικίλα ἀρχαιολογικὰ περιοδικὰ καὶ βιβλία, ἐξ ὧν ἀναφέρομεν μόνον τὴν ζήσιον ἐπιγραφικὴν συλλογὴν τοῦ ἐμπειρότατου ἔχοντος περὶ τὰς χριστιανικὰς ἐπιγραφὰς διακεκριμένου ἱστοριοδίφου κ. Κωνστ. Ζησίου (Σύμμικτα, σελ. 13, 88, 101).

Τὸ μόνον τμήμα τῆς κυρίως Ἑλλάδος οὕτινος αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων ἔτυχον ἐπαρκοῦς ὅπωςδῆποτε ἐρεύνης εἶναι ἡ Ἀττικὴ. Ὁφείλεται δὲ τοῦτο κυρίως εἰς τε τὸν αἰδίδιμον Στέφανον Κουμανοῦδην συναγαγόντα ἐπὶ τὸ αὐτὸ πάσας σχεδὸν τὰς γνωστάς ἐπιτυμβίους χριστιανικὰς ἐπιγραφὰς (ὧν ἐλάχισται εἶχον προδημο-

σιευθῆ ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημερίδι, τῷ Corp. Inscr. Graec. καὶ ὑπὸ τοῦ Ῥώσου ἀρχιμανδρίτου Ἀντωνίνου), ἐν τῇ ἀξιολογώτατῃ αὐτοῦ συλλογῇ (Ἀττικῆς ἐπιγραφαὶ ἐπιτύμβιοι, Ἀθήνησι 1871, ἀριθ. 3542-3623) καὶ εἰς τὸν Γάλλον βυζαντινολόγον κ. Ch. Bayet, ὅστις ὑπεμνημάτισε καὶ ἠρμήνευσε διεξοδικῶς τὰς ὑπὸ τοῦ Κουμανούδη ἐκδοθείσας ἐπιγραφάς, προσθεῖς καὶ τινὰς ἄλλας προελθούσας εἰς φῶς ἐκ νεωτέρων ἀνασκαφῶν, ἰδίᾳ ἐν Μεγαρίδι. Συνώδευσε δ' ὁ Bayet τὴν δημοσίευσιν τῶν ἐπιγραφῶν διὰ πανομοιότυπων εἰκόνων, ὧν ἡ ἑλλειψις ἐμοῦ πολὺ τὴν κατὰ τὰ ἄλλα ἀξιόλογον ἔκδοσιν τοῦ Κουμανούδη (Inscriptions chrétiennes de l'Attique, Bull. de Cor. Hell. τόμ. I, σελ. 391-408, Pl. XIV, XV, XVI, τόμ. II, σελ. 31-35 καὶ 162-170, Pl. I, II, III). Πᾶσαι αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται ἀνεδημοσιεύθησαν ἤδη ἐν τῷ Corpus Inscriptionum Atticarum III, 1. 1383-1388 καὶ 3435-3547 μετὰ τινων ἄλλων ἀντιγραφεισῶν ὑπὸ τοῦ προώρως θανόντος ἐφόρου τοῦ ἐπιγραφικοῦ ἐν Ἀθήναις μουσείου H. Lolling¹.

Αἱ νῦν ὑφ' ἡμῶν δημοσιευόμεναι ἀπόκεινται ἐν τῷ ἐπιγραφικῷ τμήματι τοῦ Κεντρικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου τῶν Ἀθηνῶν, περισυλλεγείσθαι ἐπ' ἐσχάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐκ τῶν διαφόρων τόπων εἰς οὓς τέως εὑρίσκοντο, ἐξ ὧν αἱ πλείσται ἐξ αὐτῶν τῶν Ἀθηνῶν καὶ δὴ τοῦ Ἀσκληπείου, τῆς παρὰ τὸ Δίπυλον νεκροπόλεως, τοῦ τετραγώνου τοῦ Ἀδριανοῦ, τοῦ Ὁρολογίου τοῦ Κυρρίστου κ.τ.λ. Ἀνήκουσι δ' αἱ πλείσται εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὡς μαρτυρεῖ πλήν τῶν τόπων τῆς εὑρέσεως καὶ ὁ τύπος αὐτῶν ὁ ἰδιόζων ἐν Ἀττικῇ, περὶ οὗ διέλαβεν ἐπαρκῶς ὁ Bayet (ἐν. ἀν. I, σελ. 392, πρόλογος).

Τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας μετὰ τῶν δημοσιευθεισῶν ἤδη καὶ τινων ἄλλων ἄς προσεχῶς θὰ δημοσιεύσωμεν, ἀντεγράψαμεν καὶ ἐμελετήσαμεν πρὸ διετίας, σκοποῦντες τὴν δημοσίευσιν συλλογῆς πλήρους ὅσον ἔνεστι τῶν ἐπιτύμβιων Ἀττικῶν ἐπιγραφῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ πιθανῶς ἡ δημοσίευσις αὕτη θὰ βραδύνῃ, ἔγνωμεν ἀναγκαίαν τὴν ἔκδοσιν τῶν σπουδαιότερων ἐκ τῶν ἀνεκδότων τούτων ἐπιγραφῶν, παρέχοντες οὕτω μικρὰν συμβολὴν εἰς τὴν χριστιανικὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως τῶν πρώτων ἑκατονταετηρίδων.

¹ Ἐν τῷ C. I. A. παρελείφθησαν αἱ ὑπὸ τοῦ Παναρ. Κωνσταντινίδου δημοσιευθεῖσαι ἐν τῷ ζ' τόμῳ τοῦ Παρνασσοῦ (1882) δέκα ἀξιολογώταται ἐπιτύμβιοι χριστιανικαὶ ἐπιγραφαί.

1. — Πλάξ λευκοῦ μαρμαῦρου (Πεντελησίου;), τεθραυσμένη εἰς δύο τεμάχια συναρμολόζοντα ἀκριβῶς· ὕψος 0,20, πλάτ. 0,40, πάχ. 0,045. Γράμματα ἀνισομεγέθη, ἐπιμελῶς ὅμως κεχαραγμένα. Τῆς λέξεως **Βίθουρος** τὰ γράμματα εἶναι ἰκανῶς τῶν ἄλλων μείζω. Τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι κεχωρισμένον οὕτω· Βίθ ουρος, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἐν τῷ μέσῳ ἕτερον γράμμα, ὡς τοῦτο καθιστᾷ ἀναμφισβήτητον ἢ αὐτοψία τοῦ λίθου.

† Κυμητήριον Βίθουρος·

ὁ Θεός ὁ κατακρίνας τὸν Ἰούδα μέρη
τῆς συντελίας τοῦ αἰῶνος, αὐτὸς τὸ κα-
τάκριμα δώη τοῖς μελλόντοισ ἀνύγιν
τὸ μνήμα τοῦτο [καὶ] ἕτερον κατατίθην
εἰς αὐτό· ἀμήν †.

(Πίναξ Β', ἀρ. 1)

Ἡ γραφὴ **κυμητήριον** ἀντὶ κοιμητήριον εἶναι συνήθης ἐν χριστιανικαῖς ἐπιγραφαῖς, ἐν ταῖς ἐξ Ἀττικῆς εὑρηται συχνότατα. Τὸ **Βίθουρος** ἐγένετο βεβαίως ἐξ ὀνομαστικῆς **Βίθουρ**, εἶναι δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο ξενικόν, ἄγνωστον ποίας προελεύσεως· πιθανώτατον φαίνεται ἡμῖν ὅτι εἶναι σημιτικόν. Ἐν Ἑλληνικαῖς χριστιανικαῖς ἐπιγραφαῖς οὐχί σπανίως εὑρηνται τοιαῦτα ξενικὰ ὀνόματα.

Ἀνάγεται δ' ἡ ἐπιγραφὴ εἰς γνωριμωτάτην κατηγορίαν χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν ἐν αἷς εὑρηνται ποικίλα **ἀναθέματα** κατὰ τῶν ὀπωσδήποτε ἐπιχειρούντων τυμβωρυχίαν ἢ βεβήλωσιν τῶν τάφων. Ὁ ἐν τῇ παρούσῃ ἐπιγραφῇ τύπος τοῦ ἀναθέματος εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸν ἀπαντῶντα ἐν ἄλλαις ἐξ Ἀττικῆς ἐπιγραφαῖς (τὸ **κατάκριμα** τοῦ Ἰούδα **ἐχέτω ὁ ἀνύξας ἐκτὸς τῶν ἐμῶν** : Κουμαν. Ἀττ. ἐπιγ. ἐπιτύμ. 3623, Bayet, Bull. de Cor. Hell. 1877, σελ. 401· **ἔχει τὴν μερίδα** τοῦ Ἰούδα : Κωνστ. Ζησίου Σύμμικτα σελ. 13 ὑποσημ. ἐπιγραφὴ ἐκ Λαυρεωτικῆς). Ὡσαύτως ἀνάλογον ἀνάθεμα εὑρηται καὶ ἐν χριστιανικῇ ἐπιγραφῇ ἐξ Ἄργους (**εἰ τις θελήσει ἀνύξην τὸ μνήμα τοῦτο . . . ἐχέτω τὴν μερίδα** τοῦ Ἰούδα τοῦ προδότου : I. Martha, Bull. de Cor. Hell. 1878 σελ. 319).

2. — Πλάξ λευκοῦ μαρμαῦρου, ἑλληνικῆς ἄνωθεν, κάτωθεν καὶ πρὸς

δεξιάν· ὕψ. 0,23, πλ. 0,145, πάχ. 0,04 περίπου. Γράμματα άνισομεγέθη ἐπιμελῶς καὶ βαθέως κεχαραγμένα.

Μαρτυρίου
κ(αι) Μαρτυρίας
εἴ τις δὲ τολ-
μήσει κατε-
περάνω κατά-
ρα κ(αι) πᾶν ἀρ-
... σσοτοι (;)

(Πίναξ Β', ἀρ. 2)

Ἡ ἐν τῇ προκειμένη ἐπιγραφῇ παράλειψις ἐν ἀρχῇ τῆς λέξεως *κοιμητήριον* μαρτυρεῖ ὑπὲρ τῆς ἀρχαιότητος τῆς ἐπιγραφῆς. Ἀνάλογα παραδείγματα γνωρίζομεν πολλά, ἐξ Ἀττικῆς εἶναι γνωστά ἱκανὰ (Κουμαν. ἐν. ἀν. 3548, Bayet, B. C. H. I, σελ. 393, 399· II, σελ. 169).

Ἡ ἐν τῷ τρίτῳ καὶ τετάρτῳ στίχῳ γραφὴ *κατεπεράνω* ἐτέθη ἀντὶ τοῦ καθυπεράνω, εἶναι δὲ γλωσσικῶς ἀξιοσημείωτος ὁ τύπος οὗτος. Τὰ ὀνόματα Μαρτύριος καὶ Μαρτυρία εἶναι ἰδιάζοντα τοῖς πρώτοις χριστιανοῖς· τὸ πρῶτον τούτων εὑρεται ἅπαξ ἐν Ἀττικῇ χριστιανικῇ ἐπιγραφῇ (Κουμαν. αὐτόθι 3604).

3.— Στήλη ὑποφαίου μαρμάρου (Ἰμηττίου) ἑλλιπῆς κάτωθεν, κατὰ τὴν ἄνω ἀριστερὰν γωνίαν καὶ πρὸς δεξιάν· ὕψος 0,15, πλ. 0,14, παχ. 0,13. Εὑρέθη παρὰ τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Ἀναργύρων ἐν Ἀθήναις.

† Κυμητήριον
Ἰωα(ν)νου κα[ι]
<Γ>ενεχλίας.

(Πίναξ Β', ἀρ. 3)

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ, ὡς καὶ ἡ προηγουμένη, ἀνήκον εἰς κοινούς τάφους συζύγων, ἡ τοιαύτη δὲ κατηγορία τῶν χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν ἐν αἷς γίνεται μνεῖα ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς εἶναι ἡ πολυπληθεστάτη πασῶν. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ ἐν τῷ τρίτῳ στίχῳ γραφὴ *Γενεχλίας* ἀντὶ *Γενεθλίας* ἢ ἀνταλλαγῆ τοῦ θ διὰ χ εὑρεται ἐν σημεριναῖς διαλέκτοις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐπομένου λ, ὡς *χλιβερός*, *χλίβομαι* ἀντὶ *θλιβερός*, *θλίβομαι* (ἴδε Foy, Lautsystem, σελ. 27 καὶ ἐξ.). Ἐκ τῆς προκειμένης ἐπιγραφῆς διδασκόμεθα ὅτι ἴσως ἡ τοιαύτη ἀνταλλαγὴ ἤρξατο

ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων, διότι ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι τῆς τετάρτης ἢ πέμπτης μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Τὸ ὄνομα *Γενεθλία* εὑρεται σπανίως ἐν χριστιανικαῖς ἐπιγραφαῖς· τὸ ἀρσενικὸν τούτου εἶναι γνωστὸν ἐξ Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν ἤδη τῶν π. Χ. ἑκατονταετηρίδων. Συνηθέστατον ὅμως εἶναι ἐν ταῖς πρώταις χριστιανικαῖς ἐπιγραφαῖς τὸ ὄνομα Ἰωάννης.

4.— Πλάξ λίθου ὑποφαίου ἑλλιπῆς πρὸς δεξιάν, ἀκατέργαστον ἔχουσα τὴν ὀπισθεν ἐπιφάνειαν. Ὑψος 0,28, μέγιστον πλάτος 0,23, πάχος μέχρι 0,06, γράμματα συμμετρικά· εἰς τὴν ἄνω ἀριστερὰν γωνίαν ἔχει ἀναγεγλυμμένον σταυρόν.

Οἰκητ[ήριον]
τῆς μα[καρίας]
καὶ ἀειμ[νήστου]
καὶ ἀλήσ[του]
Γενεθλία[ς]

(Πίναξ Β', ἀρ. 4)

Ὁ ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ ἀπαντῶν τύπος *οἰκητήριον* ἀντὶ *κοιμητήριον* εὑρεται συχνάκις ἐν χριστιανικαῖς ἐπιγραφαῖς τῆς Ἀττικῆς (Bayet, B. C. H. 1877, σελ. 401, 405· Κουμανούδη, ἐν. ἀν. 3574, 3619). Ἀνάλογος εἶναι ὁ τύπος *οἶκος*, ἀπαντῶν ὡσαύτως ἐν ἐπιτυμβίῳ ἐπιγραφῇ ἐξ Ἀττικῆς (*οἶκος αἰώνιος*). Ἐν τῇ δευτέρῃ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ (Κεφ. Ε', 2) τοῦ ἀποστόλου Παύλου τὸ ὄνομα *οἰκητήριον* εὑρεται ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς ἐπουρανίου κατοικίας (τὸ *οἰκητήριον ἡμῶν* τὸ ἐξ οὐρανοῦ *ἐπενδύσασαι ἐπιποθοῦντες*). Πρβλ. Bayet, αὐτόθι σελ. 405.

5.— Τμήμα στήλης τριγωνικῆς λευκοῦ μαρμάρου (Πεντελῆσιου), οὗ τὸ μέγιστον ὕψος εἶναι περίπου 0,21, πλάτ. τῆς ἐγγεγραμμένης πλευρᾶς 0,24, τῶν ἄλλων δύο, τῆς μὲν πρὸς δεξιάν 0,24, τῆς δὲ πρὸς ἀριστερὰν 0,23. Γράμματα κανονικά, ἐπιμελέστατα εἰργασμένα, μέσον ὕψος αὐτῶν 0,023.

... [τα]ς δε
[ἄ]λλας καὶ τὴν
σορὸν τοῖς ἐ-
μοῖς εἰ δὲ [τις τολ-
μήση] (Πίναξ Β', ἀρ. 5)

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εὑρέθη ἐν Ἀθήναις πρὸ διετίας περίπου κατὰ τὴν διασταύρωσιν τῶν ὁδῶν Ἐρμοῦ καὶ Νορμάννου, ἀνήκει δὲ εἰς τὰς

ἀρχαιοτάτας τῶν χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν, ὡς μαρτυρεῖ τρανῶς ὁ χαρακτῆρ τῶν γραμμάτων. Τοιαύτης ἐπιμελοῦς καὶ κανονικῆς ἐργασίας ἐπιγραφὰς χριστιανικῶν χρόνων γνωρίζομεν πάνυ ὀλίγας.

6.— Πλάξ λευκοῦ μαρμάρου, ἑλλιπῆς πρὸς δεξιὰν καὶ κάτωθεν· μέγιστον ὕψος 0,37, πλάτος μέχρι 0,23, παχ. 0,035. Γράμματα ἀνισομεγέθη, ἐπιμελοῦς ἐργασίας, μείζω τὰ τῶν δύο πρώτων στίχων.

Ἐνταῦ[θα κατὰ]
κειται Φ[λάβιος] (;)
Μαῖωρῖνο[ς.]
Νουμέρου λ. . . .
ων τούτου ὄσ[τις]
ἂν βουληθ(ε)ῖη
κεινῆσαι τ[οῦτο]
ἢ ἕτερο[ν κατα]
θέσ[θαι]. . . .

(Πίναξ Γ', ἀρ. 11)

Ἡ ἐπιγραφή, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν τελευταίων στίχων, ἐτελεύτα εἰς ἀνάθεμα κατὰ τῶν τυμβωρύχων, συνηθέστερος δὲ τύπος ἀναθέματος εἶναι ὁ ἀπαντῶν ἐν τῇ ἀνωτέρῳ ὑπ' ἀριθμὸν 1 ἐπιγραφῇ. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ εἰκάζωμεν ἀνάλογόν τι ἐνταῦθα, οἷον *ἔχεται τὴν μερίδα (ἢ τὸ κατάκριμα) τοῦ Ἰούδα κ.τ.λ.*

Ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ συνεπληρώσαμεν τὸ κύριον ὄνομα κατὰ τὴν πιθανωτάτην ἐκδοχὴν. Μετὰ τὸ ὄνομα Μαῖωρῖνος ἐν τῷ τρίτῳ στίχῳ ἴσως συμπληρωτέον τὸ ἐλλείπον διὰ τοῦ υἱός.

7.— Πλάξ λευκοῦ μαρμάρου, ἑλλιπῆς κάτωθεν, πρὸς ἀριστεράν καὶ κατὰ τὴν ἄνω δεξιὰν γωνίαν· ὕψος μέχρι 0,20, πλ. μέχρι 0,30, πάχ. 0,045. Γράμματα συμμετρικά, βαθέως κεχαραγμένα.

Κοιμητήρι
ον Θεοδο-
σίου καὶ Ζω-
σίμης †

(Πίναξ Β', ἀρ. 6)

Ἄνωθεν τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι κεχαραγμένος μονογραμματικὸς σταυρὸς. Πλὴν τοῦ ὀνόματος Θεοδοσίος, ὅπερ εἶναι συνηθέστατον ἐν χριστιανι-

καῖς ἐπιγραφαῖς, οὐχὶ σπανίως εὑρηνται καὶ τὰ ὀνόματα Ζώσιμος καὶ Ζωσίμη.

8.— Κιονίσκος λευκοῦ μαρμάρου (Πεντελησίου)· ὕψος 0,25 περίπου, διάμετρος ἄνω μὲν 0,12 κάτω δὲ 0,08. Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιπέδου ἐπιφανείας ἔχει κεχαραγμένον σταυρὸν φέροντα περίξ τὴν ἐπιγραφὴν *ἐνθάδε* κίτε ἀνωμάλως κεχαραγμένην, ἐπὶ δὲ τῆς κυρτῆς ἐπιφανείας ταῦτα·

Μαρκελλῖνος
υἱὸς Ἐλευθερίου

(Πίναξ Β', ἀρ. 7)

Εἶναι δὲ καὶ ἡ ἐπιγραφή αὕτη ὡσαύτως ἀνωμάλως καὶ σκαιῶς κεχαραγμένη. Κατωτέρω εὑρηνται τὰ γράμματα *εν* ἐπιπολαίως καὶ ὑπὸ ἄλλης χειρὸς κεχαραγμένα.

9.— Τμῆμα πλακὸς λίθου ὑποφαίου, ἑλλιπῆς κάτωθεν καὶ πρὸς δεξιὰν· ὕψ. μέχρι 0,26, πλ. μέχρι 0,15, πάχ. 0,06· ἔχει ἄνωθεν τῆς ἐπιγραφῆς ἀναγεγλυμμένον σταυρὸν καὶ κάτωθεν φύλλον.

† Κοιμητήριον
Ἰωα[ννου καὶ]
Μελ[αίνης.] (;)

(Πίναξ Β', ἀρ. 8)

Ἐν τῷ τρίτῳ στίχῳ συνεπληρώσαμεν τὸ ὄνομα κατὰ τὴν πιθανωτάτην ἐκδοχὴν. Εἶναι δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο σύννηθες ἐν χριστιανικαῖς ἐπιγραφαῖς.

10.— Τμῆμα πλακὸς, λευκοῦ μαρμάρου (Πεντελησίου), ἑλλιπῆς κάτωθεν καὶ πρὸς δεξιὰν· ὕψ. μέχρι 0,13, πλ. 0,18 περίπου, πάχ. 0,03. Ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ τετραγώνου τοῦ Ἀδριανοῦ.

† Κοιμητήριον
Ἀνδρέου
καὶ Τύχης.

(Πίναξ Β', ἀρ. 9)

Τὸ ὄνομα Ἀνδρέας εἶναι σύννηθες ἐν ταῖς ἐξ Ἀττικῆς χριστιανικαῖς ἐπιγραφαῖς, σπανίως ὁμῶς ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα Τύχη. Ἀνήκει δὲ ἡ ἐπιγραφή βεβαίως εἰς κοινὸν τάφον συζύγων.

11. — Στήλη γλαυκόχρου μαρμάρου, ἔχουσα ἀκατέργαστον τὴν ὀπισθεν ἐπιφάνειαν, ἑλλιπῆς κάτωθεν καὶ κατὰ τὴν πρὸς δεξιὰν ἔμπροσθ. γωνίαν, ὕψ. μέχρι 0,42, πλ. κατὰ μὲν τὴν ἔμπροσθεν ἐπιφάνειαν μέχρι 0,21, κατὰ δὲ τὴν ὀπισθεν 0,23. Γράμματα συμμετρικὰ καὶ βαθέως κεχαραγμένα μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας.

Εὐγενί[α]
ἐνθάδε
κῆτε.

(Πίναξ Β', ἀρ. 40)

Ἡ ἐπιγραφή φέρει ἄνωθεν ἀναγεγλυμένον σταυρὸν ἐν κύκλῳ, ἐν τέλει δὲ πρὸς δεξιὰν φύλλον. Καὶ αὕτη προέρχεται ἐκ τοῦ τετραγώνου τοῦ Ἀδριανοῦ.

12. — Τμῆμα πλακὸς λευκοῦ μαρμάρου, ἑλλιπῆς πάντοθεν πλὴν τῆς πρὸς ἀριστερὰν πλευρᾶς ἣτις εἶναι τοξοειδῆς· ὕψος μέχρι 0,18, πλ. μέχρι 0,10, πάχ. 0,03. Ἔχει ἐπιγραφὰς ἐκατέρωθεν, ὧν ἡ ἐτέρα γέγραπται ἐντὸς σταυροῦ περιγεγραμμένου· εἶναι δὲ αὕτη·

Ἡ μακαρία Παῦλα.

(Πίναξ Γ', ἀρ. 43)

Ἡ ἐπὶ τῆς ἐτέρας ὄψεως ἐπιγραφή εἶναι οὕτω κεκολωθωμένη ὥστε δυσχερεστάτη εἰ μὴ ἀδύνατος καθίσταται ἢ συμπλήρωσις αὐτῆς, διασφίζει δὲ πρὸς ἀριστερὰν μίαν κεραίαν σταυροῦ περιγεγραμμένου. Τὰ σφίζόμενα γράμματα εἶναι ταῦτα·

σωσ
σουα
η δε
τα
ων πο
ις τον εν

Τοῦ τρίτου καὶ τετάρτου στίχου συμπληρουμένων, ἡ ἔννοια ἴσως ἔχει οὕτω: εἰ δὲ τις τολμήσει τὰ ὄστα. . .

13. — Πλάξ λίθου λευκοῦ ὑπόχρου, ἑλλιπῆς ἄνωθεν· ὕψ. μέχρι 0,18, πλ. 0,17 $\frac{1}{2}$, πάχ. 0,03 περίπου. Γράμματα μικρὰ ἀνισομεγέθη.

Ἄνεπαύσατο¹
[ὁ τῆς μακαρίας]
[μνήμης]
Ἄγαθόπ[ους] μη
νὶ Ἰουλίῳ κγ'
Ἰνδ(ικτιῶνος) γ'

(Πίναξ Γ', ἀρ. 42)

14. — Πλάξ λευκοῦ μαρμάρου πάντοθεν ἑλλιπῆς, ἔχουσα πρὸς τὴν κάτω ἀριστερὰν γωνίαν λείψανα κοσμήματος ἀναγλύφου, πιθανώτατα σταυροῦ ἐν κύκλῳ, οὐ σώζεται τὸ ἄκρον μιᾶς κεραίας ἐχούσης περίξ τόξον κύκλου: πλ. 0,51, ὕψ. μέχρι 0,28, πάχ. 0,07. Ἡ ὀπισθεν ἐπιφάνεια ἀκατέργαστος.

[εἰ τις] καταλύση τὸ μνημ(α) τοῦτ(ο) ἵνα ὑπάρ[χη]
[τὸ κατάκριμα] ἄλυτον (;) τοῦ Θεοῦ.

(Πίναξ Γ', ἀρ. 49)

Ἡ ἐπιγραφή εἶναι τοξοειδῶς κεχαραγμένη κατὰ πλάτος τῆς πλακὸς τῶν ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ λέξεων (ἴδε πίνακα) τὸ νόημα εἶναι ἀσαφές· συνεπληρώσαμεν αὐτὰς κατὰ τὴν πιθανωτάτην ἐκδοχὴν.

15. — Τμῆμα πλακὸς σχιστολίθου Ὑμηττίου, ἑλλιπῆς μὲν ἄνωθεν, μὴ περατούμενον δὲ κανονικῶς κατὰ τὰς ἄλλας πλευρᾶς· μέγιστον ὕψος 0,20 περίπου, πλ. μέχρι 0,18, πάχ. 0,025. Γράμματα ὀπωσοῦν συμμετρικά.

[Ὁςτος ;] ἄφιλος
[λ]ίθος
Διογένης
ἐνθάδε κῆτε
σύν ὁμόφρο-
νι γυνεκί
Σαμβατίδι.

(Πίναξ Γ', ἀρ. 20)

¹ ἢ ἐκ.ι.μ.ή.θη.

Οἱ δύο πρώτοι στίχοι εἶναι λίαν κεκολοβωμένοι, ἐν τούτοις νομίζομεν ὅτι ἡ συμπλήρωσις ἡμῶν εἶναι πιθανωτάτη. Ἀποτελοῦσι δὲ οἱ δύο οὗτοι στίχοι, κεχωρισμένοι τῆς ἄλλης ἐπιγραφῆς, ἐπιφώνησιν τινα συνήθη ἐν ἐπιτυμβίαις ἐπιγραφαῖς. Τοιαῦται ἐπιφωνήσεις ἢ εὐχαὶ εὔρηται συχνότατα ἐν ταῖς χριστιανικαῖς ἐπιγραφαῖς τῶν πρώτων χρόνων (πρβλ. κατωτέρω ἐπιγρ. ἀριθ. 25). Τὸ ὄνομα Διογένης εὔρηται σπανιώτατα ἐν ἐπιγραφαῖς χριστιανικῶν χρόνων, ὡσαύτως δὲν εἶναι σύνηθες τὸ ὄνομα **Σαυβατίς**. Ἐν Ἀττικῇ εὔρηται ἅπαξ (Κουμαν. Ἀττικ. ἐπιγρ. ἐπιτομ. 3600) ἐν ἐπιγραφῇ ἐκ Ρώμης εὔρηται καὶ ἕτερος τύπος τοῦ ὀνόματος μικρὸν διάφορος **Σαββατίς** (Corp. Inscr. Graec. 9723)

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ εἶναι ἀξιολογώτατη κατὰ τοῦτο ὅτι εὔρηται ἐν αὐτῇ οἰονεὶ ἀπήχησις τῶν οἰκογενιακῶν νομίμων τῶν πρώτων χριστιανῶν. Διότι οὐχὶ βεβαίως ἄνευ λόγου ἐχαράχθη ἐν τῇ ἐπιγραφῇ σὺν **ὁμόφρονι γυναικί**, ὅπερ ὑποδηλοῖ προφανῶς θρησκευτικὴν ὁμοφροσύνην. Ἐξηγεῖται δὲ τοῦτο, ἂν ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι κατὰ τοὺς πρώτους τοῦ χριστιανισμοῦ χρόνους ὄχι ἀσυνήθης ἦτο ἡ σύζευξις ἐθνικῶν ἀνδρῶν μετὰ χριστιανῶν γυναικῶν καὶ τάνάπαλιν. Καθ' ὅσον δὲ γνωρίζομεν ἢ προκειμένη ἐπιγραφὴ εἶναι ἡ πρώτη ἐν ἣ γίνεται μνεῖα θρησκευτικῆς μεταξὺ συζύγων ὁμοφροσύνης.

16. — Πλάξ γλαυκόχρου μαρμάρου (Ἰμηττίου ;), ἑλλιπτικῆς ἄνωθεν ὕψ. μέχρι 0,19, πλ. 0,195, πάχ. 0,04 περίπου. Γράμματα ἐπιμελῶς εἰργασμένα καὶ συμμετρικά.

[ἄνω]
 θεν(;) ἀπὸ ἀ[ρ]
 τέμωνος
 μύλιν(;) ἀρχ(ῆν) (;) ἐνθ[άδε]
 κῆτε Φωτινῆ
 μ(ῆνι) Μαίω κθ' ἡμ(έρα)
 ε' (Ἰνδικτιῶνος ; ἢ ἐπινεμήσεως) ζ'.

(Πίναξ Γ', ἀρ. 22)

Οἱ τρεῖς πρώτοι στίχοι καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ τετάρτου οὐδὲν σαφὲς νόημα περιέχουσι, συνεπληρώσαμεν δὲ αὐτοὺς κατὰ τὸ ἐνόν, καίτοι ἢ συμπλήρωσις δὲν εἶναι κατὰ πάντα ἱκανοποιητικὴ. Ἐν τῇ εἰκόνι κατὰ παραδρομὴν παρελείφθη τὸ ἐν τῷ τετάρτῳ στίχῳ γράμμα Ι τῆς πρώτης λέξεως.

17. — Τμήμα πλακὸς λίθου ὑποθαίου, ἑλλιπτικῆς πρὸς ἀριστεράν καὶ κάτωθεν ὕψ. μέχρι 0,16, πλ. μέχρι 0,12 περίπου, πάχ. 0,02.

[† ἐνθάδ]ε κατάκ[εῖται]
 ὁ τῆ]ν μακα[ρίαν]
 μνήμ[ην]
 . . . ιακει . . .

(Πίναξ Γ', ἀρ. 14)

Ὁ τύπος οὗτος τῆς ἐπιγραφῆς, ὡς τῆς ὑπ' ἀριθ. 13, καὶ τῶν κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. 18 καὶ 19 δὲν ἀπαντᾷ ἐν Ἀττικῇ, μόνον ἐν τῇ Μεγαρίδι εὔρηται ἀνάλογος τύπος ἐκ τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν ὁ τύπος οὗτος ἀπαντᾷ ἰδιαίτατα ἐν Κρήτῃ (Halbherr, Christian inscription ἐν Amer. Journ. of Arch. XI, σελ. 640 κέ.).

18. — Τμήμα πλακὸς λίθου λευκοῦ ἑλλιπτικῆς πρὸς δεξιάν καὶ ἀριστεράν, ὕψ. 0,18.

[† ἐνθάδε κατάκειται ὁ]
 [τῆν μακαρία]ν μνήμην
 (ὁ δεῖνα) [μ(ῆνι)... Ἰνδικτιῶνος] ε' ἡμέρα Δ(ευτέ)ρα. (;)

(Πίναξ Γ', ἀρ. 15)

19. — Στήλη τετραγωνικὴ λευκοῦ μαρμάρου (Πεντελησίου ;) ἑλλιπτικῆς ἄνω πρὸς δεξιάν καὶ κάτωθεν, ἔχουσα ἀκατέρηστον τὴν ὀπισθεν ἐπιφάνειαν, ὕψος 0,52, πλάτ. 0,16 πάχ. 0,095, γράμματα βαθέως κεχαραγμένα. Ἡ ἐπιγραφὴ κατέχει μόνον 0,18 τοῦ ὕψους τῆς στήλης ἀρχομένη ἄνωθεν, ἔχει δὲ ἐν τέλει κεχαραγμένον φύλλον ἐκ τῶν συνήθως ἀπαντῶντων εἰς ἐπιτυμβίους ἐπιγραφάς.

Ἡ τῆν [μα]
 καρί[αν]
 μνήμη[ν]
 Ἀνικήτα
 ἐνθάδε
 κατοικί.

(Πίναξ Γ', ἀρ. 17)

Ἐκ τῶν δύο τελευταίων στίχων ἐξηγεῖται σαφῶς ἢ ἐν χριστιανικαῖς ἐπιγραφαῖς χρῆσις τοῦ τύπου **οἰκητήριον** καὶ **κατοικητήριον**. Τὸ ὄνομα

'Ανικήτα τὸ πρῶτον ἤδη καθ' ὅσον γνωρίζομεν εὑρηται ἐν ἐπιτυμβίῳ χριστιανικῇ ἐπιγραφῇ.

20.— Πλάξ γλαυκόχρου μαρμάρου (Ἵμηττίου);, ἔχουσα ἀκατέρ-
γαστον τὴν ὀπισθεν ἐπιφάνειαν, ἑλλιπῆς δὲ πρὸς δεξιάν. Γράμματα
βαθέως κεχαραγμένα καὶ ὁπωσοῦν συμμετρικά· ἡ ἐπιγραφὴ κατέχει 0,11
περίπου τοῦ ὕψους.

† Κυμιτίριον
Ἰσιδώρου
ἀναγνώστου
Μαχέρα †

(Πίναξ Γ', ἀρ. 25)

Ἡ ἐν τῇ προκειμένη ἐπιγραφῇ μνεία τοῦ ἐπωνύμου τοῦ θανόντος
εἶναι ὅλως ἀσυνήθης ἐν ἐπιτυμβίοις ἐπιγραφαῖς τῶν πρώτων χρόνων.
Νομίζομεν δὲ ὅτι τὸ ἐπωνυμιον τοῦτο δέον ν' ἀναγνωσθῇ *Μαχέρα* καὶ
ὄχι *Μαχερά*, διότι τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι μὲν γνωριμώτατον ἐν τῇ
Βυζαντιακῇ ἱστορίᾳ, ἀπαντᾷ ὅμως πολλῶν βραδύτερον, κατὰ τὴν Γ' καὶ
ΙΑ' ἑκατονταετηρίδα, ἐνῶ ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι τῆς Ε' ἢ Σ', ὁ δὲ πρῶτος
τονισμὸς φαίνεται ἡμῖν ὀρθότερος καὶ συνάδων μᾶλλον πρὸς τὴν χρο-
νολόγησιν τῆς ἐπιγραφῆς.

Τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἄξιωμα τοῦ ἀναγνώστου εἶναι γνωστὸν ἀπὸ τῶν
πρώτων χρόνων τοῦ χριστιανισμοῦ, μνημονεύεται δὲ συχνότατα ἐν ἐπι-
τυμβίοις ἐπιγραφαῖς.

21.— Τμήμα στήλης τετραγωνικῆς, κατὰ τὴν ἐνεπίγραφον μόνον
ἐπιφάνειαν ἀμελῶς εἰργασμένης, κατὰ δὲ τὰς ἄλλας ὅλως ἀκατεργάστου·
ὑψ. 0,23, πλ. 0,14, πάχ. 0,05. Γράμματα ὁπωσοῦν συμμετρικά.
Ἄνωθεν τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι μέγας σταυρὸς περιγεγραμμένος.

Θεοδώρου

(Πίναξ Γ', ἀρ. 46)

22.— Πλάξ λευκοῦ μαρμάρου ἑλλιπῆς πρὸς δεξιάν· ὕψος 0,16 πλ.
μέχρι 0,18, πάχ. 0,045. Γράμματα ἐπιμελῶς εἰργασμένα καὶ συμ-
μετρικά. Ἄνωθεν τῆς ἐπιγραφῆς εὑρηται σταυρὸς ἀνάγλυφος ἐν διπλῶ
κύκλῳ ὡσαύτως ἀναγλύφῳ, ἔχει δὲ ὁ σταυρὸς ἑκατέρωθεν τὰ γράμματα
Ω—Α, ἅτινα ὡς γνωστὸν εἶναι τὰ κατὰ τὴν Ἀποκάλυψιν συμβολίζοντα
τὸν Χριστὸν (ἀρχὴ καὶ τέλος), ἐχαράχθησαν δ' ἀντιστρόφως ἐξ ἀβλε-
ψίας τοῦ χαρακτοῦ· εἶναι δὲ ὁ κύκλος μετὰ τοῦ σταυροῦ ἐπιμελέστατα

εἰργασμένος, ἔχων πρὸς ἀριστερὰν ἐγκεχαραγμένην εἰκόνα πτηνοῦ (περι-
στερᾶς;) βλέποντος πρὸς δεξιάν.

Κοιμητ[ήριον]

ν' Ἐπα[γάθου] †

(Πίναξ Γ', ἀρ. 48)

Τὰ ὀνόματα Ἐπάγαθος καὶ Ἐπαγάθη σπανίως ἀπαντῶσιν ἐν χρι-
στιανικαῖς ἐπιγραφαῖς.

23.— Πλάξ λευκοῦ μαρμάρου, ἑλλιπῆς κάτωθεν καὶ πρὸς δεξιάν· μέγι-
στον ὕψος 0,46, πλ. μέχρι 0,30, πάχ. μέχρι 0,04 περίπου. Γράμματα
μεγάλα, ἀνισομεγέθη (0,07—0,04), σκαιῶς κεχαραγμένα, φέροντα
κατὰ τὰ ἄκρα μικρὰς ἐγκαρσίας κεραίας. Μεταξὺ πρώτου καὶ δευτέρου
στίχου δύο σταυροί, ἐν δὲ τῷ πρώτῳ στίχῳ ἑκατέρωθεν τοῦ Τ δύο
μικροὶ κύκλοι· ὡσαύτως σταυρὸς εἶναι κεχαραγμένος κάτωθεν τῆς ἐπι-
γραφῆς, ἔχει δὲ ἡ πλάξ ἀκατέργαστον τὴν ὀπισθεν ἐπιφάνειαν.

† Κυμιτί-
ριον Στε-
φάνου

(Πίναξ Δ', ἀρ. 30)

Ὁ ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπιγραφῆς σταυρὸς εἶναι μονογραμματικός, ἔχει
δηλαδή ἡ ἄνω κεραία σχῆμα Ρ, ἀποτελοῦντος οὕτω τοῦ σταυροῦ τὸ
ἀπλούστερον καὶ ἀρχαιότερον μονογράφημα τοῦ ὀνόματος *Ἰησοῦς
Χριστός*.

24.— Στήλη γλαυκοφαίου μαρμάρου, ἑλλιπῆς κάτωθεν, κατὰ τὴν
ἐγγεγραμμένην καὶ τὴν ἀντίθετον πλευρὰν μόνον εἰργασμένη, ἔχουσα
ὀπισθεν εὐμεγέθη τετράγωνον ὀπὴν ἐν εἶδει τόρμου, ὕψ. 0,75, πλ. 0,21,
πάχ. 0,24. Ἡ ἐπιγραφὴ κατέχει 0,14 τοῦ ὕψους ἄνωθεν ἀρχομένη.
Εὐρίσκεται ἡ στήλη ἐν τῷ Ἀσκληπιεῖῳ.

Εὐκαρπος

Ἀ... ροικίου (;

ἐτῶν τεσσά

ρων ἡμισυ

ἐνθάδε χίμει.

(Πίναξ Γ', ἀρ. 27)

† ἡ Ἐπαγάθης.

Ἄνωθεν τῆς ἐπιγραφῆς, ἐν τῷ μέσῳ, εὐρῆται κεχαραγμένον τὸ γνω-
στὸν μονογράφημα τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦς Χριστός, ἀποτελούμενον ἐκ
τῶν γραμμάτων Χ καὶ Ρ, φέρον δ' ἑκατέρωθεν τὰ γράμματα [Α] καὶ
Ω, ὧν τὸ δεύτερον μόνον διακρίνεται ἐναργῶς ἐν τῇ εἰκόνι παρελείφθη
κατὰ παραδρομὴν.

25. — Πλάξ λίθου ὑαλώδους κοκκωτοῦ, ἀκατέργαστος τὴν ὀπίσθεν
ἐπιφάνειαν, πάντοθεν πλὴν τῆς ἄνω πλευρᾶς ἑλλιπῆς ὕψος μέχρι 0,24,
πλάτ. μέχρι 0,26, πάχ. 0,05.

[Εὐ]λογητὸς ὁ Θ[εὸς]

[Κ]οιμητήριον

[Ἰ]ωαννήα

(Πίναξ Γ', ἀρ. 21)

Ὁ χαρακτήρ τῶν γραμμάτων εἶναι ἀρκούντως συμμετρικός, ἐλέγχων
χρόνους ἀρχαίους. Ὁ πρῶτος στίχος περιέχει εὐχὴν συνηθεστάτην παρὰ
τοῖς χριστιανοῖς τῶν πρώτων χρόνων, εἰλημμένην ἐκ τῶν Ψαλμῶν τοῦ
Δαβὶδ, ἐνθα ἀπαντᾷ πολλάκις ἀνάλογοι τοιαῦται εὐχαὶ ἢ δεήσεις εὐρη-
ται πολυπληθεῖς ἐν ἐπιτυμβίοις ἐπιγραφαῖς (πρβλ. ἐν C. I. G. 9178:
δοξάσει ὁ Θεὸς ὀνόματος αὐτοῦ χάριν. Παρνασ. 1882, σελ. 84:
ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν καὶ τιμὴν.

26. — Τμημα πλακὸς λευκοῦ μαρμάρου, ἑλλιπὲς πρὸς ἀριστερὰν καὶ
κάτωθεν ὕψ. μέχρι 0,19, πλ. μέχρι 0,17, πάχος ἄνισον ἕνεκα κοιλώ-
ματος ὅπερ ἔχει ἢ πλάξ ἐπὶ τῆς ἐγγεγραμμένης ἐπιφανείας, ἀπολεπτυνο-
μένη πρὸς τὰ κάτω ἄνωθεν μὲν τὸ πάχος εἶναι περίπου 0,025 κάτωθεν
δὲ ἐναλλάσσει μεταξύ 0,01 καὶ 0,02. Γράμματα ἀνισομεγέθη.

[† Κοιμητήριον] Διονυσίου

... α]ς καὶ τῶν

[φιλτάτων;] τέκνων αὐ-

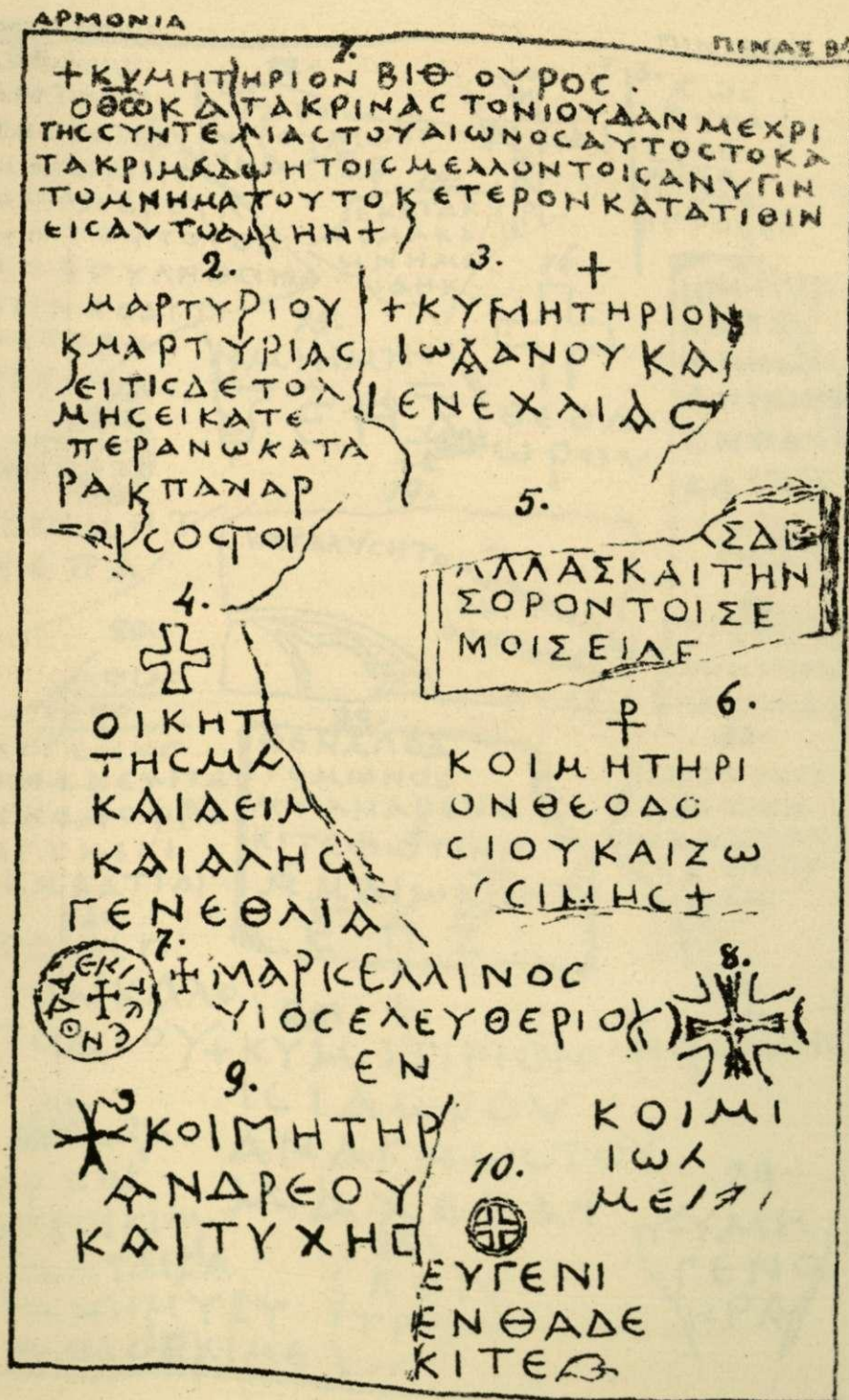
[των] (τοῦ δεῖνα) καὶ Διονι(σίου) (;)

(τοῦ δεῖνα) καὶ Ἰωαν[νου]

... απ ...

τ (Πίναξ Γ', ἀρ. 23)

27. — Πλάξ σχιστολίθου Ὑμηττίου πάντοθεν ἑλλιπῆς ὕψος μέχρι
0,46, πλάτος μέχρι 0,24, πάχος 0,05 περίπου. Γράμματα ἀνισομεγέθη,

21. ΕΝΤΑΥ
ΚΕΙΤΑΙ
ΜΑΙΩΡΙΝΟ
ΝΟΥΜΕΡΟΥ
ΩΝΤΟΥΤΟΥ
ΑΝΒΟΥΛΗΘΕΙΝ
ΚΕΙΝΗΣΑΙΤ
ΗΒΕΤΕΡΟ
ΘΕΣ

22. ΔΓΑΘΟΙ
ΝΙΤΟΥΛΙ
ΤΝΑΤΙΡ

23. ΛΩΣ
ΣΟΥΑ
ΗΔΕ
ΤΑ
ΩΥΠΟ
ΙΣΤΟΝΕΝ

24. ΕΚΑΤΑΚ
ΣΜΑΚΑ
ΜΗΗΜΕ
ΙΔΗΚ

25. ΗΜΗΜΗ
ΣΕΗΔ

26. ΘΕΟΔ
ΩΡΟΝ

27. ΗΠΗ
ΚΑΡΙ
ΜΗΗΜ
ΑΝΙΚΗ
ΕΝΘΑ
ΚΑΤΟΙΚΙ

28. ΚΟΙΜΗΤ
ΝΕΠΑ

29. ΚΑΤΑΛΥΣΗΤΟ
ΜΗΤΟΥΙΝΑΥΤΑ
ΤΟ
ΔΛΟΤΟΥ

30. ΑΦΙΛ
ΤΟΣ

31. ΔΙΟΓΕΝΗΣ
ΕΝΘΑΔΕΚΙΤΕ
ΣΥΝΟΜΟΦ
ΝΙΓΥΝΕΚΙ
ΣΑΜΒΑΤΙΑ

32. ΘΕΝΑΠΟΔ
ΤΕΜΩΝΟΣ
ΜΥΛΝΑΡΕΝΘ
ΚΙΤΕΦΩΤΙΝΗ
ΜΜΔΙΩΚΩΗ
ΕΠΖ

33. ΗΔΙΟΝΥΓΙΩ
ΣΚΑΙΤΩΝ
ΤΕΚΝΩΝΑΥ
ΚΕΔΙΟΝΟΙ
ΝΙΩΑΝ
ΑΠ
Τ

34. ΚΟΙΜΗ
ΙΟΝΚΑΛΟ
ΠΟΔΙΟΥ

35. ΚΥΛΙΤΙΡΙΟΝ
ΙΣΙΔΩΡΟΝ
ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ
ΜΔΧΕΡΑΤ

36. ΗΘΩΩΗΣ

37. ΚΑΡΠΟ
ΔΙΥΡΟΙΚΙΟΥ
ΕΤΩΝΤΑ
ΡΩΝΗΜΥ
ΕΝΘΑΔΕΚΙΜΕ

38. ΚΟΙ
ΤΡΟ

39. ΚΥΜΗ
ΓΕΝΟ
ΗΡΑ

20.
 ΚΥΜΙΤΙ
 ΡΙΟΝΣΤΕ
 ΦΑΝΟΥ

31.
 ΣΩΦΡΩΝ
 ΡΗΓΕΙΝΗΣ
 ΒΙΩΤΗΕΑΥΤΟΥ
 ΚΥΡΙΑΕΝΙΡΗ
 ΝΗΘΕΟΥ

32.
 ΜΗΘ
 ΟΠΑ

33.
 ΜΗΝΗ
 ΠΡΟΑΕΝ

34.
 ΜΗΣΕΛΛΗ
 ΔΟΞΟΣ

35.
 ΠΙΕ
 ΠΟΥΕΤΑΙΑ
 ΙΟΒΙΟΒΙΔΑΟΥ
 ΣΤΟΥΒΟΥΔΑ
 ΒΑΚΟΥΡΑ
 ΣΜΗ
 ΙΣΕΤΕΜΒΡΙΑ
 ΙΝΔΙΚΤΙΟΝΟΣ
 ΙΑΟΠΟΛΚΟΦΟΣ
 ΑΝΥΣΙΑΤΟΥ
 ΑΔΣΔΙΚΑΙΟΥ
 ΥΝΙΣΤ

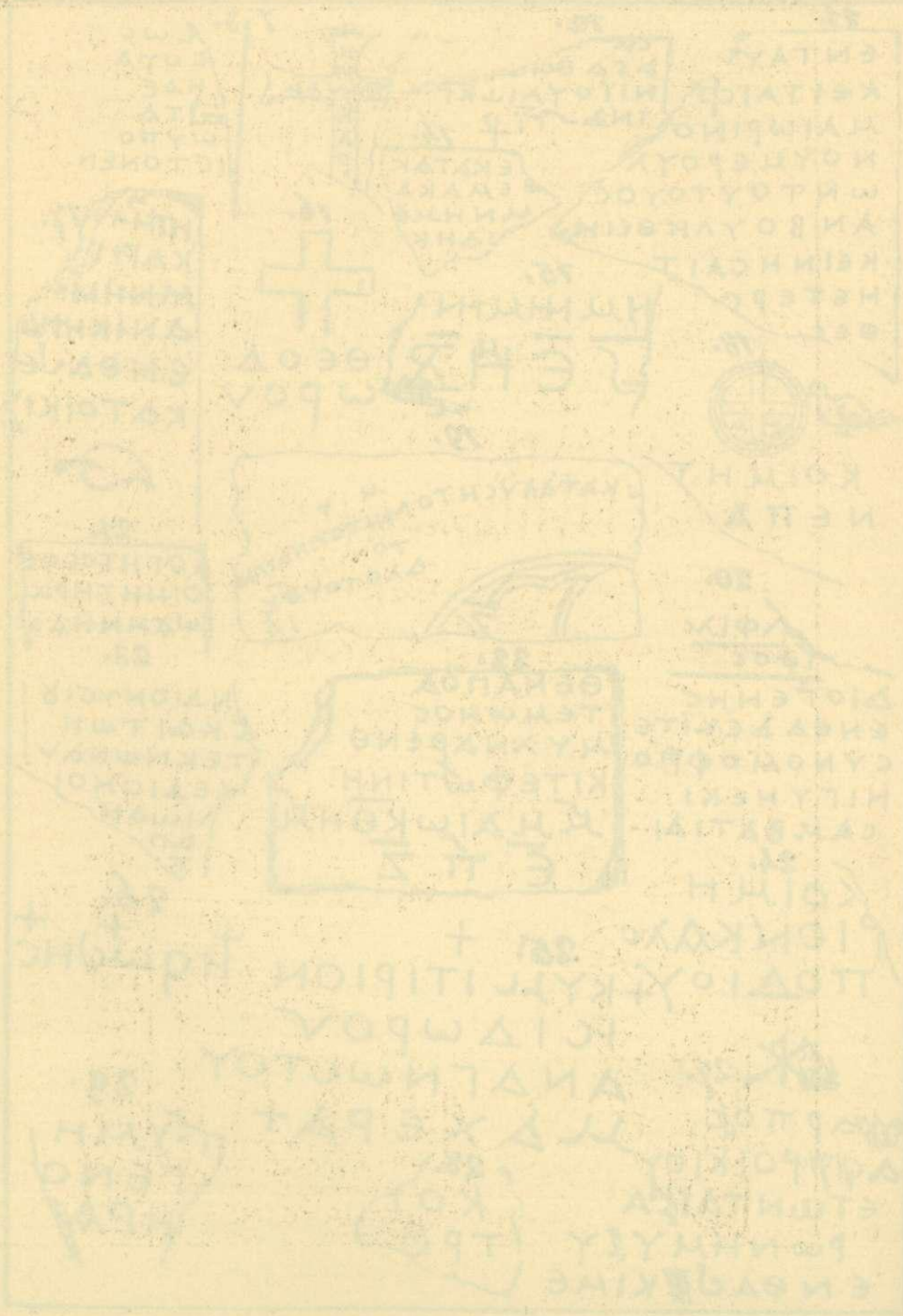
36.
 + ΚΟΙΜΗΘΗ
 ΕΝΙΡΗΝΗΙΩΑΝΝΗΕ
 ΟΜΚΑΔΕΛΦΗΜ
 ΓΕΝΟΥΜΑΚΑΡ

ΜΗΝΗ
 ΙΝΔΕΗΡΑ
 ΣΑΒΒΑΤΟΥ
 ΚΑΤΧΡΥΣΙΑΠΟΝ

38.
 II

38.
 + ΣΕΒΩΝ
 ΕΡ
 ΟΤ
 ΙΣ
 ΔΟ
 ΥΛ
 ΟΣ
 ΤΟ
 ΝΣ

37.
 ΥΑΔΥΤΑΤ
 ΔΑ
 ΕΛΥ
 ΣΑΣ
 ΤΩ
 ΤΩ
 ΔΝΑ
 ΤΩ
 ΟΝ
 ΔΝΑ
 ΤΩ
 Ν
 ΕΠΑ
 ΤΗ
 ΣΑΣ
 ΠΡΕΣΒ
 ΚΑ
 ΚΑΠΑΥΣΙΝΣΕΡΓΙ

βαθείως καὶ ἀνωμάλως κεχαραγμένα· ἡ ἐπιγραφή κατέχει ὕψος 0,13 περίπου, ἀνωθεν ἀρχομένη.

[†] Κοιμη[τη]
ριον Καλο-
ποδίου.

(Πίναξ Γ', ἀρ. 24)

28.— Τμῆμα πλακός, λίθου Ἰμηττίου, πάντοθεν ἐλλιπές.

[†] Κοι[μητήριον]
Τρο[φίμου].¹

(Πίναξ Γ', ἀρ. 28)

29.— Πλάξ λευκοῦ μαρμάρου μικρῶν διαστάσεων.

Σώφρων
Ρηγείνη συν-
βίω τῇ ἑαυτοῦ
κυρία ἐν ἰρή-
νῃ Θεοῦ.

(Πίναξ Δ', ἀρ. 31)

Ἐν τέλει τοῦ πρώτου στίχου εἶναι κεχαραγμένον φύλλον ἐκ τῶν συνήθων.

30.— Πλάξ λευκοῦ μαρμάρου, ἐλλιπὴς κάτωθεν· ὕψ. 0,15, πλ. 0,18, πάχ. μέχρι 0,05. Ἡ ἐπιγραφή κεῖται εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς πλακός, ἔχει δὲ ἀνωθεν τρεῖς σταυρούς.

Ἡρώδης

(Πίναξ Γ', ἀρ. 26)

31.— Τμῆμα πλακός λευκοῦ μαρμάρου (Πεντελησιῶ) πάντοθεν ἐλλιπές. Ὑψ. 0,08, πλ. 0,095, πάχ. 0,15.

[†] Κυμη[τήριον τοῦ]
γενο[μένου μακαρίας μνήμης]
Ἡρα[κλειανοῦ] (;)

(Πίναξ Γ', ἀρ. 29)

¹ ἢ Τροφίμης.

Πιθανῶς ὁ τάφος ν' ἀνήκεν εἰς γυναῖκα, τότε δὲ συμπληρωτέα ἡ ἐπιγραφή εἰς *γενομένης μακαρίας μνήμης Ἡρακλειανῆς*. Τὰ ὀνόματα Ἡρακλειανὸς καὶ Ἡρακλειανῆ ἦσαν κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους συνηθέστερα τῶν Ἡράκλειος καὶ Ἡρακλεία.

32.—Μικρὸν τμήμα πλακὸς λευκοῦ μαρμάρου, διασφῶζον πρὸς ἀριστερὰν κάτω γωνίαν πλαισίου, σχηματιζομένου ἐκ διπλῆς χαρακτῆς γραμμῆς.

Μνημ[όριον]
Πτολεμ[αίου].

(Πίναξ Δ', ἀρ. 33)

33.—Τμήμα πλακὸς λίθου λευκοῦ ἐκ τεσσάρων συγκεκολλημένων τεμαχίων ἀπαρτιζόμενον, ἑλλιπὲς ἄνωθεν, κάτωθεν καὶ πρὸς δεξιάν· ὕψος ἔχει 0,18.

[† Πρὸς Κύριον (;) ἀπεδ]ήμησε μν[ήμης]
[μακαρίας (ὁ δεῖνα) χριστιανὸς ὀρθ]όδοξος μ(η)νι

(Πίναξ Δ', ἀρ. 34)

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἔχει τοῦτο τὸ ἐξαιρετικὸν ὅτι ἐν αὐτῇ εὑρηται οἷονεὶ ἀπήχησις δογματικῶν διαιρέσεων καὶ ἐρίδων. Διότι πολλάκις κατὰ τὰς θρησκευτικὰς ταραχὰς τῆς ἐκκλησίας καθίστατο ἐπάναγκες καὶ ἐπὶ τῶν τάφων νὰ γράφονται αἱ θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις τῶν πιστῶν. Ἀνάλογον παράδειγμα εὐρίσκωμεν ἐν ἐπιγραφῇ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἣν ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Μ. Γεδεῶν (Λίθοι καὶ κέραμοι σελ. 67).

34.—Τμήμα πλακὸς λευκοῦ μαρμάρου (Πεντελησίου)· ὕψ. 0,08, πλ. 0,12, πᾶχ. 0,03.

[† Ἐκοι]μήθ[η]
[ἐν Κυρίῳ] ὁ πο[θεινότατος]
[(ὁ δεῖνα) μνηνι . . .]

(Πίναξ Δ', ἀρ. 32)

35.—Τμήμα στήλης λευκοῦ μαρμάρου, πάντοθεν ἑλλιπὲς, ἔχον ἀκατέργαστον τὴν ὀπίσθεν ἐπιφάνειαν· ὕψ. μέχρι 0,51, ὕψ. τῆς ἐμπρ. ἐπιπέδου ἐπιφανείας 0,41, πλ. μέχρι 0,20, πᾶχ. 0,14.

[Κύ]ριε (;)
. . . που ἐταιλ-
ιόθι ὁ δοῦλο-
ς τοῦ Θεοῦ Βασ-
β[α]κούρις μιν-
ι Σετεμβ[ρ]ίῳ λ'
Ἰνδικτιόνος
ια' ὄπος Κ(ύριος) ὁ Θε(ὸς)
ἀνύξι αὐτο πύ-
λας δικαιοσύνης †

(Πίναξ Δ', ἀρ. 35)

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή εἶναι ἐκ τῶν μεταγενεστέρων ἐπιτυμβίων, ὡς μαρτυρεῖ σαφῶς ὁ τύπος· *ἐταιλιώθη ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ, ἀντί ἐκοιμήθη ἢ ἀνεπαύσατο*. Ὁ τύπος οὗτος εὑρηται καὶ ἐπὶ τῶν ἐπιγραφικῶν χαραγμάτων τῶν ἐπὶ τῶν ἀρχαίων μνημείων τῶν Ἀθηνῶν ἐγκεχαραγμένων, ὧν τὰ ἀρχαιότατα, τὰ τοῦ Παρθενῶνος, εἶναι τῶν ἐτῶν 694, 704 καὶ 714. Δὲν φαίνεται δ' ἡ ἐπιγραφή ἀρχαιότερα τῆς ὀγδόης ἑκατονταετηρίδος. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι τὸ ὄνομα Βασβακούρις, οὗτινος ἕτερον ὅμοιον ἢ ἀνάλογον δὲν ἀπαντᾷ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς. Ὅποιός ἐτυμολογίας καὶ προελεύσεως εἶναι, δυσχερὲς νὰ εἴπῃ τις μετὰ βεβαιότητος.

36.—Πλάξ μαρμάρου ὑπογλαύκου τεθραυσμένη εἰς τέσσαρα τεμάχια συναρμύζοντα· γράμματα ἀκανόνιστα ἀμελῶς κεχαραγμένα.

† Ἐκοιμήθη
ἐν ἰρήνῃ Ἰωάννης †
ὁ μ(οναχ)ὸ(ς) καὶ ἀδελφ(ὸς) ἡ(μῶν).
γενόμ(εν)ος μακαρί(ας)
μνήμ(ης) μνηνι Ἰουνίῳ λ', (;) ε'
Ἰνδ(ικτιῶνος)
Κατὰ Χρύσιππον.

(Πίναξ Δ', ἀρ. 36)

Κάτωθεν τῆς ἐπιγραφῆς πρὸς ἀριστερὰν εἶναι ἐγκεχαραγμένος κύκλος μετ' ἀκτίνων, ἔχων περίξ τρεῖς τοξοειδεῖς ἀποφύσεις, προσομοιάζων δὲ πρὸς πτερωτὸν τροχόν· τί ἀκριβῶς σημαίνει τὸ σχῆμα τοῦτο ἀγνοοῦμεν· ὅτι εἶναι καθβαλιστικὸν σημεῖον δὲν φαίνεται ἡμῖν πιθανόν, διότι δὲν δικαιολογεῖται ἡ ὑπαρξίς τοιοῦτου σημείου ἐν χριστιανικῇ ἐπιτυμβίῳ ἐπιγραφῇ. Ὡσαύτως δὲ ἀνεξήγητος φαίνεται ἡμῖν καὶ ὁ τελευταῖος στίχος τῆς ἐπιγραφῆς, καίτοι δ' ἐβασανίσαμεν ἀρκούντως τὸ πρᾶγμα, δὲν εὔρομεν ἱκανοποιητικὴν τινα λύσιν. Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι τῆς Ζ' ἢ Η' ἑκατονταετηρίδος.

37.— Πλάξ μαρμάρου λευκοῦ ἀμαυρωθέντος κατὰ τὴν ἐγγεγραμμένην ἐπιφάνειαν, τεθραυσμένη εἰς δύο τεμάχια συναρμολόζοντα, ἑλλιπῆς πρὸς ἀριστερὰν ἄνω· ὕψ. 0,30, πλ. 0,24, πάχ. 0,025. Φέρει ἐν πλαισίῳ, σχηματιζομένῳ ἐκ γραμμῶν χαρακτῶν, μέγαν σταυρὸν ἐγγλυπτον ἐπιμελῶς εἰργασμένον Βυζαντιακοῦ τύπου, ἔχοντα εἰς τὰ κενὰ τῶν ὑπὸ τῶν κεραιῶν σχηματιζομένων ὀρθῶν γωνιῶν ἄνω μὲν τὴν συνήθη ἐπιγραφὴν· **Ι(ησοῦ)ς—Χ(ριστοῦ)ς—νι—κα**, κάτω δὲ ἀνά μίαν κυπάρισσον. Ἐν τῷ πλαισίῳ εἰσὶ κεχαραγμένα διὰ λαμπρᾶς Βυζαντιακῆς γραφῆς, ἄνω μὲν καὶ κάτω ὀριζοντίως ἑκατέρωθεν δὲ πλινθηδόν, ταῦτα·

[Το]ῦ Ἄδου τὰ τρόπαια διέλυσας,
τοῦ θανάτου τὸν θάνατον ἐπάτησας,
[τριήμερος ἀ]νέστης Χ(ριστ)έ,
δωρούμενος ἀνάπαυσιν Σεργίῳ
πρεσβ(υτέρῳ) καὶ ἀρχιμανδρίτῃ (;)

(Πίναξ Δ', ἀρ. 37)

Ὁ τελευταῖος στίχος εὔρηται ἐν τῷ πλαισίῳ κάτωθεν τῶν κυπάρισσον· τὸ δεύτερον ἀξίωμα τοῦ Σεργίου εἶναι κεχαραγμένον ἐν μονογραφῆματι, ἀνελύσαμεν δ' αὐτὸ κατὰ τὴν μᾶλλον εὐλογον ἐκδοχὴν. Ἡ ἐπιγραφὴ προέρχεται ἐκ τῆς ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν, ἀνάγεται δ' ὅσον δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐκ τοῦ χαρακτῆρος τῶν γραμμάτων εἰς τὴν Γ' ἢ τὴν ΙΑ' ἑκατονταετηρίδα· τὸ περιεχόμενον αὐτῆς εἶναι εἰλημμένον ἐκ γνωστοῦ τροπαρίου ἀνήκοντος εἰς τὰ λεγόμενα ἀναστάσιμα (ἴδε τὰ ἐν τέλει τῆς *Ὀκτώηχου* δύο ἀναστάσιμα τροπάρια ἐκδ. Βενετίας, 1810 σελ. 192 ἢ *Ἐρολόγιον τὸ Μέγα* ἐκδ. Βενετίας 1892 σελ. 73, Ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου, τροπάρ. ἦχος πλ. δ').

38.— Τμημα πλακὸς λίθου λευκοῦ ἑλλιπῆς κάτωθεν καὶ πρὸς δεξιάν, ὕψ. 0,25, πλ. 0,11, πάχ. 0,03, ἔχον ἐν πλαισίῳ, οὐ σφίζεται μόνον ἢ ἄνω πρὸς ἀριστερὰν γωνία, κόσμημα διατηρούμενον κατὰ τὸ τρίτον περίπου. Τὸ κόσμημα τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ τόξου ἐγγλύπτου ἐπὶ στύλων ὡσαύτως ἐγγλύπτων, ὧν σφίζεται ὁ πρὸς ἀριστερὰν, οἶσιν εἰκονίζοντων μετὰ τοῦ τόξου, ἐν ἧ εὔρηται ἀκτινοειδῆς τι κατασκευάσμα περιεργον τὴν σύνθεσιν (ἴδε πίνακα). Ἐν τῷ πλαισίῳ εἶναι κεχαραγμένη ἄνω ὀριζοντίως καὶ πρὸς ἀριστερὰν πλινθηδὸν ἢ ἐξῆς ἐπιγραφὴ, ἀνάλογος οὕσα, ὡς τὸ περιεχόμενον μαρτυρεῖ, πρὸς τὴν προηγουμένην ὑπ' ἀριθ. 37·

† Σέβων [τὸν Κύριον] (;)
Ἐρότις (;) δοῦλος.
Τὸν σταυ[ρόν σου προσκυνοῦμεν]
[καὶ τὴν ἀνάστασίν σου ὑμνοῦμεν]

(Πίναξ Δ', ἀρ. 38)

Ἡ ἐπιγραφὴ, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ χαρακτῆρος τῶν γραμμάτων, εἶναι σύγχρονος περίπου πρὸς τὴν προηγουμένην. Ἦτο δὲ τὸ πλεῖστον αὐτῆς εἰλημμένον, ὡς ὁ σφίζομενος ἐν μέρει τρίτος στίχος μαρτυρεῖ, ἐκ τοῦ *στιχηροῦ ἀναστασίμου* τοῦ φερομένου ἐπ' ὀνόματι Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ «Τὸν Σταυρὸν σου τὸν τίμιον προσκυνοῦμεν καὶ τὴν Ἀνάστασίν σου ὑμνοῦμεν καὶ δοξάζομεν» (ἴδε *Ὀκτώηχον* σελ. 51).

Τὸ ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ ὄνομα Ἐρότις ἢ Ἐροτις φαίνεται ἡμῖν ἄξιον πολλῆς προσοχῆς. Ὡς κύριον ὄνομα κατὰ τοὺς Βυζαντιακοὺς χρόνους εἶναι, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, πρωτοφανές. Γνωστὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν μέσων χρόνων εἶναι τὸ ἐπωνύμιον Ἐρωτικός. Ὅτι δὲ τὸ ὄνομα Ἐρότις (Ἐρώτης) εἶναι κύριον, νομίζομεν ὅτι κατ' ἀνάγκην ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν, ἂν καὶ οὕτω δὲν εὐοδοῦται ἡ ἔννοια ἐντελῶς. Ἴσως τὸ τέλος τῆς φράσεως ἦτο κεχαραγμένον ἐπὶ τῆς ἀντιστοίχου στήλης, τῆς ἑλλειπούσης, τότε δὲ πιθανῶς συμπληρωτέα ἢ φράσις οὕτω· Ἐρότις δοῦλος Χριστοῦ. Ὅπως δὲ τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ἐπιδεκτικὸν πιστικῆς ἐξηγήσεως ἕνεκα τῆς κολοβώσεως τῆς ἐπιγραφῆς.

Κ. Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

¹ ἢ ἐκ τοῦ μνήματος.

ΡΩΜΑΪΚΗ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΣΥΓΚΛΗΤΟΣ

ΕΝ ΤΩ ΑΓΙΩ ΟΡΕΙ

Ἐν τοῖς πολλοῖς ἱστορικοῖς μνημείοις, ἅτινα συνδέουσι τὸ Ἅγιον Ὄρος πρὸς τὴν Βυζαντινὴν ἱστορίαν καὶ δι' αὐτῆς ἔν τισιν ἐμμέσως πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν, ἴσως τὸ ἀξιολογώτατον εἶναι ὁ τρόπος τῆς συγκροτήσεως τῆς ἐν Καρυαῖς Ἱερᾶς Συνάξεως ἥτοι τοῦ Ἱεροῦ Συνεδρίου, ὅπερ συγκείμενον ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν 20 αὐτοτελῶν καὶ ἀνεξαρτήτων ἀπ' ἀλλήλων μονῶν βουλευέται περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων τῆς ὅλης ἀγιορειτικῆς μοναχικῆς πολιτείας. Ὁ τρόπος, καθ' ὃν συγκροτούμενον τὸ ἱερὸν τοῦτο Συνέδριον βουλευέται περὶ τῶν κοινῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἥτοι ὁ κανονισμὸς τοῦ Συνεδρίου, ἀναμνησθεὶς ἐν πλείστοις τὴν ἀρχαίαν Ῥωμαϊκὴν Σύγκλητον, ἧς μετερρυθμισμένος ἔν τισι τύπος ἦτο καὶ ἡ Βυζαντινὴ Σύγκλητος, καθ' ἣν βεβαίως ὀργανώθη τὸ Ἱερὸν Συνέδριον τῶν Καρυῶν καὶ τὰ διοικητικὰ Συμβούλια τῶν κατ' ἰδίαν μονῶν, ἰδίως τῶν ἰδιορρυθμῶν λεγομένων.

Τὸ Ἱερὸν Συνέδριον σύγκειται ἐκ δύο τμημάτων, τοῦ Ἐκτελεστικοῦ καὶ τοῦ Βουλευόντος. Τὸ Ἐκτελεστικὸν σύγκειται ἐκ τεσσάρων Ἐπιστατῶν, ἐκλεγομένων κατ' ἔτος ὑπὸ τεσσάρων ἐκ τῶν εἴκοσι μονῶν οὕτως, ὥστε ἐντὸς περιόδου πενταετίας ἐκάστη τῶν 20 μονῶν μετέχει τοῦ Ἐκτελεστικοῦ δι' ἐνὸς ἐπιστάτου. Τὸ ὅλον Συνέδριον μετὰ τῶν τεσσάρων ἐπιστατῶν σύγκειται ἐξ εἴκοσι καὶ τεσσάρων μελῶν, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς οὗτος δὲν εἶναι πάντοτε ἀμετάβλητος, διότι δύναται μία μονὴ πέμπουσα ἐπιστάτην νὰ ἀναθέσῃ αὐτῷ καὶ τὴν ἐν τῷ Συνεδρίῳ ἰδιαιτέραν ἀντιπροσωπεῖαν, δύναται δέ, καθ' ὃ ἔτος δὲν εἶναι ἡ σειρά αὐτῆς νὰ μετασχη τῆς ἐπιστασίας, τὴν ἐν τῷ Συνεδρίῳ ἀντιπροσωπεῖαν αὐτῆς ἥτοι τὴν ψῆφον αὐτῆς νὰ ἀναθέσῃ εἰς ἀντιπρόσωπον ἄλλης μονῆς.

Εἰς τῶν ἐπιστατῶν, ὁ ἀρχηγὸς οὕτως εἰπεῖν τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, καλεῖται **Πρωτεπιστάτης**. Οὗτος πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε ἐκ τῆς πεντάδος τῶν προνομιούχων μονῶν (Λαύρας, Βατοπαιδίου, Ἰβήρων, Διονυσίου, Χιλια-

δαρίου). Πρὸς τοῦτο δὲ ἡ ἐν τῇ Ἐπιστασίᾳ συμμετοχὴ τῶν 20 μονῶν ἐν πενταετίᾳ οὕτω κανονίζεται, ὥστε ἐκάστη τῶν μνημονευθεισῶν μονῶν ἀνά ἔν ἔτος νὰ ἀντιπροσωπεύηται δι' ἐνὸς ἐπιστάτου ἐν τῇ Ἐπιστασίᾳ. Ὁ Πρωτεπιστάτης εἶναι, ὡς εἶπομεν, ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἀλλ' οὐχὶ τῆς κυβερνήσεως, ἥτις δὲν εἶναι ἔργον τῆς Ἐπιστασίας, ἀλλὰ τῆς Συγκλήτου ἀπάσης, ἄνευ τῆς ἀποφάσεως τῆς ὁποίας οὐδὲν δύναται νὰ ἐκτελέσῃ πλὴν τῆς ὑπαγομένης εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῆς καὶ ἀνέκαθεν κεικανοισμένης συνήθους καθημερινῆς ὑπηρεσίας.

Ὅπως ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Συγκλήτῳ, οὕτω καὶ ἐν τῷ Ἱερῷ Συνεδρίῳ ἕκαστος σύνοδος ἔχει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θέσιν, ἣν δὲν δύναται νὰ καταλάβῃ ἄλλος σύνοδος κατὰ τὸν ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Συγκλήτῳ κρατοῦντα κανόνα «suo quisque loco», καὶ ἡ θέσις αὕτη εἶναι προσδιωρισμένη εἰς ἕκαστον σύνοδον κατὰ τὴν τάξιν τῶν **προσβείων** τὴν τεταγμένην εἰς τὴν μονὴν ἣν ἀντιπροσωπεύει. Αἱ πρῶται 5 θέσεις ἀνήκουσιν εἰς τὴν πεντάδα τῶν 5 μνημονευθεισῶν προνομιούχων μονῶν. Ἐν ταύταις δὲ τὴν πρωτίστην κατὰ τάξιν θέσιν κατέχει ἡ Μεγίστη Λαύρα, ἧς ὁ ἀντιπρόσωπος καλεῖται **Πρῶτος τῆν τάξιν** (princeps) ἢ Πρόεδρος. Ἀλλὰ τὸ πρωτεῖον ἢ ἡ προεδρία αὕτη οὐδαμῶς εἶναι ὅμοια πρὸς τὴν ἰδιότητα καὶ τὸ ἔργον τῶν νῦν προέδρων βουλῶν ἢ οἰωνδήποτε συνόδων ἢ συλλόγων, ἀλλὰ συνίσταται ἀπλῶς, ὡς ἡ τῆς Ῥωμαϊκῆς Συγκλήτου, εἰς τὸ νὰ ἐρωτᾶται πρῶτος ὑπὸ τοῦ Πρωτεπιστάτου καὶ νὰ ψηφίζῃ πρῶτος, ὅπως ὁ princeps ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Συγκλήτῳ (primus sententiam rogari habitus dein dicere). Ὁ δὲ εἰσηγούμενος τὰ ζητήματα καὶ τὰς προτάσεις καὶ διευθύνων τὰς συζητήσεις καὶ ἐρωτῶν τὴν γνώμην ἐνὸς ἐκάστου ἥτοι πρόεδρος κατὰ τὴν σημερινὴν ἰδιότητα τοῦ προεδρείου εἶναι ὁ Πρωτεπιστάτης, ὅπως ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ βουλῇ ὁ ὕπατος (ἢ ὅπως ἐν τῇ Βυζαντινῇ Συγκλήτῳ, μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς ὑπατείας, ὁ αὐτοκράτωρ), διὰ τοῦτο καλούμενος καὶ Πρῶτος, ἐξ οὗ καὶ τὸ Ἱερὸν Συνέδριον τῶν Καρυῶν καλεῖται καὶ Πρωτᾶτον; ¹ Ὁ Πρωτεπιστάτης ἔχει τὸν

¹ Κατὰ τὴν παράδοσιν τὸ ὄνομα Πρωτᾶτον ἔχει τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ «Πρώτου τοῦ Ὄρους». Οὕτω δὲ ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐν ἀρχαιοτέροις χρόνοις (μεταξὺ 1000 καὶ 1400 μ. Χ.) ὁ ἐν Καρυαῖς διαμείνων ἀνώτατος ἡγούμενος πάντων τῶν ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει διεσκεδασμένων μοναχῶν. Ὁ Πρῶτος τοῦ Ὄρους εἶχε παρ' ἑαυτοῦ καὶ συμβούλιον τῶν ἀντιπροσώπων πασῶν τῶν μονῶν, οἵτινες ἐκαλοῦντο Γέροντες, καὶ τὸ συμβούλιον δ' αὐτῶν ἐκαλεῖτο *Γερουσία*.

θρόνον αὐτοῦ παρά τὴν εἴσοδον τοῦ βουλευτηρίου, ἔνθα παρ' αὐτὸν ὡς σύμβολον τῆς ἀρχῆς κρέματα ἐπὶ τοῦ τοίχου καὶ τὸ *σκῆπτρον* αὐτοῦ ἢ τὸ *μπαστουῖνι*, ὡς καλεῖται συνήθως, ἐπὶ τῆς ἀργυρᾶς λαβῆς τοῦ ὁποίου εἶναι κεραραγμένα τὰ ὀνόματα τῶν 20 μονῶν τοῦ Ὄρους. Ὁ Πρωτεπιστάτης, ὅπως ὁ Ῥωμαῖος ὑπάτος, καλεῖ τὸ Συνέδριον ἐπισήμως (διὰ προσκλητηρίων ἐγγράφων), καὶ ἀφοῦ ἕκαστον μέλος λάβῃ τὴν ὠρισμένην αὐτῷ θέσιν, ἄρχεται ἡ συνεδρία δι' ἐπικλήσεως τῆς εὐλογίας τοῦ Χριστοῦ (ἐπικλήσεως ἀναλόγου πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν ῥῆσιν «*Quod bonum, felix faustumque sit*»). Ὁ Πρωτεπιστάτης, ὅπως ὁ Ῥωμαῖος ὑπάτος ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ γερουσίᾳ, ποιεῖται εἰσήγησιν περὶ τῶν διασκεπτέων ζητημάτων (*referre ad senatum*) καὶ εἶτα ἐρωτᾷ αὐστηρῶς κατὰ τὴν μνημονευθεῖσαν σειρὰν τῆς τάξεως τῶν ἐρωτωμένων συνέδρων (πρὸς τὴν τῆς Ῥωμ. γερουσίας «*ordo in sententiis rogandis*») τὴν γνώμην ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν (*sententiam rogare, interrogare, senatum consulere*). Μετὰ τὴν ἐρώτησιν ταύτην καὶ τὴν ἐκδήλωσιν τῶν γνώμῶν συγκεφαλαίων ὁ Ἐπιστάτης τὰς γνώμας τίθησιν αὐτὰς εἰς τὴν ψῆρον τοῦ Συνεδρίου καὶ ἡ ψηφοφορία γίνεται, ὡς ἡ ἐρώτησις, ἐν αὐστηρῶς τηρουμένῃ σειρᾷ τάξεων (*latis per ordinem sententiis*).

Οἱ ἄλλοι τρεῖς ἐπιστάται, ἐὰν δὲν τυγχάνωσι, κατὰ τὴν ἄνω μνημονευθεῖσαν ἐξαιρετικὴν περίπτωσιν, καὶ ἀντιπρόσωποι μονῶν, κάθηνται εἰς ἰδιαιτέραν θέσιν καὶ οὐδέποτε λαλοῦσιν ἢ ἰδίας γνώμας ἐκφέρουσιν, ἂν μὴ ὑπὸ τῶν συνέδρων ἐρωτηθῶσιν.

Ὡς δὲ ὁ τρόπος τοῦ βουλευεῖν καὶ ὁ κανονισμὸς καθόλου τοῦ Συνεδρίου, οὕτω καὶ ἡ ἄξιοπρεπεστάτη καὶ ἐπιβλητικὴ στάσις αὐτῶν ἐν τῇ πορείᾳ τῆς συζητήσεως, καὶ αὐτὸ δὴ τὸ ἐπίσημον καὶ μεγαλοπρεπὲς τῆς στολῆς, τῆς ἀναμιμνησκούσης τὴν Ῥωμαϊκὴν τήβεννον, παρέχουσιν ἐν μικρῷ εἰκόνα τῆς Ῥωμαϊκῆς Συγκλήτου.

Κατὰ τὸν αὐτὸν ὅλως τρόπον, ὡς ἐν τῷ Ἱερῷ Συνεδρίῳ, γίνονται αἱ συνεδρίαὶ ἐν τοῖς συμβουλίαις τῶν ἰδιαιτέρων μονῶν. Καὶ ἐνταῦθα αἱ

(Καὶ ἐνταῦθα τὰ ὀνόματα Γέροντες καὶ Γερουσία, καὶ τὸ πρῶτος=princeps, ἔχουσι σχέσιν πιθανῶς οὐχὶ πρὸς τοὺς *Γέροντας* καὶ τὴν *Γεροντίαν* ἢ Γερουσίαν τῆς Σπάρτης, ἀλλὰ πρὸς τὸ *Senatores* καὶ *Senatus* τῆς Ῥώμης). Ὁ *Πρῶτος* τοῦ Ὄρους ὡς καὶ ὁ ἡγούμενος τῆς Λαύρας εἶχον τὸ προνόμιον ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει νὰ χειροτονηθῶσιν.

θέσεις καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐρωτᾶσθαι καὶ ἐκδηλοῦν γνώμην καὶ ψηφίζειν καθορίζονται κατ' αὐστηρὰν σειρὰν τάξεως, ῥυθμιζομένην ἐνταῦθα κατ' ἀρχαιότητα. Τὸ τοιοῦτο ὁμῶς γίνεται μόνον ἐν ταῖς ἰδιορρυθμίαις καλουμέναις μοναῖς, ἐν αἷς ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία, τὸ δικαίωμα τοῦ συγκαλεῖν τὸ συμβούλιον, τοῦ ἐρωτᾶν καὶ διεξάγειν τὰς συζητήσεις ἀνατίθεται εἰς δύο Ἐπιτρόπους ἐνθυμίζοντας τοὺς δύο ὑπάτους ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Συγκλήτῳ. Ἄλλ' εἰς τὰ κοινόθια, ἔνθα εἰς μόνον ἡγούμενος ὑπὸ τῆς συνελεύσεως ἀπάντων τῶν ἀδελφῶν ἐκλεγόμενος, εἶναι κύριος τῶν πάντων, ἀντὶ Γερουσίας ὑπάρχει μία συνέλευσις περιλαμβάνουσα πάντας τοὺς ἀδελφούς ἐν ἴσῳ δικαίωματι καὶ ἐκλέγουσα τὸν ἡγούμενον καὶ μόνον ἐν σπανιωτάτοις καὶ σπουδαιωτάτοις ζητήμασιν ὑπὸ τούτου συγκαλουμένη.

Π. ΚΑΡΟΛΙΔΗΣ

ΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΛΗΓΟΝΤΟΣ ΤΟΥ ΙΘ' ΑΙΩΝΟΣ

*

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ

Οὐδείς πλέον ἀντιλέγει σοβαρῶς εἰς τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπιστήμης καθ' ὅσον ἐκαυχῆθη, διὰ τοῦ στόματος τῶν ἀρχηγῶν τῆς, νὰ ἐδραιώσῃ τὴν βασιλείαν τῆς ἀρετῆς ἐπὶ τῆς γῆς. Ἄλλ' ἡ ἀποτυχία αὕτη εἶναι μόνον μερική, κατὰ τὴν γνώμην καὶ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Βρουνετιέρου, διότι ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς κυριαρχίας τῆς οὐδόλως ἀπέμεινε στείρα, ἀλλ' ἀπέδωκε συγκομιδὴν ὑπερέραν πάσης ἐλπίδος. Ἐὰν τριάκοντα ἔτη ἀπαιτῶνται πρὸς διαδοχὴν τῶν ἀνθρωπίνων γενεῶν, δέκα ἢ δώδεκα μόνον ἀρκοῦσι πρὸς ἀνακαίνισιν τῶν δημιουργημάτων τῆς ἐπιστήμης. Λάβετε νεανίαν τινά, δώδεκα μόλις ἔτη ἀπὸ τῆς ἐκ τοῦ γυμνασίου ἐξόδου του· ἐὰν δὲν ἐφρόντισε νὰ παρακολουθήσῃ τὸ ρεῦμα τῆς προόδου, θὰ τὸν εὔρητε ἀνάξιον νὰ ἐννοήσῃ τὸν μηχανισμόν πλήθους νέων ὀργάνων, ἤδη κοινοτάτων γενομένων.

Διὰ νὰ καταστῶ εὐληπτος, φαντάζομαι ἀνθρωπὸν τινα ὡς π.χ. ἱεραπόστολον ἐπανερχόμενον εἰς Γαλλίαν κατὰ τὸ 1900 μετὰ δώδεκα ἐτῶν διατριβὴν εἰς τὰ βῆθη τῆς Κίνας. Τί θὰ ἴδῃ νέον δι' αὐτόν, εἴτε ἐν τῇ παγκοσμίῃ ἐκθέσει εἴτε ἐκτὸς ἐν τῇ κοινῇ χρήσει τοῦ βίου;

Θὰ τὸν ἐκπλήξῃ πρῶτον ἡ θέα τῶν ὁδῶν καὶ τῶν λεωφόρων. Τὰ μέσα τῆς μετακομίσεως θὰ φανῶσιν αὐτῷ μεταβεβλημένα. Πανταχοῦ τὸν ζῶντα ἵππον συνοδεύει ὁ σιδηροῦς καὶ ὁ χαλύβδινος, κινούμενος εἴτε δι' ἤλεκτρισμοῦ εἴτε διὰ πετρελαίου. Ἄλλὰ βασιλεὺς τῶν ὁδῶν μας εἶναι τὸ ποδήλατον. Κέλῃς ἰδανικός, εὐπειθὴς ὡς ἡ σκέψις καὶ ὡς ἡ ἀστραπή ταχύς, ἀκαταπόνητος, διατρέχει τὰς ἐρήμους ἀποστάσεις τῶν πεδίων, διαπερᾷ, εἰσχωρεῖ, σώφρων καὶ σιωπηλός, διὰ μέσου τοῦ πολυταράχου πλήθους τῶν μεγαλοπόλεων μας, φίλος πάντων καὶ πάντων ὑπηρέτης, ἑταῖρος ἀπαραίτητος διὰ τὴν τέρψιν καὶ τὴν ἐργασίαν. Οὐδ' οἱ Ἀρα-

βικοὶ μῦθοι μνημονεύουσι τοιούτου κέλητος, ὅστις νὰ συνενῶνῃ τόσα καὶ τηλικαῦτα προτερήματα.

Τὰ νέα ταῦτα δημιουργήματα τῆς ἐπιστήμης θὰ παρουσιασθῶσι πρὸ τῶν ἐκπλήκτων ὀφθαλμῶν τοῦ ἱεραποστόλου μας, ἅμα ὡς θέσῃ τὸν πόδα ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς γῆς, καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν μάλιστα ἦτις θὰ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τὴν πατρικὴν ἐστίαν· ἀλλ' ἐκεῖ νέαι εἰσέτι ἐκπλήξεις τὸν περιμένουσιν. Ἐὰν φθάσῃ διὰ νυκτός, αἱ δίοδοι, αἱ αὐλαί, τὰ παραρτήματα τῆς οἰκίας, τὰ τόσον σκοτεινὰ ἄλλοτε, καταπλημμυρίζονται τώρα ἀπὸ φῶς γλυκύ, ἄπλετον, δαψιλές, ὡς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου· τὰ διαμερίσματα, αἱ ἀποθήκαι, οἱ θάλαμοι, αἱ αἰθουσαι διαλάμπουσιν ἐκ τῆς αὐτῆς λάμψεως. Εἶχεν ἤδη ἐκπλαγῆ διερχόμενος διὰ μέσου τῶν πόλεων, διὰ τὴν ἀσυνήθη λαμπρότητα τὴν ὁποίαν διαχέει σχεδὸν πανταχοῦσε τὸ ἀπεστερωμένον φωταέριον διὰ μέσου τῶν πλεγμάτων τοῦ Auer, προσήλωσε πολλάκις τὰ βλέμματά του ἐκθαμβὰ ἐπὶ τῶν λαμπτήρων τοῦ Βολταϊκοῦ τόξου, οἵτινες ἀπαυγάζουσιν εἰς τοὺς μεγάλους σταθμούς μας ἐν μέσῳ τῶν ἄλλων φώτων, ὡς ἡ σελήνη μεταξὺ τῶν ἀστέρων. Ἄλλὰ τὸ φῶς τοῦτο τῆς ἀστευλίνης, τὸ ὁποῖον τώρα κατὰ πρῶτον ἔβλεπε, τῷ ἐφαίνετο ὡς ἐκδικησις τῆς ἐξοχῆς κατὰ τῶν πόλεων. Κατὰ τὸ δεῖπνον θὰ ἐκπλαγῆ διὰ τὸ μέγεθος, τὴν ποιότητα καὶ τὴν πρωιμότητα τῶν καρπῶν καὶ τῶν λαχανικῶν, τὰ ὁποῖα θὰ παρατεθῶσιν ἐπὶ τῆς τραπέζης, καὶ θὰ ἐρωτήσῃ διὰ τὴν προέλευσίν των· ὁ δὲ πατήρ του θὰ δώσῃ αὐτῷ τὴν ἐξήγησιν καὶ ὀδηγῶν αὐτὸν εἰς τὰ ἠλεκτρικὰ ἀγροκῆπιά του θὰ τῷ διασαφηνίσῃ, πῶς αἱ ἐπιμήκεις αὐταὶ σιδηραὶ ράβδοι, αἱ ἐμπεπηγμένα κατὰ διαστήματα ἐν τῷ κήπῳ του, ἐπισύρουσιν ἐπὶ τῶν φυτῶν, ὡς νέαν τινα δρόσον, τὸν οὐράνιον ἠλεκτρισμόν, καὶ πῶς ὁ ἠλεκτρισμὸς οὗτος ἀντικαθιστᾷ τὴν θερμότητα τῶν μεσημβρινῶν χωρῶν καὶ ἀναπτύσσει ἐντὸς τῶν καρπῶν καὶ τῶν λαχανικῶν εὐχυμον σάρκα καὶ πρῶιμον.

Ἄλλὰ πάντα ταῦτα εἶναι τὸ προοίμιον· κατεῖδε τὴν πρόοδον εἰς κοινὰ τινα πράγματα, ἀλλὰ τῷ μένει νὰ παρατηρήσῃ τὰς θαυμασιωτέρας προόδους ἐξ ὧν ὠφελήθησαν αἱ τέχναι καὶ ἡ βιομηχανία. Ἐρχεται λοιπὸν νὰ ἐπανίδῃ τὸ γυμνάσιον, τὸν μάρτυρα τῆς λύπης καὶ χαρᾶς τῆς νεότητός του, καὶ εἰσδύει εἰς τὸ διαμέρισμα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν· οὐρανέ! ὁποῖα μεταμόρφωσις! ἐνώπιόν του εὐρίσκονται ἄγνωστα ὄργανα ἀποδείξεις ἀναμφισβήτητοι προόδων τόσον νέων ὅσον καὶ ἀπροσδοκῆτων. Τῷ δεικνύουσι τὴν φωτογραφίαν ἀοράτων μερῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώμα-

τος διὰ τῶν ἀκτίνων τοῦ Ρέντγκεν· τῷ ἀποκαλύπτουσι τὴν κατασκευὴν τοῦ καὶ τότε κατανοεῖ, πῶς εἰς τὴν λάμπιν τῶν περιωνύμων τούτων ἀκτίνων εἶδεν ὁ ἄνθρωπος ἀνοιγόμενον πρὸ αὐτοῦ κόσμον νέον, πῶς κατῴρθωσε νὰ διαγνώσῃ καὶ τὴν ἐνδοτάτην κατασκευὴν τοῦ σώματος. Ὁ κινηματογράφος τὸν προσελκύει περισσότερο, ἀφ' ὅτου μάλιστα ἐφρόντισαν νὰ συνδυάσωσι τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πρὸς τὰ τοῦ φωνογράφου· ὁ πρῶτος ἐπαναφέρει ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του τὴν αἴγλην παρελθούσης ἐορτῆς, τὴν παρελάσιν τῆς λιτανείας τῆς θείας Μεταλήψεως ἢ περιπάτου ἐορτῆς, ἐν ᾧ ὁ δεύτερος τέρπει τὴν ἔκθαμβον ἀκοήν του διὰ τῶν ἁσμάτων καὶ τῆς συναυλίας τῆς ὀρχήστρας. Θὰ ἀναγνωρίσῃ τὰς μορφάς, θὰ διακρίνῃ τὰς φωνάς, θὰ παρακολουθήσῃ τὰς κινήσεις, θὰ ἔχῃ τέλος τὸ φάσμα τῆς πραγματικότητος. Εἶτα θὰ τῷ δεῖξωσι τὴν μηχανὴν τοῦ Linde· θαῦμα ἀπλότητος εἰς τὸ εἶδός της· δι' ἀπλῆς κυκλοφορίας συμπεπιεσμένου ἀέρος διὰ μέσου σωλήνων τεχνικῶς διατεθειμένων ὑγροποιεῖ τὸν ἀέρα καὶ τὰ λοιπὰ ἀέρια, ἢ δὲ κινητοποιήσις της εἶναι τόσον εὐκολος καὶ τόσον οἰκονομική, ὥστε εἶναι σήμερον κοινότης ἐν τῇ βιομηχανίᾳ. Θὰ ἐγγίσῃ, θὰ λάβῃ διὰ τῶν χειρῶν του τοιοῦτον ὑγροποιηθέντα ἀέρα, φυλαττόμενον ἐν ἀνοικτῷ ἀγγεῖῳ, καὶ θὰ ἐκπλαγῇ ὅταν ἴδῃ ὅτι δύναται νὰ τὸν χειρισθῇ τόσον εὐκόλως καὶ ἄνευ κινδύνου ὡς ἂν ἐπρόκειτο περὶ κοινῷ ὕδατος.

Ἦσαύτως εἰς τὴν ἐορτήν, τὴν ὁποίαν θὰ δώσωσι πρὸς τιμὴν του, θὰ γίνῃ μάρτυς νέου εἶδους φωτισμοῦ τοῦ παρεκκλησίου. Θὰ ἴδῃ τὰς ἀψίδας καὶ τὰ τόξα τοῦ ἀψιδωτοῦ θόλου νὰ περιβάλλωνται ἀπὸ ἀτμὸν λάμπσεως, γλυκύν, φευγαλέον, μυστηριώδη, ὅστις παρακολουθεῖ χρωματίζων ὅλας τὰς περιφερείας καὶ διαχέει καθ' ὅλον τὸ ἱερὸν αἴγλην τινὰ οὐρανίαν. Νέα αὕτη ἐκπληξίς τοῦ γόητος ἠλεκτρισμοῦ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τελευταία! Ὅταν δὲ τὴν ἐπαύριον θὰ ζητήσῃ τὴν αἰτίαν τὴν παρὰγωγόν, θὰ τῷ ἀπαντήσωσιν ὅτι εἶναι πολὺ μακρὰν εἰς τὸ ὄρος· ἢ ἐπινοήσις πράγματι τῶν ἐξ ἐπαγωγῆς ρευμάτων ἐπέτρεψε ν' ἀναζητήσωσιν ἐκεῖ τὴν δύναμιν ἣτις ἀπῶλλυτο ἀνωφελῶς, πραγματοποιοῦσα τοιοῦτοτρόπως τὸ πρόβλημα τῆς μεταφορᾶς τῆς ἐνεργείας εἰς μεγάλην ἀπόστασιν.

Ὅταν ἴδῃ ὁ ἱεραπόστολος μας, ὅτι αἱ γνώσεις του εἶναι ἀνίσχυροι νὰ παρακολουθήσῃ τόσα νέα προβλήματα, θὰ ζητήσῃ νὰ συμβουλευθῇ τὸ πατροπαράδοτον ἔργον τοῦ Langlebert, νέαν ἐκδοσιν ἐπιθεωρηθεῖσαν καὶ ἐπηρευμένην. Θὰ τῷ δώσωσι τότε ἐγχειρίδιον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Branly. Διατί τὸ εἶδος τοῦτο τῆς μεταπολιτεύσεως εἰς συνθήειαν

ἡμίσεος καὶ πλέον αἰῶνος; Θὰ τῷ εἴπωσι τότε ὅτι ὁ Branly εἶνε ἡ δόξα τοῦ καθολικοῦ πανεπιστημίου τῶν Παρισίων καὶ πῶς ἐπενόησε τὸν ἠλεκτρικὸν συμπυκνωτὴν διὰ τοῦ ὁποίου ἔθεσε τὴν ἀρχὴν τοῦ ἄνευ σύρματος τηλεγράφου.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶδος τῆς ἠλεκτρικῆς προόδου ἐπραγματοποιήθη κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης καὶ δὲν γινώσκωμεν ἀκόμη ὅσα μᾶς ἐπιφυλάσσει τὸ μέλλον. Οἱ ἄνθρωποι πλέον δύνανται νὰ συγκοινωνῶσιν ἐξ ἀποστάσεως 40, 50 καὶ 60 χιλιομέτρων ἄνευ ἐτέρου διαμέσου ἢ τοῦ ἠλεκτρικοῦ κύματος, τὸ ὅποιον διαχέεται κατὰ διάστημα ὡς ὁ ἦχος καὶ τὸ φῶς. Ὁ πυκνωτὴς δέχεται τὸ κύμα καὶ τὸ ἀναγράφει μετὰ τῆς αὐτῆς ἀκριβείας μεθ' ἧς ὁ ὀφθαλμὸς δέχεται τὰ χρώματα καὶ τὸ οὖς τοὺς ἦχους.

Ὅταν δὲ βραδύτερον προχωρήσῃ εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας τῆς Γαλλίας, θ' ἀπαντήσῃ ἀνὰ ἕκαστον βῆμα νέα δείγματα θαυμαστῆς προόδου τῆς ἐπιστήμης κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνός μας. Ἐὰν διαβῇ διὰ τῆς παραλίας τῆς Βρετάνης, θὰ παρατηρήσῃ μετὰ πόσης ὀξυδερκείας ἐχρησιμοποίησαν εἰς τὴν χώραν ταύτην τὴν δύναμιν τῶν παλιρροϊῶν καὶ μετέτρεψαν τὰ ἄπειρα ψαλιδίσματα, τὰ ὁποῖα σχηματίζουσι τὸν αἰγιαλὸν της, εἰς δεξαμενάς, ὅπου συσσωρεύεται ἡ πλήμμυρα τῶν ὑδάτων, διὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν βιομηχανίαν. Ἴσως δὲ τοῦτο εἶναι ἀρχὴ νέας ἐποχῆς πλοῦτου καὶ εὐδαιμονίας διὰ τὴν πολυάνθρωπον Βρετάνην. Κατὰ δὲ τὸν ἐπερχόμενον αἰῶνα δὲν θὰ ἔχῃ πλέον ἀνάγκην ν' ἀποστέλλῃ μακρὰν τὰ τέκνα της ἵνα ζητήσωσιν ἐργασίαν· τὸν ἀντίον πανταχόθεν θὰ ἔλθωσιν ἐκεῖ ζητοῦντες ἄρτον καὶ ἐργασίαν. Αἱ ὄρειναι χῶραι ἐπίσης ἀναλόγως μετεμορφώθησαν. Ἡ Σαβοῖα καὶ αἱ Ἀλπεις εἶναι κεκαλυμμένα ὑπὸ ἐργοστασίων τὰ ὁποῖα κατεργάζονται τὰς δύο νέας κατακτήσεις τῆς μεταλλουργίας, τὴν ἀνθρακοῦχον ἄσβεστον, ἣτις δίδει τὸ ὄξυλένιον, καὶ τὸ ἀργίλλιον μετὰ τὰς διαφόρους του ἐνώσεις, ὑποσχόμενον νὰ προμηθεύσῃ εἰς τὴν βιομηχανίαν τὸ ἰδανικὸν μέταλλον τὸ συνδυάζον ταυτοχρόνως τὴν ἀντοχὴν καὶ τὴν ἐλαφρότητα. Εἰς τὴν Φλανδρίαν πάλιν θὰ ἴδῃ πραγματοποιοῦμένην διὰ πρώτην φοράν τὴν εὐφυᾶ ἐκείνην ἰδέαν τὴν τοσοῦτον γόνιμον εἰς ὑποσχέσεις, ἣτις ἀφορᾷ εἰς τὴν ἠλεκτρικὴν ἔλξιν τῶν πλοίων ἐντὸς τῶν διωρύχων καὶ τῶν ποταμῶν· ἐργοστάσιον δι' ἀτμοῦ ἢ κάλλιον ἢ δύναμις τοῦ ρεύματος παρέχει τὴν ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν ἣτις ῥυμουλκεῖ τὰ βραδυκίνητα πλοῖα τὰ κατάφορτα ἀπὸ γαιάνθρακα, σίδηρον καὶ ἄλλας ὕλας.

Διὰ νὰ δυνηθῆ νὰ παρακολουθήσῃ τὰς νέας κατακτήσεις αἰτινες ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν ἐφευρέσεων, θὰ θελήσῃ νὰ διατρέξῃ τὴν συλλογὴν τῶν δώδεκx τελευταίων ἐτῶν τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης τῶν πολυαριθμῶν ἐπιθεωρήσεων, αἰτινες εἶναι τὰ ταμεία οὕτως εἰπεῖν τῆς ἐπιστήμης. Θὰ προτιμήσῃ κατ' ἀρχὰς τὴν μελέτην τῆς τελειοποιήσεως τῆς ἀτμομηχανῆς. Οἱ διάφοροι τύποι τῶν κυλίνδρων, τῶν ἀτμογόνων λεβήτων καὶ πρὸ πάντων τοῦ τροχοῦ τοῦ Λαβάλ θὰ τῷ φανῶσι περιεργότατα· ὁ ἀτμογόνος λέβης ἐξασφαλίζει τὴν παραγωγὴν ἀτμοῦ στιγμιαίως καὶ ὑπὸ διάφορον τάσιν, συνθήκην ἀπαραίτητον διὰ τὴν χρῆσιν εἰς τὴν ἔλξιν τῶν ἀμαξῶν· ὁ δὲ θερμογόνος λέβης τοῦ Διεζέλ δίδει τὸν οικονομικώτερον τρόπον τῆς μετατροπῆς τῆς θερμότητος εἰς ἀτμόν. Ὁ τροχὸς τοῦ Λαβάλ, ἐὰν ἡ κατασκευὴ του βελτιωθῆ, θὰ σημειώσῃ νέαν ἐποχὴν ἐν τῇ χρῆσει τοῦ ἀτμοῦ· θὰ ἐγκαταστήσῃ πράγματι τὴν κυκλοτερῆ κίνησιν τοῦ τροχοῦ ἀντὶ τῆς παλινδρομικῆς τοιαύτης τοῦ ἐμβόλου, τόσον δυσαρέστου εἰς τοὺς ἐπιβάτας τῶν σιδηροδρόμων καὶ τόσον κουραστικῆς δι' αὐτὴν τὴν μηχανήν. Ἐπίσης ἐνδιαφέρουσαι εἶναι αἱ ἐργασίαι τοῦ Heilmann, ὅστις ἐν τῇ ἠλεκτρομηχανῇ του προσεπάθησεν ἐμμέσως νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα τοῦτο.

Ἐν τῷ ἠλεκτρισμῷ θὰ σημειώσῃ ἀκόμη τὰς ἐρεῖνας τοῦ Tesla καὶ τοῦ Arsonval ἐπὶ βεβαιότητος ταχύτητος, θὰ ἀναγνώσῃ πλήρη τὴν θεωρίαν τῶν ὑποσχέσεων τὰς ὁποίας ὁ κ. Dussaud ἔδωκε διὰ τὸ τηλεσκοπίον του, θὰ παρακολουθήσῃ τὰ πρῶτα πειράματα τὰ ὁποῖα θὰ τῷ ἀνακοινώσωσιν ὅτι ἐλύθη ἐπὶ τέλους τὸ πρόβλημα τοῦ βλέπειν ἐξ ἀποστάσεως.

Ὁ πατριωτισμὸς του θὰ ἐνισχυθῆ καὶ θ' ἀναθαρρήσῃ ὅταν ἴδῃ, πῶς ἡ Γαλλία ἠδυνήθη νὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πεπολιτισμένων ἔθνων διὰ τῶν τελειοποιήσεων τὰς ὁποίας ἐπέφερον εἰς τὸν ἐξοπλισμὸν τῆς. Ἐπρόκεισε πράγματι τὸν στρατὸν τῆς διὰ τοῦ πυροβόλου Lebel καὶ διὰ τῆς ἀκάπνου πυρίτιδος. Ὁ Turpin τῇ ἔδωκε τὴν μελινίτιδα καὶ ἀγγέλλει τὴν ἀνακάλυψιν νέου πολεμικοῦ μηχανήματος φοβερωτέρου. Βεβαίως τ' ἀγαθὰ τῆς ταῦτα διαμοιράζεται ἀκόμη μετ' ἄλλων ἔθνων, ἀλλ' ὁ στόλος εἶναι ὁ μόνος ὅστις κέκτηται ὑποβρύχια, παρ' ὅλας δὲ τὰς ἐρεῖνας, τὰς ὁποίας ἐπεδίωξαν αἱ ἄλλαι χῶραι, οὐδεὶς εἰσέτι ἠδυνήθη νὰ ἐπαναλάβῃ τὰ ἀξιοσημείωτα πειράματα τοῦ πλοιάρχου Renard ἐπὶ τῆς διευθύνσεως τῶν ἀεροστάτων.

Εἰς ἕτερον κλάδον τῆς ἐπιστήμης θὰ ἴδῃ τὴν χειρουργικὴν ἐξακολου-

θοῦσαν νὰ πολλαπλασιάσῃ τὰς τολμηρὰς ἐγχειρήσεις τῆς, θὰ θαυμάσῃ πρὸ πάντων τὴν μέθοδον τοῦ ἱατροῦ Callot, ἐν τῷ ἐλευθέρῳ νοσοκομείῳ τῶν Φραγκισκανῶν τοῦ Berck, ὅστις κατορθώνει νὰ εὐθύνη τοὺς ὕβους καὶ τὰς δυσμορφίας τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Θὰ καταπλαγῆ βλέπων μεθ' ὀπόσης εὐκολίας διατιτραίνουσι τὰ διάφορα μέρη τοῦ πεπτικοῦ συστήματος, ἀποκόπτουσι μέρος τοῦ ἐντέρου, ἢ τὸ κῶλον, τὸ τόσον ὑποκείμενον εἰς τρομερὰς φλογώσεις, ἢ καὶ τὸν στόμαχον αὐτόν, μέσον ῥιζικὸν καὶ ἀλάνθαστον τῆς θεραπείας τῶν καρκίνων, οἷτινες τόσον θανατηφόρως προσβάλλουσι τὰ ὄργανα ταῦτα.

Ἡ θεραπευτικὴ ἀπ' ἐναντίας ὀλίγας προόδους παρουσιάζει· ἀγγέλλει ἀκαταπαύστως νέας μεθόδους, νέα εἰδικὰ φάρμακα, μέθοδον τοῦ Kneipp, σανατώρια, προφυλάξεις ὑγιεινάς, ἀλλὰ δὲν θὰ δυνηθῆ τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἔδωκεν ἐπιτυχίας ἀληθῶς νέας. Τοῦτο ὅμως δὲν ἀληθεύει καὶ διὰ τὴν ὀρθοθεραπείαν, τὸν ἀντίπαλόν τῆς. Αὕτη καθ' ἕκαστον ἔτος ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ πεδίον τῶν ἐρευνῶν καὶ κατακτῆσεών τῆς καὶ καθ' ἡμέραν προοδεύει ἐπὶ ἐδάφους τὸ ὁποῖον ἡ θεραπευτικὴ ἐνόμιζεν ἰδικὸν τῆς καθ' ὀλοκληρίαν. Ἡ Γερμανικὴ σχολὴ μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὴν ὑπομονῆς ἐπεδόθη εἰδικῶς εἰς τὴν ἐρευναν τῶν διαφορῶν παθογόνων μικροβίων καὶ ἀνεκάλυψε πλείστα· ἀνεγνώρισε τὸν βάκιλλον τῆς διφθερίτιδος, τῆς φθίσεως, τῆς πανώλους, τῆς χολέρας, τῆς πνευμονίας κ. τ. λ. Ἄλλ' εἰς τὴν Γαλλικὴν σχολὴν, τὴν σχολὴν τοῦ Παστέρ ἐπεφυλάχθη ἡ δόξα νὰ θεμελιώσῃ ἀποτελεσματικῶς τὴν ἐπιστήμην ταύτην καὶ ν' ἀνεύρῃ νέους ὀρροὺς τελεσφόρους. Ἀπέδειξεν ὅτι τὴν ἀτροφίαν, τὴν παραγομένην ἐξ ἐνοφθαλμίσσεως μικροκόκκου, δὲν ἔπρεπε νὰ ἀποδώσωμεν εἰς ἐνέργειαν αὐτοῦ τοῦ μικροβίου, ὅπως ἐπίστευσαν κατ' ἀρχὰς, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς ἐνέργειαν χημικῆς τινος οὐσίας ἐκκρινομένης ὑπὸ τοῦ μικροβίου. Ὁ Κύριος Chamberland ἠδυνήθη μάλιστα νὰ ἐξαγάγῃ τὴν οὐσίαν ταύτην ἐκ φυσικῶν ἀπεκκριμάτων. Ὁρμώμενοι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ταύτης οἱ ἱατροὶ Roux καὶ ὁ Yersin κατώρθωσαν νὰ παρασκευάσωσι τὸν ἀντιδιφθεριτικὸν ὀρρόν, ὅστις θεραπεύει τὴν κυνάγχην καὶ τὴν διφθερίτιδα· ὁ Danys καὶ ὁ Bordet ἀνεκάλυψαν τελεσφόρον ὀρρόν κατὰ τῆς ἐπιζωοτίας· ὑπεδείχθη δὲ ἀκόμη καὶ ὀρρὸς προληπτικὸς τοῦ τετάνου. Αἱ ἐρευναι ἐξακολουθοῦσι σκοποῦντες ν' ἀνακαλύψωσι νέους εἰδικούς ὀρροὺς, κατὰ παντὸς εἶδους μικροβίου, καὶ δὲν δύναται τις ν' ἀμφιβάλλῃ περὶ τῆς ἐπιτυχίας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον προσεχοῦς.

Ἡ ὀρθοθεραπεία εἶναι θυγάτηρ τῆς χημείας καὶ δύναται αὕτη νὰ διεκδικήσῃ μέρος τῆς δόξης τῆς· ἀλλὰ δύναται νὰ μείνῃ, εὐχαριστημένη ἀπὸ τὰς ἰδικὰς τῆς ἐπιτυχίας. Ἦρκει νὰ μνημονεύσωμεν τὰς ἐργασίας τοῦ Berthelot ἐν Γαλλίᾳ, αἵτινες ἀπετέλεσαν διὰ τῆς θερμοχημείας πλήρη ἐπιστήμην, ἢ τὰς ἐργασίας τοῦ Rayleigh καὶ τοῦ Ramsay ἐν Ἀγγλίᾳ, αἵτινες ἐπλούτισαν τὸν χημικὸν κατάλογον διὰ πέντε νέων στοιχείων εὐρεθέντων ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ, τοῦ ἡλίου, τοῦ ἀργοῦ, τοῦ κρυπτοῦ, τοῦ νέου, τοῦ μεταργοῦ καὶ τοῦ ξένου. Ταυτοχρόνως ὁ Moissan παρέδιδεν εἰς τὴν βιομηχανίαν πρακτικὸν μέσον νὰ κατεργάζωνται τὰ διάφορα ἀνθρακοῦχα μέταλλα, τελειοποιῶν τὸν ἠλεκτρικὸν κλίβανον. Ἡ ἀνθρακοῦχος ἄσβεστος ἀπέδωκε τὸ ὀξυλένιον, ἐκ δὲ τοῦ ὀξυλενίου δύναται τις οικονομικώτατα νὰ ἐξαγάγῃ τὸ οἰνόπνευμα, τὴν βενζίνη καὶ πλῆθος ἄλλων εἰδῶν τοῦ ἐμπορίου. Διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ του κλιβάνου ὁ Moissan κατώρθωσε τεχνηέντως νὰ ἐπεξεργασθῇ τὸν γραφίτην, τὸν μαῦρον ἀδάμαντα καὶ τὸν διαφανῆ.

Τοιαῦται εἶναι αἱ κυριώτεραι ἀνακαλύψεις, πραγματοποιηθεῖσαι ἐν τῇ κυριαρχίᾳ τῶν ἐπιστημῶν, καὶ αἵτινες θὰ ἐπισπάσωσιν ἰδιαίτατα τὴν προσοχὴν τοῦ ἱεραποστόλου μας, μετὰ δὲ τὴν ἐξέτασιν ταύτην ὀλίγα θὰ τῷ μείνωσι νὰ ἴδῃ κατὰ τὴν ἐκθέσιν τοῦ 1900. Θὰ θελήσῃ ἐν τούτοις νὰ θεωρήσῃ τὸ γιγαντιαῖον τηλεσκόπιον τὸ ἔχον μῆκος 40 μέτρων, ὅπερ θὰ φέρῃ εἰς ἀπόστασιν 60 χιλιομέτρων τὴν σελήνην καὶ ἐπιτρέπει εἰς τοὺς ἀστρονόμους ν' ἀνακαλύψωσιν εἰς τὰ βάθη τοῦ οὐρανοῦ νέους κόσμους. Θὰ σταθῇ ὡσαύτως πρὸ τοῦ οὐρανοῦ φωτογραφικοῦ χάρτου καὶ θὰ ἴδῃ ἐκτεθειμένα εἰς τὰ ὄμματα πάντων πᾶν ὅ,τι μόνον τὸ μικροσκόπιον ἐπέτρεψε μέχρι τοῦδε νὰ ἴδωσιν. Ἀλλὰ θὰ προτιμήσῃ ἀναμφιβόλως τὴν γιγαντιαίαν ἐκείνην σφαῖραν ἣτις θὰ ἀναπαριστᾷ τὸ σχῆμα, τὴν ἀποψιν καὶ τὸ ἀποτύπωμα τῆς γῆς μας. Θὰ ἀναγνώσῃ ἐπ' αὐτῆς ὑπὸ μορφὴν γραμμῶν μακρῶν καὶ ἀμαυρῶν, διαιρουμένων ἐπ' ἄπειρον ἐφ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας, τὴν κυριωτέραν ἀσχολίαν τῶν πεπολιτισμένων ἔθνων κατὰ τὰ τελευταῖα δώδεκα ἔτη, θέλω νὰ εἶπω τὴν εἰσβολὴν διὰ τοῦ ἐμπορίου εἰς τὰ βάρβαρα ἔθνη. Αἱ ἀμαυραὶ αὗται γραμμαὶ ἀναπαριστῶσι τὸ διάγραμμα τῶν σιδηροδρόμων, οἵτινες προωρίσθησαν νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς μέσον πρὸς συναλλαγὴν μεταξὺ τοῦ παλαιοῦ κόσμου καὶ τῶν νέων λαῶν. Ἡ Εὐρώπη θὰ δώσῃ τὸ πνεῦμά της, τὰς ἐπιστήμας της, τὰς τέχνας, τὸν πολιτισμὸν της, τὸν πλοῦτόν της. Ἡ Ἀσία καὶ ἡ Ἀφρικὴ θὰ δώσωσι τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν γῆν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁδῶν

τούτων τῆς συγκοινωνίας κατὰ τὰ τελευταῖα μάλιστα ἔτη εἶναι τεράστιος. Ἡ Ἀφρικὴ ἀπὸ δύο σημείων θὰ τμηθῇ ἀπ' Ἀρκτου πρὸς Μεσημβρίαν, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς διὰ τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ Ἀκρωτηρίου πρὸς τὸ Κάιρον, ἐπὶ δὲ τῆς δυτικῆς διὰ τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ Ἀλγερίου πρὸς τὴν Δαχομήνην. Ἡ Ἀγγλία ἀπεπεράτωσε σχεδὸν τὸ μέρος ὅπερ ἀφορᾷ εἰς αὐτήν, ἢ Γαλλία ἐξακολουθεῖ βραδέως τὸ ἰδικόν της χωρὶς ποτε ν' ἀποθαρρύνῃται. Ἄλλαι ὁδοὶ ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἢ τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ προσπαθοῦσι νὰ ἐνωθῶσι κατὰ τὸ κέντρον. Ἀλλὰ πρὸ πάντων εἰς τὴν Ἀσίαν τὸ ἔργον τῆς στρώσεως ὁδῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιταχύνεται. Ἡ Ῥωσσία ἀπὸ Βορρᾶ ἐκτείνει ὡς πελωρίους πλοκάμους ἐπὶ τοὺς λαοὺς τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας, Τούρκους, Πέρσας, Σίνας, τὰς τροχιάς τοῦ ὑπερκασιπίου καὶ τοῦ ὑπερσιβηρίου σιδηροδρόμου, διὰ νὰ ἐλκύσῃ πρὸς ἑαυτὴν τὴν δύναμιν καὶ τὰ πλοῦτη τ' ἀνεξάντλητα τῶν ἡμιβαρβάρων τούτων χωρῶν ἀπὸ τῆς Μεσημβρίας καὶ τῆς Ἀνατολῆς ἢ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία συνεχίζουσι τὴν αὐτὴν ἐργασίαν τῆς εἰσβολῆς, καὶ ἀκολουθοῦντες τὴν φορὰν τῶν μεγάλων ποταμῶν οἱ σιδηροδρομοὶ των θὰ καταλάβωσι μετ' ὀλίγον τὰ τελευταῖα ὄρια τοῦ Οὐρανοῦ Κράτους.

Ὡσαύτως διὰ τὴν ἐπ' ἀνάδοδόν του εἰς τὸ μέσον τῶν ἀγαπητῶν του νεοφωτιστῶν ὁ ἱεραπόστολός μας δὲν θὰ εἶναι πλέον ὑποχρεωμένος νὰ ἐπανηλάβῃ τὴν μακρὰν πολυδάπανον καὶ κινδυνώδη ὁδὸν τῆς θαλάσσης. Ὁ σιδηροδρόμος θὰ τὸν λάβῃ ἐκ Παρισίων καὶ μετ' ὀλίγας μόνον ἡμέρας θὰ τὸν ἀποθέσῃ εἰς τὸ Πόρτ-Ἀρθοῦρ εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ Πεκίνου, ὅποθεν μετ' ὀλίγων ὥρῶν δρόμον θὰ ὀδηγηθῇ εἰς λιμένα τινα τῆς ἀνατολικῆς παραλίας ὅπου θὰ εὕρῃ τὸν σιδηροδρόμον πρόσφορον διὰ τὴν ἱεράν ἀποστολήν του. Τότε δὲ ἀναμιμησκόμενος ὅσα εἶδε καὶ ἐσπούδασε θὰ συμπεράνῃ ὅτι ἡ ὑλικὴ πρόοδος καταλήγει εἰς τὸ νὰ ἐξυπηρετῇ τὴν διάδοσιν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Πρὸ ἑξ αἰώνων εἰς ἔνδοξον συγγραφὴν, τὸ «Opus Majus», τὴν ὁποίαν παρουσίασεν εἰς τὸν Πάπαν Κλήμεντα τὸν Δ' ὁ Ρογῆρος Βάκων, ἐξελιπάρεῖ τὸν ὑπέρτατον Ποντίφικα, τοὺς ἱεράρχας καὶ τοὺς χριστιανοὺς πρίγκιπας ὑπὲρ τῆς σπουδῆς τῶν ἐμπορικῶν ἐπιστημῶν, καὶ μεταξὺ ἄλλων λόγων ἐπέμεινε ἐπὶ τούτου ὅτι ἡ πρόοδος τῶν ἐπιστημῶν θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν διάδοσιν καὶ τὸν θρίαμβον τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὰ ἄπιστα ἔθνη. Ἡ πρόγνωσις τοῦ φραγκισκανοῦ σοφοῦ ἐπηλήθευσε καὶ πραγματοποιεῖται σήμερον. Ἡ ὑλικὴ πρόοδος φαίνεται ὡς προετοιμάζουσα τὴν ἠθικὴν καὶ χριστιανικὴν πρόοδον. Ἐπὶ πλέον δὲ δὲν εἶναι ὁ αὐτὸς Θεὸς ὅστις ὑπέ-

βαλεν εις τον ανθρωπον, συναρμολων, τους νομους και της μιᾶς και της ἄλλης προόδου; Τι εἶναι λοιπον ὑλική πρόοδος; Ἐδωκαν πολλους ὀρισμους. Δὲν εἶναι ἡ ἐκτέλεσις τοῦ νόμου ἀπλῶς ὅστις ἐδόθη εις τον ανθρωπον τὴν ἐπομένην τῆς δημιουργίας: Αὐξάνεσθε και πληθύνεσθε και κατακυριεύσατε τῆς γῆς: Ἡ πρόοδος εἶναι ἐπίθεσις τῶν χειρῶν τοῦ ανθρωπου ἐπὶ τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως, ὅπως τὰς ὑποτάξῃ εις τὴν ὑπηρεσίαν του· ὅλαι αἱ διαδοχικαὶ ἐφευρέσεις εἶχον ὡς τέρμα τὴν ὑποδούλωσιν τῶν μὲν μετὰ τὰς δέ, τῶν διαφόρων δυνάμεων τῆς ἐμφύχου ἢ τῆς ἀψύχου φύσεως, τοῦ πυρὸς κατ' ἀρχάς, εἶτα τῶν ζώων, τῶν φυτῶν και τέλος τοῦ ἀτμοῦ, τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, και τῆς βαρύτητος, τοῦ ἤχου και τοῦ φωτός. Ἡ ὑλική πρόοδος ὀφείλει νὰ καθυποτάξῃ τὴν φύσιν ὀλόκληρον εις τον ανθρωπον. Ἡ ἠθικὴ πρόοδος, ἡ πρόοδος ἡ χριστιανικὴ, ὀφείλει νὰ ὑπαγάγῃ αὐτον τον ανθρωπον εις τον Χριστόν, ὅστις εἶναι ἡ ἀλήθεια και ἡ ἀγάπη κατὰ τὸ λόγιον τοῦ Ἀποστόλου πρὸς Κορινθίους: Πάντα γὰρ ὑμέτερα, ὑμεῖς δὲ Χριστοῦ, Χριστὸς δὲ Θεοῦ.

Τὸ νὰ ἐργάζεται λοιπον ὁ ανθρωπος και νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν πρόοδον εἶναι χριστιανικὸν ἔργον ἴσης ἀξίας, ἂν και ἐμμέσως, πρὸς τὸ ἔργον τοῦ ἐργαζομένου και μεριμνῶντος διὰ τὴν πρόοδον τῶν ἠθικῶν και θρησκευτικῶν πραγμάτων.

[Μετάφρ. ἐκ τῶν *Études Franc.* I ἀρ. 4]

ΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΙ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΚΑΙ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Ε Ν Ε Λ Λ Α Δ Ι

Ἐν Ἀθήναις ὁ κ. Κ. Κουρουγιώτης ἐκτελῶν ἀνασκαφὰς δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀνέσκαψε μέρος τῆς πλησίον τοῦ Κολωνοῦ κειμένης νεκροπόλεως, εὔρε δὲ μεταξὺ διαφόρων κτερισμάτων και μελανόμορφον «ἐπίνητρον ἢ ὄνον», τ. ἔ. εἶδος πηλίνου σκεύους, ὅπερ αἱ γυναῖκες ἐφαρμοζουσαι ἐπὶ τοῦ γόνατος ἐχρησιμοποιοῦν διὰ τὴν κατασκευὴν νημάτων. Μεγίστης ἀξίας εἶναι ἀνακάλυψις ἣτις ἐγένετο ἐν Σουνίῳ. Ἦδη κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1898 ὁ κ. Στάης κατὰ τὰς ἐκεῖ ἀνασκαφὰς αὐτοῦ ἀνεῦρε μεταξὺ ἄλλων τὰ θεμέλια μεγάλου οἰκοδομήματος, οὗ τὸ σχέδιον διαφέρει σπουδαίως τοῦ συνήθους τῶν ναῶν· τοῦτο και μόνον ἐπέτρεπε ν' ἀμφιβάλλῃ τις, ἂν ὁ γνωστὸς ἐν Σουνίῳ ναὸς ὁ φερόμενος ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Ἀθηνᾶς Σουνιάδος ἀνῆκε πράγματι τῇ θεᾷ ταύτῃ. διότι ὁ Βιτρούβιος λέγει ῥητῶς ὅτι ὁ ναὸς τῆς Σουνιάδος εἶχεν ἀσυνήθη διάταξιν. Νῦν δὲ ἀνευρέθη ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ψήφισμα, οὗ αἱ τελευταῖαι λέξεις περιέχουσι τὴν ἐντολὴν νὰ στηθῇ τὸ ψήφισμα ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ποσειδῶνος. Ὅθεν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ ναὸς ἐν ᾧ εὑρέθη και ὅστις τοσοῦτον χρόνον ἐθεωρεῖτο ὡς ἱερὸς τῆς Ἀθηνᾶς, εἶναι ὁ τοῦ Ποσειδῶνος· ἂν δὲ ὁ ἕτερος νεωστὶ ἀνακαλυφθεὶς ἀνῆκε τῇ Ἀθηνᾷ, τοῦτο θὰ ἀποδείξουσιν ἴσως νεώτεροι ἔρευναί. Ὁ κ. Legrand ἐξηκολούθησε μετ' ἐπιτυχίας τὰς ἡδὴ πρὸ ἐτῶν ἐπιχειρηθείσας ἐρεύνας του ἐν Τροιζήνι, προσδιώρισε δὲ τὸ ἀρχαῖον τεῖχος και ἀνέσκαψε τὸ ἱερὸν τοῦ Πανὸς ὡς και τινὰς ῥωμαίκοις τάφους, ἐν οἷς εὑρέθησαν διάφορα χρυσᾶ κοσμήματα.

Αἱ ἐν Θέρμῳ τῆς Αἰτωλίας ἀνασκαφαὶ αἱ ἐκτελούμεναι ὑπὸ τοῦ κ. Σωτηριάδου ἐστέρθησαν ὑπὸ νέων ἐπιτυχίων. Αἱ τελευταῖαι ἔρευναί ἀπέδειξαν ὅτι ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος ἵσταται ἐπὶ στρώματος ἀποτελουμένου ἐκ τῆς σποδοῦ μεγίστου βωμοῦ, ἐν ᾗ εὑρέθη πλῆθος κεκαυμένων ὀστῶν μεγάλων τε και μικρῶν ζώων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡμέρων, και μέγας ἀριθμὸς πίθων. Ἦδη κατὰ τὰς προγενεστέρας ἐρεύνας περίξ οἰκοδομημάτων τινος κειμένου πλησίον τοῦ ναοῦ ἐκεῖνου ἀνευρέθησαν πολλὰ

τεμάχια κοσμημάτων ἐξ ὀπτῆς γῆς, δι' ὧν ἐξωραίζετο πάλαι τὸ κτίριον· εἰς ταῦτα προσετέθησαν νῦν καὶ τινες μετόπαι πῆλιναι, ὧν μία φέρει παράστασιν τῆς Λερναϊκῆς Ὑδρας ζωηρῶς κεχρωματισμένην, ἄλλη τρεῖς γυναικείας μορφάς, δύο δὲ τεμάχια πρὸς τοῖς μικροῖς λειψάνοις τῶν παραστάσεων καὶ τὰς ἐπιγραφάς «Χάριτες» καὶ «ΕἿρις». Αἱ πολυάριθμοι ἐπιγραφαὶ ἀνήκουσιν εἰς τὸν Γ' καὶ Β' αἰῶνα π. Χ., εἶναι δὲ σχεδὸν ἅπασαι ψηφίσματα προξενείας· τινὲς περιέχουσιν ὀνόματα γνωστῶν ἐκ τῆς ἱστορίας στρατηγῶν τῆς Αἰτωλικῆς συμπολιτείας, ὡς πρὸ πάντων τοῦ Σκόπα καὶ τοῦ Δοριμάχου. Δύο ἐπιγραφαὶ εὑρεθεῖσαι ἐν τῷ στυλοβάτῃ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ἀποδεικνύουσιν ὅτι τοῦλάχιστον τὸ ἀνατολικὸν μέτωπον αὐτοῦ μετὰ τὴν καταστροφὴν ἀνεκαινίσθη ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Ε'. Ἀνευρέθη δὲ καὶ ἡ πηγὴ τοῦ ἱεροῦ περιέχουσα καὶ νῦν ἐστὶ ἄφθονον ὕδωρ. Ὁ ἴδιος κ. Σωτηριάδης κατ' ὠρθωσεν ἐπὶ τῇ βάσει ἐπιγραφῆς ἐντετειχισμένης ἐν τινὶ παρεκκλησίῳ ἐπὶ τοῦ Βλοχοῦ καλουμένου ὄρους νὰ ὀρίσῃ ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου τὴν θέσιν τῆς πόλεως τῶν Θεστιέων.

Ἐν *Κεφαλληνίᾳ* ἐνήργησεν ὁ γενικὸς ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Καββαδίας ἀνασκαφὰς περὶ τὴν Κράνην (τὴν σημερινὴν Κραναίαν), ἀνεκάλυψε δὲ ἐν τοῖς ἐκεῖ τάφοις πολλὰ μυκηναϊκῶν ἀγγείων τεμάχια, δι' ὧν λοιπὸν ὀριστικῶς ἀπεδείχθη ἐκ τίνος ἐποχῆς εἶναι. Ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Σάμης ἀνεσκάφη νῦν καὶ δευτέρα πύλη πρὸς τῇ τῷ 1883 εὑρεθείσῃ.

Αἱ ἀπὸ τοῦ 1898 ἐπιχειρηθεῖσαι ἐν *Πάρῳ* ἀνασκαφαὶ τοῦ Γερμανικοῦ Ἰνστιτούτου ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Rubensohn ἐπερατώθησαν. Τὸ Ἀσκληπιεῖον ἀνεσκάφη ὅλον, ἐμελετήθησάν δὲ καὶ τὰ τοῦ ἐν τῇ ἀκροπόλει ναοῦ καὶ ἀπεδείχθη ὅτι τὰ θεμελία αὐτοῦ μετὰ τινων μερῶν τῶν μαρμαρίνων τοίχων σφίζονται ἐπὶ τόπου, οἱ δὲ κολοσσιαῖοι λίθοι τοῦ ὑπεράνω τῆς γῆς οἰκοδομήματος ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως κτισθέντος Φραγκικοῦ πύργου. Παραπλεύρως τῶν θεμελιῶν, ἀλλ' ἐν μείζονι βάθει, εὑρέθησαν λείψανα οἴκου, ἅπερ θεωροῦνται κατὰ τὰ πολυάριθμα τεμάχια ἀγγείων μονοχρῶν καὶ ποικιλοχρῶν ὡς προϊστορικὰ τοιαῦτα ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἐξῶθεν τοῦ Φραγκικοῦ πύργου. Ἦδη πρὸ ἐτῶν εὑρέθησαν πρὸ τῆς ἀρχαίας πόλεως, πλησίον τοῦ ναοῦ τῆς Καταπολιανῆς σαρκοφάγοι τινές, ὑποδεικνύουσαι ὅτι ἐνταῦθα ὑπῆρξεν ἡ ἀρχαία νεκρόπολις· ταύτης δὲ ἀνεσκάφη τῶρα καὶ ἄλλο μέρος. Νεώτεροί τινες τάφοι περιείχον πολλὰ κτερίσματα, ὡς χρυσοῦς στεφά-

νους, ἐνώτια, δακτυλίους, ἕκαστον δὲ καὶ ἀνὰ ἓν μικρὸν νόμισμα· δυστυχῶς ὅμως ἀπεδείχθη ὅτι οἱ ἐνταφιασμοὶ οὗτοι, μεταγενεστέρως ἐποχῆς ὄντες, ἐγένοντο εἰς τὰς σαρκοφάγους καὶ τοὺς τάφους παλαιότερας ἐποχῆς οὕτως ὥστε ἐπήνεγκον τὴν καταστροφὴν τῶν μνημείων ταύτης. Ἐν τούτοις εὑρέθη τὸ ὑλικὸν πρὸς ἀναπαράστασιν τινων ἐπιτυμβίων τῆς καλῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς, ὧν ἐν μάλιστα ἠδυνήθη ἐν μέρει νὰ ἀνοικοδομηθῇ. Ταῦτα δεικνύουσι τύπον ἄγνωστον μέχρι τοῦδε ἐν Ἑλλάδι. Ἡ στέγη τῆς σαρκοφάγου μιμεῖται ἀκριβῶς τὴν στέγην ναοῦ, φέρει δ' ἐν τῷ μέσῳ ἐπίθημα ἐφ' οὗ τὸ πάλαι ἴσως ἴστατο τὸ ἀπείκασμα τοῦ ἀποθανόντος. Τὴν αὐτὴν ἐρμηνείαν ἐξήνεγκεν ἤδη ὁ Ρῶς προκειμένου περὶ σκεπασμάτων σαρκοφάγων εὑρεθέντων ἐν Ῥηναίᾳ· ἀδελφὸν ὅμως εἶναι ἂν τὰ μνημεῖα ταῦτα ὁμοιάζον καὶ κατὰ τὰ ἄλλα πρὸς τὰ ἐν Πάρῳ. Αἱ τῆς Πάρου σαρκοφάγοι ἴσαντο πάντως ἐπὶ βάρους ἔχοντος ὕψος μέτρων τινῶν. Τὰ ἀνάγλυφα καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ αἵτινες κοσμοῦσι νῦν αὐτάς, προφανῶς προσετέθησαν κατὰ τὴν μεταγενεστέρην χρῆσιν αὐτῶν. Τέλος ἀνεκαλύφθη καὶ ἀνεσκάφη ἐπὶ τινος λόφου, ἀπέναντι τῆς σημερινῆς πόλεως κειμένου, ἱερὸν ἐν ᾧ κατὰ τὰς ἐπὶ τόπου εὑρεθείσας ἀναθηματικὰς ἐπιγραφὰς ἐλατρεύοντο ἡ Ἀρτεμις Δηλὴ καὶ ἡ Ἀθηνᾶ Κυνηθία, ὥστε πιθανῶς πᾶσαι αἱ τῆς Δήλου θεότητες. Εἶναι δὲ τετράγωνον τέμενος μετὰ ναοῦ, βωμῶν τινων καὶ ἄλλων κτιρίων, δυστυχῶς ἐν οἰκτρᾷ καταστάσει. Τῶν ἀναθημάτων ἀνευρέθησαν πολλὰ λείψανα, χαλκὰ ψέλλια καὶ ἄλλα, ἀντικείμενα ἐξ ὀπτῆς γῆς, τεμάχια ἀγγείων διαφορωτάτων ρυθμῶν, ὡς καὶ τινὰ ἀγαλμάτια ἐξ αἰγυπτιακῆς φαγεντιανῆς.

Ἐν *Θήβῃ* ἐξηκολούθησεν ὁ βαρῶνος Hilfer ἀνασκάπτων τὴν ἀρχαίαν ἐπὶ τοῦ Μέσα-βουνοῦ πόλιν, ἠγάγε δ' εἰς φῶς πλησίον τῆς Στοᾶς Βασιλικῆς ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς λείψανα διαφόρων κτιρίων καὶ ὀλίγον κατωτέρω τὸ θέατρον· τοῦτο εἶναι τετράγωνον, ἔχει δὲ σκηνὴν ὑψηλὴν ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις κατασκευασθεῖσαν, καὶ ἑκοσμείτο βραδύτερον δι' ἀνδριάντων τῶν γονέων τοῦ Καλιγούλα καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, ὡς καὶ τοῦ Βεσπασιανοῦ· μία κεφαλὴ εὑρεθεῖσα ἐκεῖ φαίνεται ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν Ἀγριππίναν ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς Ἐστίας Βουλαίας. Εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος ἔνθα καὶ ἄλλοτε ἀνεκαλύφθησαν ἐν τῷ βράχῳ αἱ θέσεις ἀναθημάτων εἰς τοὺς Διοσκούρους, τὴν Ἐκάτην, τὸν Πρίαπον, ὀφειλομένων εἰς Ἀρτεμιδωρον τὸν Περγαῖον, υἱὸν τοῦ Ἀπολλωνίου, ἀνευρέθησαν κατὰ τὰς τελευταίας ἀνασκαφὰς καὶ ἄλλαι πολλαὶ τοῦ αὐτοῦ Ἀρτεμιδώρου, τινὲς μετὰ στίχων ἢ καὶ δι' ἀναγλύφων κεκοσμημέναι. Μεταξὺ αὐτῶν ἀναφέρονται

βωμὸς τῆς Ὀμοιοῦς, τῶν θεοτήτων τῆς Σαμοθράκης, Τύχη, κατακείμενος λέων ἀνατεθείς « Ἀπόλλωνι Στεφανηφόρῳ », βωμὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς μετ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Ποσειδῶνος μετὰ δελφίνοσ· τέλος δὲ ἀνεκαλύφθη καὶ τὸ ἄγαλμα αὐτοῦ τοῦ Ἀρτεμειδώρου ἐξ αὐτοῦ τοῦ βράχου λελαξευμένον, πάντα ὅμως ταῦτα οὐχὶ πολὺ λεπτῆς ἐργασίας. Πλησίον τοῦ Ἀκρωτηρίου παρὰ τὸν ναὸν τῆς Παναγίας Ποταμιωτίσσης ἀνηρέυνησεν ὁ κ. Zahn προϊστορικοὺς οἴκους καὶ εὔρεν ὠραία τινα ἀγγεῖα, ἔξοχα δείγματα τῆς Θηραϊκῆς κεραμικῆς.

Ἰδιαιτέρας μνείας ἄξια εἶναι καὶ τὰ εὐρήματα ἅπερ ὀφείλονται εἰς τὰς ἐν Θεσσαλίᾳ πλησίον τῆς Ἀγυῖας (παρὰ τὴν Μαρμαρίαννην) ἀνασκαφὰς τοῦ κ. Τσουντα. Ἐπὶ τοῦ λόφου, ἔνθα ἄλλοτε ὁ κ. Λεονάρδος εἶχεν ἀνακαλύψει δύο θολωτοὺς τάφους, εὐρέθησαν νῦν ἕτεροι δύο περιέχοντες πολλὰ πηλῖνα ἀγγεῖα γεωμετρικοῦ ρυθμοῦ καὶ διάφορα κοσμηματα, ἐν δὲ τῷ ἐτέρῳ ὑπῆρχε καὶ σκελετὸς καὶ πλῆθος ψήφων ἐξ ὑαλώδους μάζης. Οἱ τάφοι οὗτοι ἔχουσι μὲν τὸ σχῆμα τῶν μωσαϊκῶν θολωτῶν τάφων, ἀλλ' εἶναι μικροὶ καὶ κακότιστοι. Ὁ λόφος ἐφ' οὗ κείνται ἀποτελεῖται σχεδὸν ὅλος ἐξ ἐρείπιων συνοικισμοῦ ἀρχαιότερου ἢ αὐτοὶ οἱ τάφοι, εὐρέθησαν δ' εἰς τὰ ἐρείπια πολλὰ τεμάχια πηλίνων ἀγγείων ἀνευ χρώματος καὶ κοσμημάτων, ὀλίγιστα δὲ γραπτὰ, καὶ πρὸς τούτοις ὅστις ζῶων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τινα κατεργασμένα ἵνα χρησιμεύωσιν, ὡς φαίνεται, ὡς ἐργαλεῖα, τέλος λίθινα ἐργαλεῖα καὶ σίτος ἀπνηθρακωμένος. Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν μετάλλινον ἀνεκαλύφθη ἀντικείμενον, εἰκάζεται ὅτι ὁ συνοικισμὸς οὗτος ἀνάγεται εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους. Ἡ ἐπίχλωσις ἦν ἀποτελοῦσα τὰ ἐρείπια, εἶναι ἀρκετοῦ ὕψους, διότι ὁ κ. Τσουντας σκάψας μέχρι βάθους 6 μέτρων δὲν εὔρεν ἀκόμη τὸν φυσικὸν βράχον.

Ἡ ἱστορία τῆς Ἐρετριακῆς κεραμικῆς διαφωτίζεται σπουδαίως διὰ τῆς ἀνευρέσεως πολλῶν ἀρχαίων ἀμφορέων, γενομένης κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ κ. Κουρουγιώτου ἐκτελεσθείσας ἐν Ἐρεμίᾳ ἀνασκαφὰς. Πλησίον τῆς πόλεως ταύτης εὐρέθη ἐν ἀγρῷ καὶ μαρμαρίνον ἀνάγλυφον καλῆς τέχνης, παριστὰν Ἀπόλλωνα, Λητώ καὶ Ἄρτεμιν.

[Ἐκ τῶν Mitth. d. K. D. Arch. Instituts T. XXIV, τ. 3]

ΤΑ ΤΩΝ ΒΑΥΑΡΩΝ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1826—1829

ΕΚ ΤΩΝ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΒΑΥΑΡΟΥ ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ

ΚΑΡΟΛΟΥ ΒΑΡΩΝΟΥ ΑΪΔΕΚ¹

Τῆ 5 Δεκεμβρίου 1826 (ἔ. ν.) περὶ λύχνων ἀφὰς εἰσεπλεύσαμεν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ναυπλίου καὶ τὸ πλοῖον « Πήγασος » ἠγκυροβόλησε παρὰ φρεγάτταν μόλις ἐκεῖ ἀφικομένην, τὴν ὕστερον ὀνομασθεῖσαν Ἑλλάδα.

Ὡς δὲ ἤτο ἡ παραμονὴ τῆς 38^{ης} ἐπετείου τῶν γενεθλίων μου, ἐθεώρησα ὡς καλὸν οἰωνὸν ὅτι ἔφθασα κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν καὶ συγχρόνως μετὰ ὠραίας φρεγάττας ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον προσδοκωμένης. Μετὰ τὰ πολλὰ δυσάρεστα τοῦ πλοῦ καὶ τὰς πολλὰς ταραχὰς ἐκοιμήθημεν ἡσύχως κατὰ τὸ τέρμα τοῦ ταξιδίου ἡμῶν. Τὴν ἐπαύριον ἐνωρίς ἦλθεν ὁ λιμενάρχης, ὅπως ἐπιθεωρήσῃ τὸ ἡμέτερον πλοῖον, οἱ δὲ

¹ Ὁ Κάρολος Γουλιέλμος βαρῶνος Ἄϊδεκ (v. Heideck ἢ Heidegger) γεννηθεὶς τῆ 6 Δεκεμβρίου 1787 ἐν Saarlben τῆς Λοθαριγγίας, ἐπεσκέφθη ἀπὸ τοῦ 1801 ἕως τοῦ 1805 τὴν Στρατιωτικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Μονάχου, τὴν σημερινὴν Βαυαρικὴν Σχολὴν τῶν Εὐελπίδων. Τῆ 6 Σεπτεμ. τοῦ αὐτοῦ ἔτους γενόμενος ἀνθυπολοχαγὸς, μετ' οὐ πολὺ δὲ τῆ 31 Δεκεμβρ. 1806 ὑπολοχαγὸς ἐν τῷ πρώτῳ συντάγματι τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῆ 10 Ἰουνίου 1810 λοχαγὸς τῶν γενικῶν ἐπιτελῶν, μετέσχεν ἐν τῷ μεταξὺ τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ 1805, 1807 καὶ 1809 κατὰ τῆς Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας, καὶ μετέβη εἰς Ἰσπανίαν καὶ Πορτογαλίαν ὡς ἐθελοντῆς τῷ 1810 προσκολληθεὶς τῷ Γάλλῳ στρατηγῷ κόμητι Drouet d'Erlon μετὰ τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ, μετὰ δὲ τὴν ἐπάνοδόν του παρευρέθη ἐν τοῖς πολέμοις ὑπὲρ τῆς Γερμανικῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ 1813 μέχρι τοῦ 1815 ὡς ταγματάρχης τῶν γενικῶν ἐπιτελῶν καὶ ἀπὸ τῆς 1 Ἀπριλίου 1815 ὡς δεῦτερος ὑπαπιστῆς τοῦ στρατάρχου Πρίγκηπος Wrede. Συνώδευσεν δὲ τὸν διάδοχον τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκον τῷ 1814 εἰς Λονδίνον, ὅπουθεν μετέβη εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Βιέννης καὶ ὕστερον πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ὄρων τῆς δευτέρας συνθήκης τῶν Περσίων τοῦ 1815 ὡς ἐπίτροπος τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς εἰς Σαλτσבוῦργον. Πολὺ δὲ ὕστερον τῆ 27 Μαΐου 1824 προαχθεὶς εἰς

Ἰδραῖοι ναῦται, οἵτινες ἔφερον αὐτὸν διὰ λέμβου μέχρι τοῦ πλοίου ἡμῶν, ἀνερριχθήσαν ἄνευ σχοινίου καὶ κλίμακος ὡς γαλαὶ ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ πλοίου, ἐκάθισαν ἐπὶ τοῦ δρυφάκτου ἔχοντες τὸν ἓνα πόδα ἐπὶ τοῦ ἄλλου καὶ τότε ἤρχισεν ἡ ἐρωταπόκρισις καὶ ἡ φλυαρία, διότι ἕκαστος διηγείτο εἰς τοὺς νεωστὶ ἀφικομένους συντρόφους ὅ,τι ἐγίνωσκε καὶ ἤκουσε, καὶ ἐζήτουν νὰ μάθωσι τί ἐσήμαινεν ἡ ἐμφάνισις ἡμῶν· φαίνεται δὲ ὅτι πολλὰ ἀντηλλάγησαν ψευδολογίαι, διότι ὕστερον ἐπληροφωρήθημεν, ὅτι ἡ φήμη περὶ ἀναμενομένων 30 χιλ. Βαυαρῶν ὧν ἡμεῖς ἐλέγετο ὅτι εἴμεθα οἱ πρόδρομοι, διεδόθη ἀπ' αὐτοῦ τοῦ καταστρώμα-

ἀντισυνταγματάρχην ἐν τῷ Ἐπιτελείῳ τῆς Γενικῆς Ἐπιμελητείας, μετέβη εἰς Ἑλλάδα τῇ ἐντολῇ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου τοῦ Α' τῇ 26 Σεπτ. 1826 ὡς φιλέλλην ἐπ' ἀδεία. Ἠκολούθει δὲ ὁ Αἰδεκ ὑπὸ τοῦ λοχαγοῦ Θεοδώρου Hügler, τῶν ὑπολοχαγῶν Φιλίππου Schönhammer, Καρόλου Krazeisen, Ἀντωνίου Schilcher, Ἰωσήφ βαρώνου v. Asch, ἔτι δὲ ὑπὸ τοῦ λοχαγοῦ Φρειδερίκου Schnizlein καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ ἱατροῦ Δ^{ος} Σεβαστιανοῦ Schreiner, ἐχόντων ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτῶν τοὺς λογίους Σίμωνα Münzing, Στέφανον Gort, Σίμωνα Wild καὶ Ἰωάννην Madler, πρὸς δὲ τὸν δεκανέα Ἰωάννην Gürtlein, τὸν πυροβολητὴν Γουσταῦν Ruepprecht καὶ τὸν λογίαν Meyer. Ἐκ τούτων ὁ βαρῶνος v. Asch, ἀσθενήσας καθ' ὁδόν, ἔμεινε διὰ τοῦτο ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἐπανῆλθε κατὰ μῆνα Νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς Μόναχον.

Ὁ Αἰδεκ ἔλαβε κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1827 μέρος ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πολιορκουμένης Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ κατέστρεψεν ὡς ἀρχηγὸς μετὰ τοῦ στολίσκου αὐτοῦ τὰς ἀποθήκας τῶν Τούρκων ἐν τῷ πορθμῷ τοῦ Εὐρίπου. Ἐγένετο δὲ τῷ 1828 φρούραρχος τοῦ Ναυπλίου καὶ εὐθὺς κατόπιν στρατιωτικὸς διοικητὴς τοῦ Ἄργους. Ἐν τούτοις κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος κατέλιπε τὴν Ἑλλάδα ἕνεκα λόγων ὑγείας μετὰ τῶν ὑπολοίπων συντρόφων αὐτοῦ (ἐκτὸς τοῦ Schilcher, ὅστις ἀπέθανεν ἐν γῇ ἄλλοτρίᾳ τῆς γενετέρας) τῇ 23 Αὐγούστου, τῶν ἄλλων ἀξιωματικῶν μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς ὑπαξιωματικῶν καὶ τοῦ στρατ. ἱατροῦ ἤδη ἀναχωρησάντων ἐξ Ἑλλάδος μετὰ τὴν πάροδον τῆς ἀδείας αὐτῶν.

Ὁ Αἰδεκ ὀνομάσθη τῇ 21 Μαΐου 1829 συνταγματάρχης ἐν τῷ Γενικῷ Ἐπιτελείῳ, μετὰ δὲ ἐν ἔτος συνταγματάρχης ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ἀπηλλάγη τῆς ὑπηρεσίας του παρὰ τῷ πρίγκηπι Wrede ὡς ὑπασπιστής. Πάλιν ὅμως ἡ ἐκλογή τοῦ βασιλοπαιδὸς Ὁθωνοῦ τῆς Βαυαρίας ὡς βασιλέως τῆς Ἑλλάδος ἔμελλε νὰ ὀδηγήσῃ ἕως Ἑλλάδα τὸν Αἰδεκ διορισθέντα ἤδη τῇ 23 Ἰουλίου 1832 κα προαχθέντα συγγρόνου εἰς ὑποστράτηγον ὡς μέλος τῆς Ἀντιβασιλείας κατὰ τὴν ἀνηλικιότητα τοῦ Ὁθωνοῦ. Ἐν ταύτῃ τῇ θέσει παρέμεινε μέχρι τῆς 20/1 Ἰουνίου 1835, ἡμέρας τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ Ὁθωνοῦ, ἐπανελθὼν δ' εἰς Βαυαρίαν, ἐνθα ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος ἀνύψωσεν αὐτὸν ὕστερον τῇ 19 Φεβρ. 1844 εἰς τὸν

τος τοῦ Πηγᾶσου. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἡ φρεγάττα ἀνεπέτασε τὴν Ἀμερικανικὴν αὐτῆς σημαίαν καὶ ἐχαιρέτισε τὴν πόλιν, ἧς τὰ φρούρια καὶ οἱ προμαχώνες ἀναπαέδωκαν βροντοφῶνως τὸν χαιρετισμόν, ὕστερον δὲ καὶ ὁ ἡμέτερος Πηγᾶσος διὰ τῶν εὐτελῶν αὐτοῦ πυροβόλων ἔρριψε τὰς 21 βολὰς. Ὅτε δὲ ἀνεχώρησεν ὁ λιμενάρχης καὶ ἐλάβομεν τὴν ἀδειαν τῆς ἐλευθέρας συγκοινωνίας, δὲν ἡμελήσαμεν νὰ ἐνδυσθῶμεν ἐπίσημον στολὴν καὶ νὰ ἐξεέλθωμεν εἰς τὴν ἀκτὴν, ὅπου συννητήθημεν μετὰ πυκνοῦ ρυπαροῦ ὄχλου, δι' οὗ ὅμως μετ' ὀλίγον ὁ καπετὰν Δούκας μετὰ τῆς πλουσίας ἄλβανικῆς ἐνδυμασίας του καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ 8—10 παλληκαρίων ἤνοιξε δι' ἡμᾶς τόπον καὶ προσαγορεύσας ἐν καλῇ Γαλλικῇ ὠδήγησεν ἡμᾶς εἰς τὸ κατάστημα τῆς Δημογεροντίας, ὅπου οἱ Δημογέροντες συνθηροισμένοι ὑποδέχθησαν ἡμᾶς μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης. Ἐκεῖ δ' ἐμάθομεν ὅτι ἡ Κυβέρνησις διέτρεβεν ἐν Αἰγίνῃ, διὰ τὸν φόβον τῶν ἐν Ναυπλίῳ κομμμάτων.

Ἐν τοσοῦτῳ ἐξευρέθη δι' ἡμᾶς κατάλυμα ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἀπόντος πρῶην Ὀλλανδοῦ προξένου κυρίου Ὀριγῶνη, ὅπου παρευθὺς ἐγκατέστημεν καὶ ἐτοποθετήθησαν τὰ ἀχύρινα στρώματα καὶ τινὰ κακὰ ἔπιπλα,

βαθμῶν τοῦ βαρῶνου, διετέλεσεν εἰσηγητὴς ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Στρατιωτικῶν, ἀκριβῶς μετὰ ἐν ἔτος γενόμενος ἀντιστράτηγος, ἀπεστρατεύθη τῇ 22 Φεβρ. 1855. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν ὡς πρόεδρος τοῦ γενικοῦ στρατοδικείου, ἀπέθανε τῇ 9/21 Φεβρ. 1861 ἐν Μονάχῳ.

Ὁ Αἰδεκ διεκρίθη καὶ ὡς καλλιτέχνης, ἐπιδοθεὶς ἀπὸ τοῦ 1816 εἰς τὴν μελέτην τῆς ζωγραφικῆς καὶ γράψας κυρίως πίνακας πολεμικῶν ὑποθέσεων, βωπογραφίας καὶ τοπιογραφίας εὐρισκομένας ἐν τοῖς μουσείοις καὶ ταῖς συλλογαῖς τοῦ Βερολίνου, Μονάχου, Λιψίας, Καρλσρούης καὶ Πετροπόλεως. Τέλος δὲ διέπρεψε καὶ πολυειδῶς ὡς στρατιωτικὸς συγγραφεὺς, αἱ δὲ διατριβαὶ αὐτοῦ ἐτυπώθησαν τὸ πλεῖστον ἐν τῇ Βαυαρικῇ στρατιωτικῇ ἐφημερίδι τῇ ἐκδιδομένῃ ἀπὸ τοῦ 1840—1847 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀρχεῖον διὰ τοὺς Ἀξιωματικούς παντὸς ὄπλου». Εἰς δὲ τὴν δημοσίευσιν τῶν παρουσῶν σημειώσεων (ἃς ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 1826, ὕστερον δὲ συνεπλήρωσε) δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκατατεθῇ ἐκ σεβασμοῦ ὡς φαίνεται πρὸς τοὺς συγγρόνους αὐτῷ. Σήμερον δ' ὅμως (τῷ 1897) καὶ ἰδίως κατὰ τὰς παρούσας περιπλοκάς ἐν Ἀνατολῇ ἴσως τὰ τοσοῦτον διδακτικὰ ἅμα καὶ στρατιωτικὰ ἀπομνημονεῦματα θέλουσιν ἀναγνωσθῆ μετ' ἰδιάζοντος ἐνδιαφέροντος. Ἡ πιστότης τοῦ πρωτοτύπου ἐτηρήθη μετὰ μεγίστης προσοχῆς, μόνον δὲ ὅπου ἐπεβάλλετο τοῦτο, ἐμετριάσθη ἡ τραχύτης τοῦ φραστικοῦ ὕφους. Σ. Ἐ.

Ταῦτα δὲ τὰ ἀπομνημονεῦματα μεταφράζοντες ὅσον οἶόν τε πιστῶς δημοσιεύομεν ἐνταῦθα ἄνευ σχολίων. Πρὸς περὶ τοῦ ἀνδρὸς καὶ Λεξικῶν Ἐγκυκλοπαιδικόν, ἐν λ. Αἰδεκ. Σ. Μ.

περιοριζόμενα εἰς τραπέζας καὶ θρανία. Οἱ Δημογέροντες ἐπεμψαν ἡμῖν ὄλως πατριαρχικῶς ὡς ξένια 12 λευκοὺς ἄρτους καὶ 6 ἄρνια.

Ἡ ἐντύπωσις ἦν προυξένησαν ἡμῖν ἢ τε πόλις καὶ οἱ κάτοικοι δὲν ἦτο βεβαίως εὐάρεστος· μεταξύ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως καὶ τοῦ λιμένος, ἐνθα σήμερον ἀνεπτύχθη ὠραία καὶ εὐρύχωρος παράλιος πόλις, οὐδὲν ἄλλο τότε ὑπῆρχεν ἐκτὸς τοῦ ἐπὶ πασσάλων ἄνωθεν τῆς θαλάσσης ἐκτισμένου τελωνείου, ἐκκλησίας τινὸς ἄρτι κτιζομένης, τῆς οἰκίας ἐν ἣ ἐμελλομεν νὰ κατοικήσωμεν καὶ τινων ἄλλων κατρησιπωμένων οἰκοδομημάτων ἐν οἷς καὶ χανίου, εἰμὴ πλήθος καλυβίων κειμένων ἐν ῥύμφῃ καὶ βορβόρφῃ, ἀχυροστεγῶν καὶ ἐχόντων σχῆμα κεφαλῶν σακχάρως, ὅπου φυγάδες οἰκογένεια εὕρισκον νοσηράν, ἀηδῆ καὶ στενόχωρον σκέπην. Ἐκεῖ ἔβλεπέ τις γυναῖκα περιβεβλημένης διὰ τουρκικῶν σαλίων καὶ μετ' ἄλλων στολισμάτων νὰ κάθηνται ἐπὶ τεμαχίων ταπήτων ἐξηπλωμένων ἐπὶ τοῦ ῥυπαροῦ λιθοστρώτου, περιστοιχιζόμεναι ὑπὸ παιδίων, αἰγῶν, ὀρνιθίων καὶ οἰκιακῶν σκευῶν, ἐνῶ ἐν τῷ ὀπισθίῳ μέρει τῆς καλύβης γραῖα Αἰθίοπις ἐμαγεύρευεν ἐπὶ τῆς καπνιζούσης ἐστίας εὐτελὲς φαγητόν. Οἱ δὲ ἄνδρες εὕρισκοντο ἐν μέρει ἐν τῷ στρατῷ, ἐν μέρει δ' ἦσαν διεσκορπισμένοι ἀνά τὰ καφεῖα ἢ τὰς πλατείας τῆς πόλεως.

Φθάσαντες διὰ τῆς στενῆς θαλασσίας πύλης εἰς τὴν πόλιν, εὕρομεν βόρβορον μέχρι σφυρῶν ἀνυψούμενον κατὰ τὰς ὁδοὺς, καταρρεούσας οἰκίας καὶ πλήθος σωρῶν κοπρίας καὶ βορβόρου ἐπὶ τῶν ὁποίων χοῖροι, ῥυπαροὶ Αἰθίοπες καὶ ῥακένδυτα παιδία διητῶντο.

Αἱ ἔτι σωζόμεναι τουρκικαὶ οἰκίαι ἦσαν ἐν κακῇ καταστάσει καὶ ἐφαίνοντο δι' ἡμᾶς τοὺς Εὐρωπαίους τοσοῦτον ἀπειλητικώτεροι, καθ' ὅσον τὰ ἀνώτερα πατώματα ἐξετείνοντο πρὸς τὴν ὁδὸν περισσότερον τῶν κατωτέρων, στηριζόμενα μόνον ἐπὶ ξυλίνων πασσάλων λοξῶς ἀνεχόντων ἀπὸ τοῦ κάτω μέρους τοῦ τοίχου, ἢ δὲ ὁδὸς εἶχε πλάτος 30 ποδῶν, ἐνῶ τὸ δεῦτερον ἢ τὸ τρίτον πάτωμα οἰκίας τινὸς ἀπέειχεν ἀπὸ τοῦ ἀντικρῦ αὐτοῦ εὕρισκομένου πατώματος τῆς ἀπέναντι οἰκίας μόνον 6—8 πόδας· τὰ φύλλα τῶν ἐν μέρει ὄλως κενῶν, ἐν μέρει δὲ διὰ τεμαχίων χάρτου κεκολλημένων ὑέλωμάτων τῶν παραθύρων ἦσαν πολλαχοῦ τεθραυσμένα ἢ ἐκρέμαντο ἐπὶ ἐνὸς μόνον στροφέως· τὸ κονίαμα ἐπὶ τοῦ σκελετοῦ τῆς οἰκίας τοῦ κακῶς διὰ πλίνθων πεφραγμένου εἶχεν ἐν μέρει καταπέσει, αἱ στέγαι αἱ διὰ τεθραυσμένων κεράμων ἢ παλαιῶν σανίδων γλίσχως διωρθωμένοι μόνον εἰς ὀλίγα μέρη ἀπέτρεπον τὴν διόδον τῆς βροχῆς καὶ πᾶσαι αἱ οἰκίαι αὗται ἦσαν ἀσφυκτικῶς πεπληρωμένα

ἀνθρώπων, οἵτινες ὡς ἐκ τοῦ πολέμου ἢ διὰ παντοειδεῖς σκοποὺς συνέρευσαν ἐντὸς τοῦ τέως μόνον ὑπὸ Τούρκων κατοικοιμένου Ναυπλίου. Τότε δὲ ἴσως 20—25000 ἀνθρώπων ἐν ταύτῃ τῇ πόλει συνεσωρεύθησαν. Ἐν δὲ καιρῷ πείνης καὶ ἐνδείας, ἐν μέσῳ ἄκρας ἀκαθαρσίας καὶ τοσοῦτον μεγάλου πληθυσμοῦ, ἡ θνησιμότης ἦτο μεγάλη, καὶ ἡμέρα δὲν παρήρχετο καθ' ἣν νὰ μὴν ἐκφέρωνται 15—20 νεκροὶ ἐν ἀνοικτῷ φερέτρῳ καὶ ἀκαλύπτῳ κεφαλῇ κατὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθιμον διὰ τῶν ὁδῶν.

Ἡ ὄχυρά πόλις Ναύπλιον σύγκειται 1) ἐκ τῆς κάτω πόλεως, 2) τῆς ὠχυρωμένης νησίδος Μπουρτζι, 3) τοῦ φρουρίου Ἴτς Καλέ μετὰ τῶν τριῶν αὐτοῦ ἐξαρτημάτων καὶ 4) ἐκ τοῦ φρουρίου Παλαμηδίου μετὰ τῶν μεμονωμένων ὠραίων Βενετικῶν ὄχυρωμάτων.

Τὰ ὄχυρώματα τῆς πόλεως πρὸς τὴν θάλασσαν συνίστανται ἐκ τεῖχους λογάδων λίθων, ὅπερ ἀκανονίστως κατὰ τὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς ἐκτείνεται καὶ προφυλάσσεται ὑπὸ τινων πύργων, παρὰ δὲ τὸ τελωνεῖον κεῖται χθαμαλὴ πυρβολαρχία διὰ 4—5 τηλεβόλα, ὅπισθεν λιθίνων ἐπίσης προπετασμάτων. Γοργυρωτὸν δὲ πρόχωμα, οὐτινος ὁ θόλος νῦν χρησιμεύει ὡς εὐρύχωρος δεξαμενὴ, κεῖται σχεδὸν ἐν τῷ μέσῳ τῆς γραμμῆς τοῦ τείχους ἐπὶ τούτου τοῦ μέρους. Δὲν φέρει ὁμως πυροβόλον τι οὐδὲ ἔχει προπέτασμα. Τὸ ὕδωρ τῆς δεξαμενῆς ταύτης δύναται καὶ πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης νὰ ἐκρεύσῃ διὰ στροφιγγῶν, διὰ τοῦτο δὲ πολλὰ πλοῖα ἐλάμβανον ἐκεῖθεν τὴν προμήθειαν ὕδατος. Ἡ δεξαμενὴ αὕτη ὑδρεύεται ἤττον ἐκ τῆς βροχῆς ἢ ἐκ τοῦ εἰς αὐτὴν καταλήγοντος ὑδραγωγείου, ὅπερ ἐκ τοῦ χωρίου Ἀρείας φέρει καλὸν καὶ ὑγιεινὸν ὕδωρ ἀπὸ $\frac{3}{4}$ τῆς ὥρας ἀπόστασιν, καὶ οὕτω λίαν ταχέως ἀναπληροῦται τὸ ἐκρέον. Κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς ξηρᾶς προφυλάττει τάφρος ἰκανῶς βαθεῖα καὶ πλατεῖα τὸ κατὰ τὸν ἰταλικὸν τρόπον κατεσκευασμένον καὶ μετὰ προμαχῶνων μέτωπον τοῦ ἐρύματος, ὅπερ ἔχει μεταπύργιον πρὸς τὰ ἔξω τετμημένον. Ἐκεῖ ὅπου ἡ τάφρος λήγει πρὸς τὴν θάλασσαν συρρέει ὕδωρ, ὅπερ ὁμως κατὰ τὴν θέσιν τῆς γεφύρας μεταβάλλεται εἰς τέλμα. Κάτωθεν τοῦ προνοῦς πρὸ τῆς τάφρου κεῖται στοὰ ὑπονόμου. Ἄνωθεν τῆς γεφύρας ὁ πυθμὴν τῆς τάφρου εἶναι ξηρὸς, ὁ δὲ κρημνὸς ὡς καὶ ὁ ἀντίκρημνος εἶναι ἐντὸς βράχων λελατομημένοι, ὧν ἄνωθεν ὑψοῦται προασπίζων ὁ δεξιὸς προμαχῶν μετὰ τριπλῆς πλαγίας πυρβολαρχίας. Ὀλόκληρον τὸ μέτωπον τοῦτο εἶναι ὡσαύτως ἐν τῷ βράχῳ λελατομημένον καὶ σύγκειται ἐξ ἰσχυροῦ τειχίσματος λογάδων λίθων, τὰ δὲ πλαίσια τῶν κροσσῶν εἶναι ἐκ πλίνθων, μετὰ χύματος

πεπληρωμένα καὶ κεκαλυμμένα καὶ ἔξωθεν ἐστρογγυλευμένα. Τὸ πάχος τοῦ προπετάσματος καθ' ὅσον εἶναι ἐκτεθειμένον εἰς ἐχθρικός πυροβολαρχίας ἀνέρχεται εἰς 18—20 πόδας, τὸ δὲ πλάτος τῆς ἐπιτειχίου ὁδοῦ εἰς 24 πόδας.

Ὁ ἀριστερὸς προμαχῶν κεῖται πολὺ βαθύτερον ἢ ὁ ἄνω δεξιός, πρὸς τὴν διεύθυνσιν δὲ ταύτην κλίνουσιν ἐπίσης καὶ τὸ τεῖχος καὶ ἡ ὁδὸς αὐτοῦ. Καίτοι δὲ ὀνομάζεται προμαχῶν τῆς ξηρᾶς, διότι ἔχει ἐστραμμένον τὸ πρόσωπον πρὸς ταύτην, οὐχ ἥττον περιβρέχεται ἐντελῶς ὑπὸ τῆς θαλάσσης· περιέχει καλὰ τινὰ οἰκοδομήματα ἅτινα χρησιμεύουσιν ὡς ἀποθῆκαι πυρίτιδος καὶ συνέχεται μετὰ τοῦ τεύχους τῆς πόλεως πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης. Κάτωθεν τοῦ προμαχῶνος τούτου καὶ ἐντελῶς ὑπὸ τῆς θαλάσσης περιβαλλόμενος κεῖται ὁ λεγόμενος προμαχῶν τῆς θαλάσσης, οὗτινος ἡ μεγίστη πρόσσις ἐπικρατεῖ τῆς ξηρᾶς καὶ προσπίζει τὴν πρὸς τὴν θάλασσαν ἐστραμμένην πλευρὰν τοῦ προμαχῶνος τῆς ξηρᾶς. Ἡ πρόσσις αὕτη εἶναι κατεσκευασμένη γοργυροειδῶς καὶ ἐφωδιασμένη διὰ τυφεκηθρῶν, ἔχουσῶν τὴν μνησθεῖσαν διεύθυνσιν. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ προμαχῶνος τούτου ὑπῆρχε χορτοβολῶν χρησιμεύων ὡς ὀπλοστάσιον, ὅπου ἐν ἀπιστεύτῳ ἀκαταστασίᾳ παρερριμμένα συνσωρεύοντο παντοειδεῖς συσκευαὶ καὶ πυροβολικὰ ἀντικείμενα, τὸ δὲ ἔδαφος τοῦ προμαχῶνος καὶ τοῦ ὀπλοστασίου ἦτο τοσοῦτον βαθύ, ὥστε, ὅταν ἰσχυρὸς νότος ἀνύσῃ ἐντὸς τοῦ κόλπου τὴν θάλασσαν πρὸς τὴν ξηρὰν, τὰ ὕδατα διὰ μέσου τοῦ ἔδαφους ἀνέβλυζον καὶ ἐπλημμύρει τοῦτο μέχρι ὕψους ἑνὸς ποδός. Τὸ μέτωπον τοῦτο πρὸς τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς ἦτο ὀπλισμένον διὰ βαρέων κατὰ μέγα μέρος μεταλλίνων Βενετικῆς κατασκευῆς τηλεβόλων τῶν 36 λιτρῶν, οἱ δὲ κιλιθάντες αὐτῶν ἤλεγχον ἄτεχνον τουρκικὴν κατασκευὴν, ἀποτελούμενοι ἐκ χονδρῶς κατεργασμένων σιδηρῶν ἀξόνων μετὰ τροχῶν ἐξ ἑνὸς τεμαχίου ξύλου δισκοειδῶς κεκομμένου καὶ διὰ σιδήρου περικεκαλυμμένου. Αἱ βάσεις τῶν ὑποστατῶν ἦσαν λιθόστρωτοι, κατὰ πᾶσαν δὲ τὴν ἐπιτειχίου ὁδὸν ἐφύοντο ὀνάκανθαι ὕψους ἀνθρώπου καὶ παράσιτα χόρτα, τὰ δὲ μεταξὺ τῶν κιλιθάντων εἶχον ἴσως ἤδη οἱ Τοῦρκοι, ἀλλὰ πάντως οἱ Ἕλληνες χρησιμοποίησε ὡς ἀποχωρητήρια, τοσοῦτον ὥστε ἂν δὲν ἐβλεπέ τις τὰ τηλεβόλα ἕνεκα τῶν θάμνων, ἀνεγνώριζε τὴν γειτνίασιν ταύτην ἐκ τῆς ὁσμῆς.

[Ἐπεται συνέχεια].

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ

Ἵδρευσις τῆς πόλεως. — Κατακλυσμός. — Μετάφρασις τοῦ Ἐυαγγελίου.

Χρονικὰ τῶν γραμμάτων.

Εἰς ἔτι αἰὼν ἐξέλιπε. Γηραλέος, κεκηκῶς, κύπτων ὑπὸ τὸ βάρος μιᾶς ἑκατοστύος ἐνιαυτῶν, ὁ παλαίμαχος γίγας ἐκάμφθη τέλος. Πολυτάραχοι ὅμως καὶ εἰς ἄκρον συγκινητικαί, δι' ἡμᾶς ἰδίᾳ, τοὺς κλεινοὺς πολίτας τοῦ Ἄστεως, ἦσαν αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τοῦ μακκαρίτου, καὶ πλείστα φλέγοντα ζητήματα ἀνεκινήθησαν ἐν σπουδῇ καὶ συμφυρμῷ.

Καὶ πρῶτον μὲν τὰ ὄμματα πάντων ἐστράφησαν πρὸς τὰ χρυσᾶ ἑκατομμύρια τοῦ Συγγροῦ. ἀφ' οὗ κατὰ τὸν πρόγονόν μας Πίνδαρον «ὁ χρυσὸς» εἶναι «δεξιόμα κάλλιστον βροτοῖς», ἀνάγκη δὲ σπουδαίαν καὶ ἐπιβάλλουσαν ἐθεώρησαν τὴν διοχέτευσιν τῶν ὑδάτων τῆς Στυμφαλίας, ἀφ' οὗ ἐκεῖ μὲν ἄχρηστα ἔχάνοντο ἐξαερούμενα, ἐδῶ δὲ εἰς πολλὰ ἦσαν ἀναγκαῖα καὶ ἐπέγοντα, ὡς π. χ. εἰς τὴν κατάβρεξιν τῶν ὁδῶν καὶ τῶν λαρύγγων μας. Ὁ τύπος, ὡς σύνθητες, ἐμερίσθη εἰς δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα, τώρα ὅμως ἄνισα, διότι πλὴν ἑνὸς ἢ δύο μεγαλοσχέμων, πάντα τὰ λοιπὰ φύλλα ἦσαν ὑπὲρ τῆς διοχετεύσεως, φαίνεται δέ, ὅτι καὶ ἡ κυβερνήσις ἀπεφάσισε νὰ προσχωρήσῃ εἰς τὴν ἑτέραν τῶν γνώμων. Διὸ καὶ μετὰ πολὺώρα πάντοτε συμβουλίᾳ προσκαλεῖται Γάλλος ὑδραυλικός, ὁ κ. Μπέχμαν, ὅπως μελετήσῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὸ ζήτημα· τοσαύτην ὅμως ἀκαταστασίαν εὔρεν εἰς τὰς προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας τῶν ἡμετέρων, — ἂν καὶ κακόγλωσσοί τινες διατείνονται ὅτι τοιαῦτα δὲν ὑπῆρχον — ὥστε μετὰ δεκαήμερον σχεδὸν περιοδεῖαν ἀνὰ τὰ ὑδρεύσιμα πεδία ἀνεχώρησεν ἄνευ σαφοῦς ἀποτελέσματος, καταλιπὼν ὀπισθὲν τοῦ ἀμφίβολον ἐλπίδα, εἰς δὲ τὰ ἀπεξηραμένα χεῖλη μας τὸ ἀγωνιώδες ἐρωτηματικόν.

Ἄλλὰ τὸ ζήτημα τοῦτο ὤφειλεν ἐπὶ τέλους νὰ λυθῇ καὶ ἐξ οἴκτου πρὸς τοὺς διψῶντας ἀστούς καὶ ἐξ αἰσθήματος ἀμόνης κατὰ φοβερῶν πολεμίων ἀπειλούντων τὴν υγείαν τῶν πολιτῶν· δὲν λέγω τὴν φθίσιν, ἡ ὁποία πλέον θεωρεῖται ὡς προσφιλεῖς κατοικίδιον σχεδὸν πάσης Ἀθηναϊκῆς οἰκίας, ἀλλὰ τὸν ἄλλον τρομερότερον ἐχθρόν, τὴν πανώλην, ἣτις παρ' ὀλίγον νὰ μᾶς καταλάβῃ ἐξαπίνης, ἂν μὴ περιέσκεπε τὴν πόλιν μας ἡ ἀγαθὴ Τύχη. Βεβαίως καὶ ἐν Τεργέστη καὶ ἐν Φιούμη ἐσημειώθη κρούσμα τῆς ἐπαράτου ἐπιδημίας, ἀλλ' ἐκεῖ ἄφθονα διατίθενται τὰ μέσα πρὸς ἐντοπισμὸν τῆς νόσου καὶ παρακώλυσιν τῆς διαδόσεως, ἐν ᾧ, ἂν ἐδῶ ἐλάμβανε τὸν κόπον νὰ μᾶς ἐπιτεκθῇ ἡ χαριτόβρυτος δέσποινα τῶν Ἰνδιῶν, θὰ εὕρισκεν ὅλας τὰς θύρας ἀνοικτάς καὶ τὰς ἀγκάλας προθύμους νὰ τὴν ὑποδεχθῶσιν.

Ἄλλ' εὐτυχεῖς πρέπει νὰ λογιζώμεθα διὰ τὴν πρόνοιαν τοῦ καλοῦ οὐρανοῦ μας, ὅστις ἐπὶ τέλους ἤνοιξε δωρεὰν τοὺς καταρράκτας του τοὺς αἰωνίως κλειστούς, ὡς τὰ χεῖλη σοβαρῶν πολιτευτῶν μας, καὶ κατέπεμψεν ἐφ' ἡμᾶς πλοῦσι τὰ νάματά του, εἰ καί, ὡς λέγουσιν οἱ μεμψίμοιροι, ἔπραξε τοῦτο πρὸς εἰρωνεῖαν μας, ἀφ' οὗ μετέβαλε τὴν ἐρημον εἰς τενάγη, μετέρριψε δὲ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς Σκύλλης εἰς τὴν Χάρυβδιν διὰ τῆς ἀμιμήτου μεταμορφώσεως τοῦ κοινοῦ εἰς βόρβορον.

Ὅπως δὴποτε ὁ μικροβιοκτόνος βορρᾶς ἐπιπνεύσας δριμύτατος ἀπεξήρανε τὰς βορβορολούστους ἀγυῖας τοῦ Ἄστεως καὶ ἐφιλοδώρησέ με βῆλα καὶ κυνέγγην τοὺς φθινοπωρινούς ὁδίτας· ἦτο δὲ ἀπαράμιλλος εἰς χρώματα, μετὰ τὰ ὅποια ἰδιαίτερος εὐηρεστεῖτο νὰ χροννύη τὰς ρίνας τῶν ἀστῶν, πρᾶγμα τὸ ὅποιον ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς πολλοὺς νὰ τὰς ὀνομάσῃσι θερμομέτρα· καὶ δὲν εἶναι, μὰ τὸν Δία, πολὺ παράδοξος ἢ παρομοίωσις αὕτη, ἀφ' οὗ τὰ πάντα σήμερον ἐν τῷ προτύπῳ βασιλείῃ μας κρίνονται ἀπὸ τῆς ἰδιαίτερας θερμοκρασίας, ἣν παράγει ἕκαστον ἐπὶ τὰ ἀσφρητικά μας νεῦρα, ὡς παράδειγμα δὲ σᾶς ἀναφέρω τὸ πολύκροτον ζήτημα τῆς μεταφράσεως τοῦ Εὐαγγελίου.

Διότι μετὰ τὴν ἐξόντωσιν τῆς κόνεως οἱ ἀγαθοὶ ριζοσπάστες ἤπλωσαν τοὺς πλοκάμους τῶν καὶ ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν, ψηλαφοῦντες νὰ εὕρωσι τὸ χρῆζον μεταρρυθμίσεως, ἄλλο δὲ ἄξιον μεταβολῆς καὶ ἀνορθώσεως μὴ εὐρόντες, περιορίσθησαν εἰς τὸ ἀκανθώδες ζήτημα τῆς μεταφράσεως τοῦ Εὐαγγελίου. Ἡ συζήτησις ὤξυνε τοὺς καλάμους τῶν δημοσιογράφων καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν ῥητόρων, εἰς δὲ τὸν ἀγῶνα κατήλθον βουλευταὶ καλλίπρωροι, ποιηταὶ εὐφάνταστοι, λόγιοι καθ' ὅλους τοὺς τύπους ἀνεξάρτητοι. Αἱ γνώμαι ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἦσαν κυρίως δύο, ἡδύνατο δὲ τις νὰ τὰς ἀποκαλέσῃ ἀδιαλλάκτους. Κατὰ τοὺς μὲν ἡ μετάφρασις ἦτο ἀναγκαία, ἐπέιγουσα μάλιστα πρὸς πρόληψιν τῆς ὀλοσχεροῦς καταπτώσεως τοῦ ἠθικοῦ φρονήματος τοῦ λαοῦ, κατὰ τοὺς ἄλλους ὅμως τοῦτο ἦτο φανερὰ ὀπισθοβουλία ἐκ μέρους ἰσχυρᾶς καὶ ὁμοδόξου Δυνάμεως σκοπούσης τὴν ἀπεμπόλησιν ἀπὸ τῶν Ἑλληνικῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ ἀρχαίου κειμένου, καὶ διὰρρηξιν τοῦ ἐνωτικοῦ τούτου κρίκου ὅστις συνδέει τὰς ἀπανταχοῦ τῆς Ἀνατολῆς Ἑλληνικὰς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἀμάθεια, λέγουσιν οἱ πρῶτοι, καὶ ἡ ἀπαιδευσία τῶν αὐτῶν ἔρριψαν ἀγλὴν ἐπὶ τὸν νοῦν τοῦ λαοῦ, ὥστε ἀδυνατεῖ οὗτος νὰ ἐννοήσῃ τὴν θρησκείαν του καὶ ταύτης τὸ κορυφαῖον κεφάλαιον, τὸν βίον καὶ τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ· εἰσερχόμενος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν δὲν βλέπει τι σπουδαιότερον νὰ ἐκπληρώσῃ ἀπὸ τὸν τύπον τοῦ Σταυροῦ, ἀπὸ τὸν ἀσπασμὸν τῶν εἰκόνων, ἀπὸ τὴν γονυκλισίαν· ἐνίοτε ἂν ἔγῃ μουσικὸν οὖς, τέρπεται ἀπὸ τοὺς ψαλλομένους ὕμνους, πολλοὶ δὲ μόνον διὰ τοῦτο, ἴσως καὶ δι' ἄλλο τι, πορεύονται εἰς τὰς ἀκολουθίας· δὲν ἐννοεῖ τὴν γλῶσσαν τῶν ὕμνων, οὔτε συναισθάνεται τὰ ῥήματα τοῦ Εὐαγγελίου· ὑπὸ τοιούτους δὲ ὅρους εἶναι βεβαίως ἀδύνατος ἡ ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ διαπαιδαγωγίσις τοῦ λαοῦ, καὶ ὁ λαὸς ἄνευ ἰσχυρῶν ἠθικῶν βάσεων σύρεται ὑπὸ τοῦ πρώτου ῥυπαρογράφου, χωρὶς δὲ τυψιν συνειδότος καταβροχθίζει τὰ φαῦλα βιβλία καὶ τὰς φαυλοτέρας τῶν ιδέας, ἀσεβεῖ δὲ καὶ πρὸς τοὺς νόμους τῆς πολιτείας καὶ περιυβρίζει πᾶν ὅ,τι ἱερὸν ἐκκληρονόμησεν ἀπὸ τῶν πατέρων του. Καὶ οὗτοι μὲν εἶναι οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους ζητοῦσι τὴν μετάφρασιν.

Ἄλλὰ καὶ οἱ ἕτεροι ἀντέταξαν λόγους σπουδαιότητας ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ὑποστάσεως στηριζομένους. Ἀποβλέποντες εἰς τὴν προϊούσαν ἐπικράτησιν τῶν Ῥωσικῶν βλέψεων ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου, ὑπέδειξαν ὅτι διὰ τῆς μεταφράσεως ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία χάνει τὸ γόητρον αὐτῆς, πρὸς δὲ ἐξ ἅπαντος θὰ ἠπειλεῖτο διαφωνία πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον, ὅπου βεβαίως δὲν θὰ

ἐγίνοντο δεκτοὶ οἱ νεωτερισμοὶ τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου. Ἐν τῇ ὁρμῇ δὲ τοῦ πατριωτισμοῦ αὐτῶν δὲν ἐδίστασαν νὰ ἐπιφέρωσι καὶ τὴν σκέψιν, ὅτι ἴσως ἐν τῷ ζητήματι ὑπάρχει Ῥωσικὸς δάκτυλος, ὅστις ἐν παραθύσῳ τεκταινεται τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ τῆς ὁμαλωτέρας καὶ ταχυτέρας ὁδοῦ.

Παρ' ὅλην δὲ τὴν διαφρημιζομένην ἐνταῦθα φιλόχριστον τῶν Ῥώσων πολιτικὴν, σκληρὰ δυστυχῶς παραδείγματα μᾶς ἀναγκάζουσι νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἀκόμη ἐμμένουσι μετὰ πείσμα ὑπερβόρειον εἰς τὰς πανσλαυϊστικὰς ιδέας τῶν. Ὁ πανσλαυϊσμὸς βαίνειν μετ' ἴσης πρὸς τὴν ταχύτητα βιαιότητος ἀπεγύμνωσε σμικρὸν κατὰ σμικρὸν τῶν προνομίων τῆς τῆν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν καθ' ἡμέραν περιβάλλει δι' αὐτῶν τοὺς Σλαύους τῆς χερσονήσου· ἔστω δὲ μικρὸν τούτου παράδειγμα ἡ χειροτονία τοῦ Σέρβου Φιρμιλιανοῦ, ἣτις ἐπὶ πολὺ συνετάραξε καὶ συνταράσσει ἔτι τοὺς Ἑλληνας τῆς Μακεδονίας· ἔστω καὶ μέγα παράδειγμα ἡ ἀρπαγὴ τῶν προνομίων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ ὁ ἀκατονόμαστος σφετερισμὸς τῶν μεγάλων προσόδων τῆς ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Νοτίου καὶ Δυτικῆς Ῥωσίας.

Ταῦτα καὶ τούτων πλείονα ἀντέτασσαν οἱ ἀποκηρύττοντες τὴν μετάφρασιν, ὁ δὲ πολὺς κόσμος ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ πρὸ τῶν πειστικῶν ἐπιχειρημάτων τῶν καὶ κατενόησεν, ὅτι ἂν ἐν τῇ ὑποθέσει δὲν ὑπῆρχεν ὁ Ῥωσικὸς δάκτυλος, συνέφερον ὅμως τοῦτο εἰς ἐκείνους, ἐπιζήμιον δὲ καὶ ὀλέθριον ἦτο διὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, εἰ καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ πιστεῦσῃ ὅτι οἱ τολμήσαντες τὴν μετάφρασιν ἠλαύνοντο ὑπὸ ταπεινῶν ἐλατηρίων, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπὸ εὐγενεοῦς σκοποῦ, ἀφορῶντες εἰς τὴν προϊούσαν καταπτώσιν τοῦ θρησκευτικοῦ φρονήματος καὶ τῆς ἠθικῆς ὑποστάσεως ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐπιθυμοῦντες ριζικώτερα νὰ ἐπιθέσωσι φάρμακα πρὸς πρόληψιν τελείας ἐκμηδενίσεως.

Ἄλλ' ἐνῶς εἰς ἄλλους κλάδους τοῦ βίου ἡμῶν κατὰ τὰ τέλη τοῦ αἰῶνος παρετηρήθησαν μᾶλλον ὀπισθοδρομικὰ φαινόμενα, τούλαχιστον ἐν τῇ παραγωγῇ ἐκδόσεων πολυτίμων συγγραμμάτων δυνάμεθα νὰ σημειώσωμεν ἀληθῆ πρόσοδον. Ἐνταῦθα πρὸ πάντων διαπρέπουσιν αἱ δαπάναι τοῦ γενναίου ἐν Ὁδησσῷ ὁμογενοῦς κ. Μαρασλῆ γενόμενου. Οὗτος εἶχομεν τὴν ἱστορίαν τοῦ Μακώλεῦ κατὰ γλαφυρὰν μετάφρασιν τοῦ κ. Ροΐδου, ἔργον τοῦ ὁποίου ὅμοια ὀλίγιστα ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ παγκόσμιος φιλολογία· οὐδ' ὕστερ' ἰσχυρῶς μεταφράσεως καὶ καλλιτεχνικῆς ἀξίας ἡ λαμπρὰ τοῦ Σαιμμάρκου Γιραρδίνου συγγραφή «Μαθήματα Δραματολογίας» μεταφρασθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Α. Βλάχου· ὡς ἀπαράμιλλον εἰς τὸ εἶδος τοῦ εἶναι καὶ τὸ περὶ Ἑλλάδος ἔργον τοῦ φιλέλλητος Γερμανοῦ Κουρτίου, τοῦ ὁποίου τὴν μεταγλώττισιν ἀνέλαθεν ὁ καθηγητὴς κ. Σ. Λάμπρος. Ἰσῆς δυνάμεως καὶ ἀναμφισβητήτου ἀξίας εἶναι ἡ κατὰ μετάφρασιν τοῦ κ. Σ. Κ. Σακελλαροπούλου συγγραφή τῆς «Ἱστορίας τῆς Ῥωμαϊκῆς ποιήσεως» τοῦ Ὁθ. Ρίββεκ, ὡς καὶ τὰ δύο τοῦ Δρούσεν ἔργα «Ἱστορία τῶν διαδόχων» καὶ «Ἱστορία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου» μεταγλωττισθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Πανταζίδου. Οὐδὲν δὲ δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν περὶ τῆς συγγραφῆς τοῦ Κρουμβάχερ «Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς λογοτεχνίας» κατὰ μετάφρασιν Γ. Σωτηριάδου, γνωστοῦ ὄντος τοῦ συγγραφέως παρὰ τῷ φιλολογικῷ κόσμῳ, ἀπλῶς δὲ εὐφημον μνησάν ποιού-

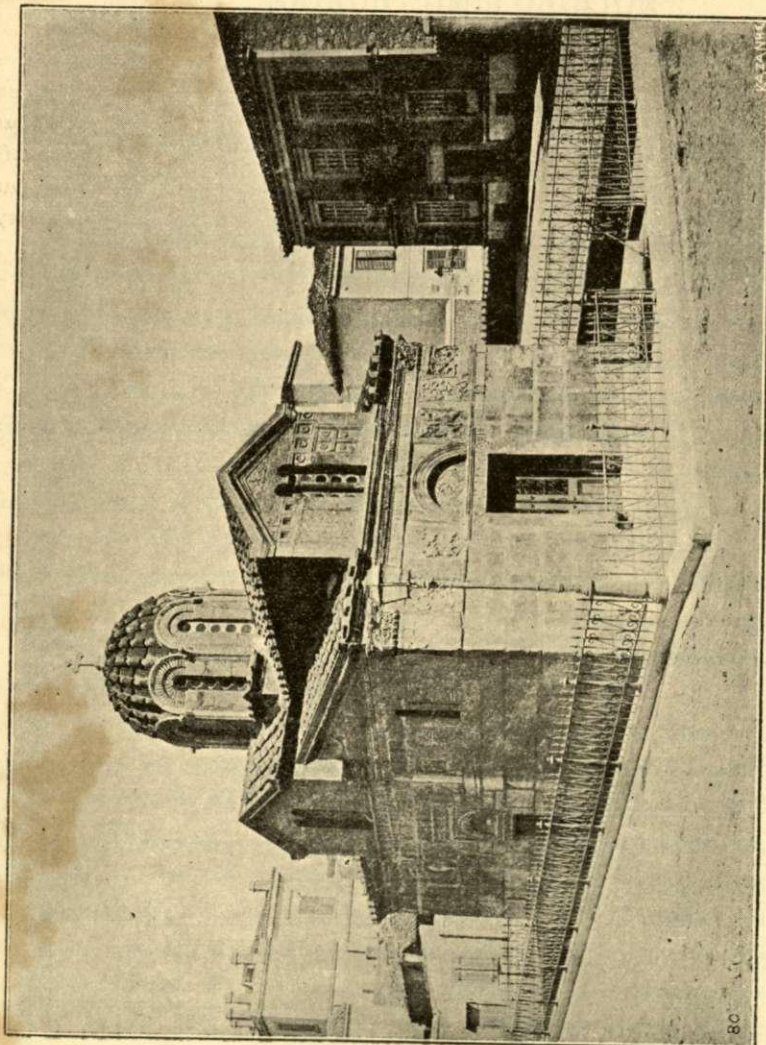
μεθα τοῦ σπουδαίου συγγράμματος τῶν Whitney καὶ Jolly : « Ἀναγνώσματα περὶ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῆς συγκριτικῆς γλωσσικῆς » μετενεχθέντος εἰς τὴν γλώσσάν μας ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκι, ὡς καὶ τοῦ περὶ « Ἑλληνικῆς Νομισματικῆς » ἔργου τοῦ Head κατὰ λαμπρὰν μετάφρασιν τοῦ κ. Ι. Ν. Σβορώνου.

Ἄξιον λόγου πρωτότυπον ἔργον ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Λαμπάκης ἐκ δευτέρου περὶ τῆς « Μονῆς τοῦ Δαφνίου μετὰ τὰς ἐπισκευὰς » μετὰ πολλῶν εἰκόνων καὶ ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ ναοῦ κατόψεως· εὐφημον ἐποίησαν μνεῖαν τοῦ ἔργου τούτου πλείστα Εὐρωπαϊκὰ θεολογικὰ φύλλα. Κατὰ τὰς τελευταίας ἑβδομάδας τοῦ ἔτους καὶ αἰῶνος ἐξεδόθησαν ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας δύο ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν σπουδαῖα ἔργα, ὁ κατάλογος τῶν ἐν τῷ ἐπιγραφικῷ μουσεῖῳ ἀρχαίων ἀναθηματικῶν ἐπιγραφῶν, ὃν εἶχεν ἐκπονήσει ὁ μακαρίτης Lolling, καὶ ἡ περὶ τοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἱεροῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ὑπὸ τοῦ γενικοῦ ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Καββαδία. Περὶ τοῦ τελευταίου τούτου προσεχῶς θὰ γράψωμεν ἐν ἐκτάσει.

Μετάφρασιν σπουδαιοτάτου ἔργου, τῆς « Ἀρχαιολογίας τοῦ δημοσίου βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων » ἐξεπόνθησεν ὁ κ. Ν. Γ. Πολίτης, ὅστις ὅμως καὶ πρωτότυπον συγγραφήν πολλοῦ λόγου ἀξίαν ἐφιλοτέγχησε, τὰς « Μελέτας περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ », ἧς τὸν πρῶτον τόμον τῶν παροιμιῶν ἔχομεν ὑπ' ὄψει. Ἐκαστος Ἑλλήν, ὅσον ἐγωῖστής καὶ ἂν ὑποτεθῆ, ὁμολογεῖ, ὅτι διὰ πᾶσαν μελέτην περὶ τοῦ νεωτέρου καὶ τοῦ μεσαιωνικοῦ ἰδία βίου τῆς Ἑλλάδος ἀπαιτεῖται, ὄχι μόνον μεγάλη πολυμάθεια καὶ εὐρεία τῆς ἱστορίας γνῶσις, ἀλλὰ καὶ προσοχὴ καὶ ἐπιμέλεια σύντονος, ἐσκεμμένη, μέχρις ἐνθουσιασμοῦ καὶ μέχρι θυσίας· ὁ κ. Πολίτης διὰ ν' ἀναλάβῃ τοιοῦτον πολύμοχθον ἔργον φαίνεται ὅτι συνδυάζει πάντα ταῦτα. Δὲν προτιθέμεθα ἐνταῦθα νὰ κρίνωμεν τὸ σύγγραμμά του, οὐδὲ νομίζομεν τὰς δυνάμεις μας ἴσας πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ ἐγχειρήματος· ἀλλὰ οὐδ' ἐπαίνους θέλομεν ν' ἀπονεύσωμεν εἰς ἔργον ἀξίας ὁμολογημένης, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ ὑπομνήσωμεν εἰς τὸν φιλόμουσον Ἑλληνα, τὸν μεριμνῶντα διὰ τὴν γνῶσιν τῆς ἱστορίας τῶν προγόνων του, τὴν ἐμφάνισιν τοῦ πολυτίμου τούτου ἔργου. Μόνον ἡ ἀνάγκη τοῦ α' τόμου μὲ τοὺς παραλληλισμοὺς τῶν ἡμετέρων παροιμιῶν πρὸς τὰς ξένας, μὲ τὰ σοφὰ καὶ κριτικώτατα ὑπομνήματά του θὰ δώσῃ σμικρὰν τινα ἰδέαν τῆς ἀξίας τοῦ βιβλίου.

Καὶ ταῦτα μὲν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πρόοδον ἐν τοῖς γράμμασι καὶ ταῖς ἐπιστήμασι· ἐν τῇ καλλιτεχνίᾳ ὅμως τοῦ λόγου ἄγονοι σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου ἦσαν αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τοῦ αἰῶνος· οὔτε ποίημα, οὔτε διήγημα, οὔτε κωμῳδία, — δὲν τολμῶμεν νὰ εἴπωμεν δῖσμα—ἐξεκολάφθη ἐκ τῶν γονίμων κεφαλῶν τῶν ποιητῶν καὶ τῶν λογογράφων μας. Ἐκλείσει δὲ ὁ αἰὼν τοῦ Βύρωνος, τοῦ Λαμαρτίνου, τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Οὐγγῶ χωρὶς νὰ ἔλθῃ καὶ ὡς ἐπισφράγισμα τῆς ὅλης καλλιτεχνικῆς δράσεώς του ἐν ἔργον ἀξίον τῆς τέχνης, ἐν κύκνειον ἄσμα παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν ἢ νεοφύτου ποιητοῦ. Ἄλλ' ἂς μὴ παραπονεθῶμεν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες διὰ τὴν τοιαύτην στεῖρωσιν τῆς ποιητικῆς παραγωγῆς, ἀφοῦ καὶ ἀλλαγοῦ τοῦ κόσμου τὸ αὐτὸ φαινόμενον παρατηρεῖται.

ΠΙΝΑΞ Β'

ΑΡΜΟΝΙΑ

Ο ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ

Theod. Kavvatis